

**KOLME AKRAATTISTA VIRHETTÄ NIKOMAKHOKSEN
ETIIKAN LUVUSSA VII.3**

Onni Kärkkäinen
Maisterintutkielma
Filosofia
Yhteiskuntatieteiden ja filo-
sofian laitos
Jyväskylän yliopisto
Kevät 2022

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta: Humanistis-yhteiskuntatieteellinen	Laitos: Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos
Tekijä: Onni Kärkkäjäjärvi	
Työn nimi: Kolme akraattista virhettä <i>Nikomakhoksen etiikan</i> luvussa VII.3	
Oppiaine: Filosofia	Työn tyyppi: Maisterintutkielma (monografia)
Aika: Kevät 2022	Sivumäärä: 54
Ohjaajat: Mika Perälä, Jari Kaukua	
<p>Tiivistelmä</p> <p><i>Nikomakhoksen etiikan</i> VII.3 luvussa Aristoteles esittää käsityksensä tavasta, jolla akraatikko eli heikkoluonteinen voi omata tietoa ja toimia samalla tietoaan vastaan. Aristoteleen kyseisessä luvussa esittämä akraasiokuvaus on runsasta tutkimuskeskustelua herättänyt tulkintaongelma. Epäselvää on esimerkiksi se, kuvaako Aristoteles luvussa vain yhden tiedollisen tilan akrasian taustalla vai onko akrasian mahdollistavia tiedollisia virheitä tunnistettavissa <i>NE</i> VII.3:sta useita erilaisia. Tämä on myös tutkielman tutkimuskysymys.</p> <p>Vastaukseksi tutkimuskysymykseen esitän luvun <i>NE</i> VII.3 eksegeettiseen ja filosofiseen analyysiin perustuvan uuden tavan tulkita lukua <i>NE</i> VII.3. Tulkintani perustuu etenkin Aristoteleen akraatikoista käyttämään kolmeen esimerkkiin, (nukkuva, hullu ja juopunut) joiden tiedolliset tilat tulkinnassani vastaavat kolmea erilaista tiedollista virhettä akrasian taustalla. Vastaavaa tulkintaa, joka suhtautuisi vakavasti kolmen esimerkkitalan erilaisuuteen, ei ole aiemmin esitetty. Perustelen tulkintaani alkuperäistekstistä nousevin havainnoin. Väitän, että kolme toisistaan eroavaa tiedollista virhettä on tunnistettavissa luvun <i>NE</i> VII.3 esittämistä, akraatikon tietämistapoja kuvailevista tekstijakoista.</p> <p>Tulkitsen lukua <i>NE</i> VII.3 siten, että kaikki tunnistamani kolme akrasialuokkaa edellyttävät kukin laadultaan erilaista tiedon käyttöön kohdistuvaa virhettä. Samalla väitän yhden tunnistamistani virheluokista mahdollistavan toiminnan myös silloin, kun aktuaalisesti mielessä oleva propositio vastustaa toimintaa. Tämä mahdollistaa sen, että akraatikko voi tulkintani mukaan toimintansa hetkellä olla osittain tietoinen toimintansa moitittavuudesta.</p> <p>Tulkintani avaa myös uusia keinoja tarkastella esimerkiksi <i>NE</i> VII.3:n suhdetta <i>NE</i> VII:n myöhemmissä luvuissa esitettyihin akrasiaa koskevaan dikotomioihin. Ehdotan alustavasti uutta tulkintalinjaa, jonka mukaan <i>NE</i> VII.3 esittelee täysin muiden lukujen kuvaamista kahtiajaoista riippumattoman akrasiaa koskevan jaottelun.</p> <p>Kokonaisuudessaan tutkielma avaa uuden tulkintalinjan luvusta <i>NE</i> VII.3. Lisäksi se tarjoaa keinoja jo esitettyjen tulkintalinjojen tyypittelyyn ja arviointiin. Se myös kykenee selittämään Aristoteleen akraatikoista käyttämien esimerkkitalojen erilaisuuden aiempia tulkintoja perusteellisemmalla tavalla.</p>	
YSO asiasanat: antiikin filosofia, aristotelismi, etiikka, filosofia, moraalipsykologia	
Vapaat asiasanat: akrasia, Aristoteles, heikkoluonteisuus	
Säilytyspaikka: Jyväskylän yliopisto	
Muita tietoja	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO.....	1
2 AKRAATIKON TIETO JA TIEDOLLISET VIRHEET.....	5
2.1 ěti -siirtymät ja NE VII.3:n rakenne.....	5
2.2 Tiedon käyttäminen (χρᾶσθαι) ja mietiskeleminen (θεωρεῖν).....	8
2.3 Propositionoita (πρότασις) koskevat erottelut.....	14
2.4 Vertaus nukkuvaan, hulluun ja juopuneeseen.....	19
2.5 Luonnollinen näkökulma ja praktinen syllogismi.....	27
2.6 Viimeinen propositio (πρότασις).....	32
3 KOLME VAI KAKSI AKRAATTISTA VIRHETTÄ.....	36
3.1 Nukkuvan, hullun ja juopuneen tieto.....	36
3.2 Akrasia harkitsemattomuuden (προπέτεια) ja voimattomuuden (ἀσθένεια) suhteen.....	39
3.3 Tulkintalinja I: reduktio kahteen virheluokkaan.....	42
3.4 Tulkintalinja II: materiaalinen ja formaalinen syy.....	44
3.5 Akrasia kiivauden (θυμός) ja halun (ἐπιθυμία) suhteen.....	47
PÄÄTÄNTÖ.....	50
KIRJALLISUUS.....	53

1 JOHDANTO

Akrasia¹ (ἀκρασία) viittaa moraalisen päättelyn tai toiminnan muotoon, jossa henkilöllä on oikea käsitys oikeasta toiminnasta, mutta hän epäonnistuu toimimaan käsityksensä edellyttämällä tavalla, esimerkiksi halujen houkutellessa hänet virheelliseen toimintaan. *Nikomakhoksen etiikassa* (NE) Aristoteles kuvaa akrasian samaan sukuun paheen (κακία) kanssa kuuluvaksi, mutta siitä erilliseksi moitittavan moraalisen toiminnan muodoksi (NE VII.1, 1145b1–3).

Aristotelesta ennen akrasiaa ovat käsitelleet ainakin Platon (*Protagoras* 358d), sekä Aristoteleen mukaan myös Sokrates (NE VII.2, 1145b25–27). Sekä Platon että Aristoteles esittelevät Sokrateen nimissä käsityksen, jonka mukaan akrasiaa ei voi olla olemassa, koska ihminen ei koskaan toimi vastoin sitä, mitä hän pitää parhaana. Sokraattisen kannan mukaan akrasialta vaikuttavassa tilanteessa olisi kyse tosiasiaa tietämättömyydestä (ἄγνοια) (NE VII.2, 1145b27).

Platon vaikuttaa *Protagoras*-dialogissa hyväksyvän sokraattisen kannan akrasiaa.² Aristoteles puolestaan pitää sokraattista kantaa ongelmallisena, koska väite akrasian olemattomuudesta on havaintojen vastainen (NE VII.2, 1145b27). Aristoteles pyrkii täten selvittämään sitä, millaista akraatikon tieto tai tietämättömyys voisivat olla.

Ratkaisunsa tähän akrasiaa koskevaan episteemiseen ongelmaan Aristoteles esittää *Nikomakhoksen etiikan* VII kirjan 3. luvussa. Kyseisessä luvussa tarkasteltu kysymys koskee sitä, onko akraatikolla toimiessaan tietoa, ja jos on, millaista tämä tieto voi olla (NE VII.3, 1146b3–4).³ Aristoteles esittää ongelmaan neliosaisen ratkaisun tai

¹ Käsitteen ἀκρασία tavanomainen suomennos on heikkoluonteisuus. Käännös ei ole täysin ongelmaton. Esimerkiksi ei ole itsestään selvää, viittaako akrasia aina luonteenomaisuuteen, vai voiko yksittäinen tekokin olla akraattinen. Muun muassa tästä syystä jätän käsitteen suomentamatta. Luettavuuden helpottamiseksi käytän ja taivutan sanaa suomenkielisen sanan tavoin.

² *Protagoras* on yksi Platonin varhaisista ns. sokraattisista dialogeista. Platon kuitenkin luopuu sokraattisesta kannasta *Protagorasta* myöhäisemmässä *Valtio*-dialogissa.

³ Luettavuuden parantamiseksi viittaan jatkossa luvun NE VII.3 sisäisiin tekstikohtiin pelkällä Bekkerin numeroinnilla ilman viittausta kirjaan ja lukuun.

ratkaisujoukon. Ratkaisussaan hän luettelee erilaisia tietämisen tapoja tai tietämistä koskevia erotteluja, jotka mahdollistaisivat sen, että akraatikko voi omata tietoa ja samalla toimia omaamaansa tietoa vastaan. Nämä neljä ratkaisua tai ratkaisun osaa ovat Aristoteleen tekstissä erotettu toisistaan adverbilla ἔτι ("edelleen") (1147a1, a10, a24). On kiistanalaista, miten näiden siirtymien merkitystä ja siirtymien erottamien osien keskinäistä suhdetta tulisi tulkita. On myös epäselvää, muodostavatko nämä neljä jaksoa yhden etenevän argumentin vai useita erisisältöisiä kuvauksia akraatikon tietämistävasta.

Varhaisen ja pitkään vaikutusvaltaista asemaa nauttineen tulkinnan aiheesta esittää Tuomas Akvinolainen. Tuomaan mukaan kolme ensimmäistä ratkaisun osaa sisältävät tietämistapoja koskevia erotteluja, jotka ovat välttämättömiä akrasian selittämiseksi.⁴ Neljännessä ratkaisun osassa taas kuvattaisiin näiden kolmen erottelun toteutumista akraatikon käytännöllisen päättelyn kohdalla.

Myöhemmin Tuomaan kanta on kyseenalaistettu, ja sille on esitetty vaihtoehtoja. Siirtymien merkitystä koskevien tulkintaongelmien ratkaisemattomuus ja NE VII.3:n tekstikohtien sisältämät väitetyt sisällölliset päällekkäisyydet ovat johtaneet siihen, että osa tulkitsijoista on jopa kyseenalaistanut luvun NE VII.3 yhtenäisyyden ja alkuperän. Tämän redaktiokriittisen tulkintatradition varhaisimpia muotoilijoita on John Cook Wilson (1879). Cook Wilsonin mukaan NE VII.3 yhdistää toisiinsa osia kahdesta alun perin erillisestä tekstistä, jotka ovat kuitenkin käsitelleet akrasiaa samasta näkökulmasta ja päätyneet samaan ratkaisuun. Cook Wilsonin tulkinta on relevantti myös nykykeskustelulle: esimerkiksi Hendrik Lorenz (2009, 75) pitää tulkintaa pitkälti paikankansapitävänä, ja toisaalta Cook Wilsonin tulkinta on myös motivoinut tekstin yhtenäisyyttä puolustavia tulkitsijoita tarkastelemaan kyseisen luvun rakennetta aiempaa yksityiskohtaisemmin.

Varsin laajaa kannatusta nykyään nauttii tekstin yhtenäisyyttä puolustavan tulkinnan muoto, jossa ἔτι-siirtymien jaksottamien kuvausten tulkitaan muodostavan yksi yhtenäinen ja etenevä kuvaus akrasiaista. Näiden tulkintojen mukaan ensimmäiset ratkaisut kuvaavat akraattisen tiedon selittämiseksi välttämättömiä tietämistapojen erotteluja ja jälkimmäiset ratkaisut kuvaavat näiden erottelujen toteutumista käytännöllisen päättelyn kohdalla. Tulkintalinjan voidaan siis nähdä muistuttavan tietäiltä osin Tuomaan kantaa. Kyseinen tulkintalinja on suosittu nykykeskustelussa,⁵

⁴ Nämä erottelut ovat Tuomaan mukaan kohdassa erottelu tiedon käyttämisen (*utitur sua scientia*) ja "käyttämättä omaamisen" (*habet habitum, sed non utitur*) välillä (SLE 7.3, n.1338), erottelu universaalien ja partikulaarisen tiedon välillä (SLE 7.3, n.1339) sekä erottelu vapaasti käyttöön otettavissa olevan tiedon (*habitus solutus*) ja "sidotun" eli ei käyttöön otettavissa olevan tiedon (*habitus ligatus*) välillä (SLE 7.3, n.1342). Akraatikon omaama "tieto" olisi Tuomaan mukaan käyttämättä omattua, partikulaarista ja sidottua. Koska varsinainen tieto on kuitenkin universaalista, päätyy Aristoteles Tuomaan mukaan tavallaan Sokrateen kantaan.

⁵ Ainakin Kenny (1966) Charles (2007) ja Pickavé & Whiting (2008) tulkitsevat NE VII.3:a tämän suuntaisesti.

mutta siihen liittyy myös ratkaisemattomia ongelmia. Esimerkiksi tätä tulkintaa kannattava Anthony Kenny sitoutuu omassa tulkinnassaan omintakeiseen kantaan, jonka mukaan kolmas Aristoteleen ratkaisun osista ei lainkaan kuvaisi akrasiaa, vaan eräänlaisen akrasian kaltaisen tilan (Kenny 1966, 176). Niin ikään tekstin yhtenäisyyttä puolistavan tulkinnan esittäneet Pickavé ja Whiting (2008) joutuvat puolestaan omassa tulkinnassaan irtisanoutumaan laajasti hyväksytystä kannasta, jonka mukaan akraatikon tieto olisi Aristoteleen mukaan luonteeltaan aina partikulaarista (Pickavé ja Whiting 2008, 324). Yleisesti hyväksyttyä tapaa tulkita *NE VII.3:n* akraasiakuvaus yhtenäiseksi ja eteneväksi argumentiksi ei siis ole löydetty.

Tämän tutkielman tehtävä on selventää lukua *NE VII.3* koskevia ja edellä kuvattuja tulkintaongelmia. Tutkimustehtävään vastaamiseksi esitän luvusta *NE VII.3* uuden tulkinnan, joka perustuu havaintoon siitä, että luvun on mahdollista olettaa sisältävän kuvaukset useasta erilaisesta akraattisesta tietämistävästä. Tutkimuskysymykseni on, voidaanko luvun *NE VII.3* tulkita sisältävän kuvaukset useasta erilaisesta akraattisesta tietämistävästä ja pystyykö tämän kaltainen tulkinta ratkaisemaan lukua *NE VII.3* koskevat tulkintaongelmat uskottavalla tavalla.

Tutkielma jakautuu kahteen päälukuun. Luvussa 2 esitän alkuperäistekstin eksegeettiseen analyysiin perustuvan tulkinnan niistä *NE VII.3:n* keskeisistä tulkintaongelmista, joiden ratkaiseminen on tarpeellista varsinaiseen tutkimuskysymykseen vastaamiseksi. Samalla esitän oman tulkintani, jonka mukaan luku *NE VII.3* sisältää kuvauksen kolmesta erilaisesta akraattisesta virheestä. Luvussa 3 tarkastelen tulkintani suhdetta kirjan *NE VII* myöhempiin lukuihin. Tarkastelen etenkin sitä, ovatko tunnistamani kolme virheluokkaa mahdollisesti palautettavissa kahteen eri tyyppiin akrasiaan vai muodostaako tunnistamani kolmijako itsenäisen ja muista aihetta käsittelevistä luvuista riippumattoman erottelun.

Vastaukseksi tutkimuskysymykseen esitän tulkinnan, jonka mukaan akraatikon tiedollinen virhe voi Aristoteleen mukaan toteutua kolmella eri tavalla. Tulkintani mukaan Aristoteleen kolme esimerkkiä akrasiaa muistuttavista tiedollisista tiloista (nukkuva, hullu ja juopunut) samaistuvat kolmeen loogiselta rakenteeltaan toisistaan eroavaan akraattiseen virheeseen. Väitän, että näiden kolmen tiedollisen tilan kuvaus on havaittavissa luvussa *NE VII.3*. Väitän myös, että akraatikkojen tiedollisten virheiden erilaisuuden tunnistaminen Aristoteleen teoriassa selventää myös luvun *NE VII.3* tulkintaa. Tämän kaltaista edellä mainittujen esimerkkitulojen erilaisuuden huomioiva tulkintaa ei ole aiemmin esitetty.

Tutkimuksessa käyttämäni menetelmä on yhdistelmä eksegeettistä tekstintulkintaa ja tulkintalinjojen filosofista analyysiä. Tutkielmani on siltä osin tekstilähtöinen, että niin tutkimuskysymyksen asettelu kuin myös oma tulkintani nojaavat alkuperäistekstistä tekemiini havaintoihin. Tutkimukseni rajautuu etenkin *NE VII.3:n* sisäisiin tekstikohtiin. Tämä on mahdollista, koska *NE VII.3* muodostaa jokseenkin itsenäisen

tekstikokonaisuuden. Se siis sisältää Aristoteleen omalle metodille ominaiseen tapaan niin tarkastelun alla olevan ongelman (*aporia*) esittelyn (1146b6), aiemmin esitettyjen ratkaisujen esittelyn, arvioinnin ja osittaisen kumoamisen sekä Aristoteleen oman ehdotuksen oikeasta ratkaisusta. Näin ollen sitä on myös mahdollista ja mielekästä tulkita itsenäisenä, muista tekstikohdista pitkälti riippumattomana kokonaisuutena.

Päinvastainen lähestymistapa olisi perustella tulkinta useista eri luvuista tai jopa useista *Corpus Aristotelicum*in teoksista nousevien havaintojen kautta. Tämän kaltaisen eklektisen tulkinnan heikkoutena kuitenkin olisi se, että tulkinta olisi altis eri tekstijaksojen keskinäistä ensisijaisuutta, kirjoitusjärjestystä tai alkuperää omasta tulkinnastani poikkeavalla tavalla tulkitsevalle kritiikille.

Vaikka oma tulkintani perustuu lähinnä luvun *NE VII.3:n* sisältä tekemiini havaintoihin, voi silti tulkinnan yhteensopivuus Aristoteleen muiden aihetta käsittelevien kirjoitusten kanssa vahvistaa tulkintani uskottavuutta. Myös osa Aristoteleen käyttämistä peruskäsitteistä on sellaisia, että niiden merkitys ei tule täysin selväksi pelkästään *NE VII.3:n* kautta. Viittaankin paikoitellen myös *NE VII.3:n* ulkopuolisiin jaksoihin, vaikka oma tulkintani ja sen perustelut nousevat lähinnä *NE VII.3:n* sisältä. Etenkin pääluvussa 3 käsittelen myös oman tulkintani yhteensopivuutta kirjan *NE VII* myöhempien lukujen kanssa, sillä ne jatkavat *NE VII.3:ssa* aloitettua keskustelua akraasiasta ja tarjoavat sille luontevan kontekstin.

Ylipäänsä *NE VII.3* on tulkinnallisesti haastava ja runsasta tutkimuksellista kiinnostusta herättänyt tekstikohta, joka on myös yksi koko *Corpus Aristotelicum*in kommentoiduimmista (Broadie 1991, 307). Aiempia yksityiskohtaiseen tekstianalyysiin perustuvia tulkintoja, joissa oletettaisiin luvun *NE VII.3* esittävän useita akraattisia tietämisen tapoja yhden sijaan, on esitetty satunnaisesti.⁶ Tulkintani etuna suhteessa aiempiin samankaltaisiin tulkintoihin voidaan kuitenkin pitää sitä, että se pystyy aiemmista tulkintalinjoista poiketen yksityiskohtaisesti selittämään Aristoteleen esimerkeikseen valitsemien tilojen erilaisuuden.

NE VII.3 on kiinnostava tutkimuskohde erityisesti siksi, että kyseisessä luvussa Aristoteles esittelee poikkeuksellisen yksityiskohtaisesti kytköksen, joka hänen eettisessä teoriassaan ihmisen halujen, tiedon ja käytännöllisen päättelyn välillä on. Ylipäänsä Aristoteleelle etiikka on juuri ihmisten moraalista luonnetta tutkiva tieteenala, joten kyseisen yhteyden tarkka ymmärtäminen sekä erityisesti halujen ja tiedon välisen ristiriitatilanteiden tarkastelu on Aristoteleen eettisen teorian kannalta keskeistä. *NE VII.3:n* yksityiskohtaisella tulkinnalla on siis laajempaa merkitystä koko Aristoteleen eettisen teorian ymmärtämiselle. Lisäksi *NE VII.3* on sitä koskevien haastavien tulkinnallisten ongelmien ja pitkän tulkintatradition vuoksi itsessään filosofianhistoriallisesti kiinnostava tekstikohta.

⁶ Esimerkiksi Charles (2009) tulkitsee lukua tähän tapaan.

2 AKRAATIKON TIETO JA TIEDOLLISET VIRHEET

Tässä pääluvussa esitän tekstiin perustuvan tulkinnan niistä *Nikomakhoksen etiikan* luvussa VII.3 esiintyvistä tulkinnallisista ongelmista, jotka ovat tutkimuskysymykseni kannalta relevantteja. Kuvaan tutkittavaan tekstinkohtaan liittyviä keskeisimpiä tulkintaongelmia, niihin esitettyjä tulkintalinjoja sekä oman tulkintani kustakin käsiteltävästä tekstinkohdasta. Aloitan kuvauksen Aristoteleen argumentin yleisluontoisella esittelyllä alaluvussa 2.1. Myöhemmissä alaluvuissa tarkastelen yksityiskohtaisemmin alkuperäistekstistä nousevia tulkinnallisia alakysymyksiä ja esitän oman tulkintani luvusta *NE VII.3*.

2.1 ἔτι -siirtymät ja *NE VII.3:n* rakenne

Luvun *NE VII.3* alkupuolella ja ennen oman ratkaisunsa esittelyä Aristoteles kumoaa yksiselitteisesti virheellisenä pitämänsä ratkaisun akrasiaa koskevaan ongelmaan (1146b24–30). Tämän virheellisen ratkaisun mukaan akraatikko voisi omata pelkän toden luulon varsinaisen tiedon sijaan. Tämä ratkaisu osoittautuu Aristoteleen mukaan vääräksi, koska toimijan itsensä näkökulmasta hänen omaamansa luulo on yhtä lailla vakuuttava kuin tietokin. Näin ollen akrasiaa koskeva episteeminen ongelma ei voi ratketa pelkästään kyseisen erottelun avulla.

Virheellistä ratkaisua ja sen kumoamista seuraa neljä Aristoteleen omaa ratkaisua tai osaratkaisua akraatikon tietämistapaa koskevaan ongelmaan. Kukin niistä vaikuttaa korostavan tietämisen tavassa hieman eri piirteitä. Aristoteles ei kuitenkaan eksplisiittisesti tuo esiin sitä, miten nämä neljä tekstijaksoa suhtautuvat toisiinsa ja ovatko kuvaukset esimerkiksi erillisiä ratkaisuja, saman ratkaisun osaperusteluita tai progressiivinen yleisestä kohti yksityiskohtaisempaa selitystä siirtyvä argumentti, muutamia ehdotettuja tulkintalinjoja mainitakseni. Esittelen tässä alaluvussa näiden

neljän tekstijakson pääpiirteet ja tavan, jolla Aristoteles erottaa ne toisistaan.⁷ Yksityiskohtaisemmin kutakin jaksoa tarkastelen seuraavissa alaluvuissa.

[A] (1146b30–35) Ensimmäinen Aristoteleen esittämä kuvaus akraatikon tietämisen mahdollisuudesta liittyy tiedon käyttämiseen. Tämän ratkaisun mukaan ihmisen voidaan sanoa omaavan tietoa kahdella eri tavalla: ”tietoa [ἐπιστήμη] ei käyttävän ja käyttävän sanotaan tietävän” (1146b31–32).⁸ Tämän erottelun pohjalta Aristoteles jatkaa kohdassa 1146b34–35, että olisi erikoista ajatella ihmisen omaavan tietoa tavalla, jossa hän omaa tietoa mietiskellen sitä (θεωροῦντα) ja samalla toimisi sitä vastaan. Sen sijaan Aristoteleen mukaan se ei olisi erikoista, mikäli henkilö toimisi tietoaan vastaan silloin, kun hän ei mietiskele tietämäänsä.

Virheellisestä ratkaisusta (1146b24–30) Aristoteles siirtyy osaan [A] ilmaisulla ”Sen sijaan [ἀλλ’] koska sanomme tiedettävän kahdella tapaa” (1146b30–31)⁹. Tässä partikkelin ἀλλά merkitys on nähdäkseni tuoda esiin ratkaisun erillisyyttä edellisestä, virheellisestä ratkaisusta.

[B] (1147a1–9) Tässä ratkaisussa Aristoteles tarkastelee premissien tai propositioiden jakautumista universaaleihin ja partikulaareihin sekä tämän jaon merkitystä ongelmalle. Ilmaisuu, jolla ratkaisusta [A] siirrytään ratkaisuun [B], on ”Edelleen [ἔτι] on kahdenlaisia propositioita” (1147a1)¹⁰. Siirtymä eroaa virheellisen ratkaisun ja ratkaisu [A]:n välisestä siirtymästä siltä osin, että tässä siirtymässä käytetty adverbi ἔτι ei ilmaise ratkaisun [B] olevan kokonaan erillinen ratkaisusta [A] tai kumoaa edellistä ratkaisua.

[C] (1147a10–24) Seuraavaksi Aristoteles tuo esiin mahdollisuuden tietää tavalla, joka muistuttaa nukkuvan, hullun tai juopuneen tietämistapaa (1147a12–13). Näiden tilaa Aristoteles taas vertaa siihen tilaan, joka vallitsee halujen vallassa olevassa ihmisessä (1147a14–15). Tätä vertausta Aristoteles vielä täsmentää kertomalla esimerkin, jonka mukaan edellä mainituissa tiloissa olevat ihmiset kykenevät siteeraamaan esimerkiksi Empedoklesta kuitenkin ymmärtämättä sanojensa merkitystä (1147a18–21). Aristoteleen mukaan akraatikon sanomiset vertautuvat edellä mainitun esimerkin tapaukseen (1147a24).

Ratkaisun aloittaa mielenkiintoinen ilmaus ”Edelleen [ἔτι] ihminen omaa tietoa toisella tapaa [ἄλλον τρόπον] edellä sanotusta” (1147a10)¹¹. Myös tämä ratkaisu

⁷ Luettavuuden helpottamiseksi viitataan kuhunkin ratkaisuun tai ratkaisun osaan myöhemmässä tekstissä kirjainkoodeilla [A], [B], [C] ja [D].

⁸ οὐ χρώμενος δὲ τῇ ἐπιστήμῃ καὶ ὁ χρώμενος λέγεται ἐπίστασθαι (suomennokset omia)

⁹ ἀλλ’ ἐπεὶ διχῶς λέγομεν τὸ ἐπίστασθαι

¹⁰ ἔτι ἐπεὶ δύο τρόποι τῶν προτάσεων.

¹¹ ἔτι τὸ ἔχειν τὴν ἐπιστήμην ἄλλον τρόπον τῶν νῦν ῥηθέντων ὑπάρχει τοῖς ἀνθρώποις

aloitetaan ilmaisulla ἔτι, joka kytkee sen luontevaksi osaksi aiempien osien muodostamaa argumenttia. Tässä yhteydessä Aristoteles kuitenkin erikseen korostaa, että nyt esiteltävä tietämisen tapa on ”toisen tapainen” (ἄλλον τρόπον) kuin aiemmin mainitut, eli oletettavasti kohdissa [A] ja [B], mainitut tavat.

[D] (1147a24–1147b5) Aristoteles käsittelee akrasiaa luonnolliseksi (φυσικῶς) näkökulmaksi kutsumallaan tavalla. Tämä tarkastelu sisältää ajatuksen niin sanotusta käytännöllisestä syllogismista. Tämän ratkaisun mukaan akrasia on mahdollista, koska toiminta seuraa päättelystä, joka koskee käytännöllistä toimintaa, ja tämän kaltaisen käytännöllisen päättelyn konkluusio on tulkinnasta riippuen joko toimintaan pakottava tai jopa samaistuu toimintaan. Mikäli ihminen haluaa tiettyä asiaa ja omaa myös partikulaarisen premissin, jonka mukaan tietty asia tyydyttää hänen halunsa, tulee hänen tämän ratkaisun mukaan tehtyään asianmukaisen päättelyn väistämättä toimia halunsa tyydyttämiseksi. (1147a35)

Ratkaisun [C] ja [D] välinen siirtymä tapahtuu ilmaisulla: ”Ja edelleen [ἔτι] aihetta voidaan katsoa luonnollisesta [φυσικῶς] näkökulmasta.” (1147a24)¹² Myös tämä ratkaisu alkaa ilmaisulla ἔτι, eikä ilmeisiä kielellisiä keinoja aiempien ratkaisujen kumoamiseksi ole nähtävissä.

Koska kukin edellä kuvatuista Aristoteleen omista ratkaisuista on erotettu toisistaan adverbilla ἔτι (edelleen) (1147a1, a10, a24), kun taas virheellinen ratkaisu (1146b24–31) on erotettu seuraavasta partikkelilla ἄλλῶ, (”sen sijaan”, ”mutta” tai ”toisaalta”) voidaan Aristoteleen ajatella korostavan ratkaisun [A] erillisyyttä kohdan 1146b24–30 virheellisestä ratkaisusta, kun taas ratkaisuihin [A], [B], [C] ja [D] Aristoteles suhtautuu suuremmalla vakavuudella. Tulkinta, jonka mukaan juuri ἔτι-siirtymät tavalla tai toisella erottelevat toisistaan NE VII.3:n esittämiä erilaisia osaratkaisuja tai näkökulmia, on varsin laajalti hyväksytty.¹³ Myös oma tulkintani perustuu edellä perustelemalleni oletukselle, jonka mukaan kyseiset siirtymät jaksottavat Aristoteleen ratkaisun rakennetta. Ne myös voidaan tulkita jollain tapaa toisiinsa liittyviksi, mutta samalla toisistaan erillisiksi osaratkaisuiksi tai osaperusteluiksi. Se, mikä näiden ratkaisujen tai ratkaisun osien keskinäinen suhde on, ei kuitenkaan ole ilmeistä.

Seuraavissa alaluvuissa esitän tulkintani kustakin jaksosta [A], [B], [C] ja [D]. Tarkastelen myös niistä aiemmin esitettyjä tulkintalinjoja siltä osin kuin oman tulkintani perustelujen ja tulkintani puolustamisen kannalta on aiheellista. Jakson [D]

¹² ἔτι καὶ ὁδε φυσικῶς ἂν τις ἐπιβλέψει τὴν αἰτίαν.

¹³ Jo Tuomas Akvinolainen kommentaarissaan SLE jaksottaa lukua NE VII.3 koskevan kommentaarin pitkälti ἔτι -siirtymien mukaisella tavalla (kts. SLE 7.3 n.1338–1345) Myös lähes kaikki modernit kyseistä lukua tekstianalyttisesti lähestyvät tulkitsijat huomioivat siirtymien merkityksen luvun rakenteelle ja tulkitsevat siirtymien erottamia tekstinosa toisistaan erillisinä, mutta samalla toisiinsa jollain tavalla liittyvinä jaksoina. Tästä esimerkkeinä mm. Kenny (1966), Robinson (1969), Grgić (2002) ja Pickavé & Whiting (2008)

analyysin jaan kahteen eri alalukuun, koska se sisältää kaksi toisistaan osin erillistä argumenttia, joita on aiheellista tarkastella erillään toisistaan.

2.2 Tiedon käyttäminen (χρῶσθαι) ja mietiskeleminen (θεωρεῖν)

ἀλλ' ἐπεὶ διχῶς λέγομεν τὸ ἐπίστασθαι (καὶ γὰρ ὁ ἔχων μὲν οὐ χρώμενος δὲ τῇ ἐπιστήμῃ καὶ ὁ χρώμενος λέγεται ἐπίστασθαι), διοίσει τὸ ἔχοντα μὲν μὴ θεωροῦντα δὲ καὶ τὸ θεωροῦντα ἄ μὴ δεῖ πράττειν τοῦ ἔχοντα καὶ θεωροῦντα: τοῦτο γὰρ δοκεῖ δεινόν, ἀλλ' οὐκ εἰ μὴ θεωρῶν. (1146b30–35)

[A] Sen sijaan koska sanomme tiedettävän kahdella tapaa (sillä toisaaltahan tietoa omaavan mutta ei käyttävän ja toisaalta tietoa käyttävän sanotaan tietävän), merkitystä on sillä, omataanko tieto mietiskelemättä vai toisaalta mietiskellen mitä ei pitäisi tehdä: toisella tapaahan olisi outoa, mutta ei silloin jos ei mietiskele.

Tässä alaluvussa kuvaan kohdassa 1146b30–35 esitetyn jakson [A] yksityiskohtaisemmin. Tarkastelen jaksoon liittyviä tulkintaongelmia ja niihin esitettyjä mahdollisia tulkintalinjoja sekä esitän oman tulkintani kyseisestä tekstikohdasta.

Arvioitaessa jakson [A] merkitystä koko *NE VII.3*:ssa esitetyn ratkaisun osana on huomionarvoista, että Aristoteles ei missään kohdassa jaksoa [A] käytä akrasian käsitettä tai vaikuta muutenkaan suoraan viittaavan akrasiaan. Ei voida siis pitää itsestään selvänä, että jakso [A] olisi itsessään ratkaisu akrasiaa koskevaan kysymykseen, vaan se saattaa olla myös esimerkiksi alustava tarkastelu, jota tarvitaan myöhemmin varsinaisen akrasiaa koskevan ratkaisun perustelemisessa.

Ratkaisun aloittava ilmaus ”sen sijaan” (ἀλλά) viittaisi siihen, että kohdan [A] tarkastelu esitetään vaihtoehtona sitä ennen esitetylle virheelliselle tarkastelulle. Kohdan [A] merkitystä arvioitaessa onkin aiheellista myös huomioida se, mihin kysymykseen virheellinen ratkaisu tarkalleen ottaen vastaa. Onhan jakso [A] vaihtoehtoinen lähestymistapa samaan kysymykseen.

Virheellinen tarkastelu olettaa akraatikon omaavan tiedon sijasta toden luulon ja sen avaa ilmaus ”käsitys, jonka mukaan henkilöllä olisi tosi uskomus mutta ei tietoa ollessaan akraattinen, ei ole merkittävä [οὐδὲν διαφέρει] tarkastelun kannalta (1146b24–25)”.¹⁴ Todetessaan virheellisen ratkaisuehdotuksen olevan merkityksetön tarkastelun kannalta Aristoteles käyttää ilmaisua διαφέρει. Ilmaisua on hankala suomentaa yksiselitteisesti, mutta tyypillisesti se viittaa joko jonkin merkityksellisen erottelun tekemiseen tai toisaalta jonkin asian ”läpi viemiseen”. Virheellinen ratkaisu ei siis joko luo ratkaisun kannalta oleellista erottelua tai se ei ole muulla tavoin riittävä oikean ja lopullisen ratkaisun muodostamiseksi. Voitaisiin olettaa, että sille vastakkaisena esitetty osaratkaisu [A] päinvastoin joko esittelee tarpeellisen erottelun tai vaihtoehtoisesti on muuten merkittävä tarkastelun kannalta. Asia, jota virheellinen ratkaisu ei auta

¹⁴ περὶ μὲν οὖν τοῦ δόξαν ἀληθῆ ἀλλὰ μὴ ἐπιστήμην εἶναι παρ' ἣν ἀκρατεύονται, οὐδὲν διαφέρει πρὸς τὸν λόγον

ratkaisemaan – ja jota jakso [A] siis päin vastoin auttaa ratkaisemaan – koskee juuri akraatikkona olemista (ἀκρατεύονται). Kontekstista päätellen jakso koskee juuri akraatikkona olemisen mahdollistavan käsityksen, tiedon tai luulon luonnetta.

Edellä esitetystä voidaan johtaa kaksi tulkintani kannalta merkittävää päätelmää. Ensinnä osaratkaisua [A] ei voida tekstuaalisen evidenssin pohjalta itsestään selvästi nähdä itsenäisenä ja kokonaisena ratkaisuna akraattista tietoa koskevaan kysymykseen, kuten muutamat tulkitsijat ovat olettaneet.¹⁵ Toisaalta alkuperäistekstistä nouseva evidenssi oikeuttaa olettaa, että osaratkaisulla [A] kuitenkin on merkitystä lopullisen akraattista tietoa koskevan ongelman ratkaisulle, eli se ei osoittaudu vaikkapa lopullisen ratkaisun kannalta yhdentekeväksi dialektiseksi askelmaksi, toisin kuin tulkitsijoista muun muassa Burnet (1900, 299) vaikuttaa jaksoa tulkitsevan.

Siirryn seuraavaksi tarkastelemaan yksityiskohtaisemmin jakson [A] sisäisiä tekstinkohtia. Jakson avauksessa käytetty ilmaisu ”Sen sijaan koska sanomme tiedettävän kahdella tapaa”¹⁶ (1146b30–31) sallii sen olettamisen, että kohta [A] käsittelee juuri erottelua, joka koskee tietämistapoja. Kyseisen kohdan merkitys on siis esittää tietämistä koskeva erottelu. Kuten edellä totesin, tällä erottelulla voidaan olettaa olevan lopulta merkitystä myös akraatikon tietoa käsittelevän kokonaisratkaisun kannalta, vaikkakaan se ei välttämättä yksin ratkaise kyseistä ongelmaa.

Jaksossa [A] esittämänsä erottelua Aristoteles kuvaa ilmaisulla ”sillä toisaalta tietoa ei käyttävän, toisaalta tietoa käyttävän sanotaan tietävän”¹⁷ (1146b31–32). Tässä eri tietämistavat on erotettu toisistaan rakenteella μὲν...δέ (”toisaalta...toisaalta”). Kyseinen rakenne muodostuu merkitykseltään symmetrisestä sanaparista, jolla erotetaan kaksi samanarvoista mutta sisällöltään eriävää väittämää toisistaan. Asia, jonka suhteen tässä ratkaisussa symmetrisesti erotellut tietämistavat eroavat toisistaan, on tietäminen tietoa käyttäen (χρώμενος) ja ei-käyttäen.

Aristoteles jatkaa tätä ratkaisua toteamalla, että sillä on väliä, onko henkilö mietiskelevä (θεωροῦντα) omatessaan tietoa ja toimiessaan sitä vastoin vai eikö hän mietiskele (1146b34–35). Tässä erottelussa käytetään samaa μὲν...δέ rakennetta kuin edellä kuvatussa, tiedon käyttämistä koskevassa erottelussa. Aristoteleen mukaan olisi omituista (δεινόν), jos henkilö mietiskellessään toimisi vastoin tietoaan, kun taas tilanne, jossa tietoa ei mietiskellä, ei olisi outo.¹⁸

¹⁵ Tulkinnan osaratkaisun [A] asemasta itsenäisenä ratkaisuna esittävät mm. John Burnet (1900) sekä Richard Robinson (1969). Burnetin mukaan ratkaisut [A], [B] ja [C] olisivat Aristoteleen mukaan virheellisiä ja toisistaan erillisiä ratkaisuja, ja ne esitettäisiin vain dialektisina tarkasteluina, jotka lopulta johdattelivat kohdan [D] oikeaan ratkaisuun. Robinson puolestaan olettaa ratkaisun [A] olevan itsenäinen ja oikea ratkaisu akraattisen tiedon ongelmaan, jonka toisintoja myöhemmät ratkaisut ovat. Kumpikaan tulkitsijoista ei tarkemmin perustele kantaansa alkuperäistekstistä nousevien havaintojen kautta, eivätkä tulkintalinjat nauti nykykeskustelussa mainittavaa suosiota.

¹⁶ ἀλλ’ ἐπεὶ διχῶς λέγομεν τὸ ἐπίστασθαι

¹⁷ καὶ γὰρ ὁ ἔχων μὲν οὐ χρώμενος δὲ τῇ ἐπιστήμῃ καὶ ὁ χρώμενος λέγεται ἐπίστασθαι

¹⁸ τοῦτο γὰρ δοκεῖ δεινόν, ἀλλ’ οὐκ εἰ μὴ θεωρῶν

Edellä kuvattuun liittyy ainakin kolme mahdollista tulkintaongelmaa, joiden ratkaisu on oleellista *NE VII.3:n* merkityksen ymmärtämiseksi. Ensimmäinen kohtaa [A] koskeva tulkintaongelma liittyy ilmaisujen mietiskelevä ja käyttävä (θεωροῦντα, χρώμενος) monitulkintaisuuteen. Toinen tulkintaongelma liittyy ilmaisun omituinen (δεινόν) tulkintaan. Kolmas ja ehkä keskeinen tulkintaongelma liittyy siihen, missä merkityksessä Aristoteles käyttää verbiä tietää (ἐπίσταμαι). Kohta [A] ei kuitenkaan tarjoa juuri aineistoa tämän kolmannen tulkinnallisen kysymyksen ratkaisemiseksi. Ylipäänsä se, millaiseksi Aristoteles kuvaa akraatikon omaaman tiedon, on koko luvun *NE VII.3* muodostamaa kokonaisuutta koskeva keskeinen tulkintaongelma, jota voin tarkastella tyydyttävästi vasta tarkasteltuani yksityiskohtaisesti myös jaksoa [A] seuraavia tekstijaksoja. Keskityn nyt vain kahteen ensiksi mainittuun tulkintaongelmaan edellä mainitsemissani järjestyksessä.

Ratkaisussaan Aristoteles kirjoittaa siis sekä tiedon mietiskelystä että myös tiedon käyttämisestä. Kummatkin näistä erotteluista esitetään kuitenkin saman tietämistapoja koskevan dikotomian kuvauksina. Onhan ilmaisu ”Sen sijaan koska sanomme tiedettävän kahdella tapaa” osa samaa virkerakennetta, jonka osana kumpikin erotteluista esitetään. Vaikuttaa ilmeiseltä, että tiedon käyttämistä ja mietiskelyä koskevilla erotteluilla viitataan tässä yhteydessä samaan tietämistapojen koskevaan erotteluun.

Epäselvää sen sijaan on, mihin tiedon käyttäminen ja mietiskely täsmälleen ottaen viittaavat. Tähän liittyy myös keskeinen jakolinja *NE VII.3:a* koskevien tulkintalinjojen välillä. Toisaalta Aristoteleen voidaan tulkita päätyvän intellektualistiseen akraasiakuvaukseen, jossa akrasia selittyy aktuaalisen tiedon puutteella toiminnan hetkellä. Tälle vastakkainen ei-intellektualistinen tulkintalinja puolestaan olettaisi, että akraatikko voi omata toimintaa vastustavan tiedollisen sisällön mielessään aktuaalisena myös toimiessaan tietoa vastaan. Jälkimmäisessä tapauksessa Aristoteleen täytyisi ainakin jossain ratkaisuista tai ratkaisun osista päätyä kuvaukseen, joka mahdollistaa asian aktuaalisen tietämisen ja samanaikaisen tätä tietoa vastaan toimimisen.

Suoraviivainen ja intellektualistisen akraasiakuvauksen mukainen tulkinta kohdasta [A] olettaa tiedon käyttämisen viittaavan siihen, että käytettävä tiedollinen sisältö on aktuaalisena tietoa käyttävän henkilön mielessä.¹⁹ Tällöin virhe, jonka jakso [A] kuvaa, olisi tiedon omaaminen ei-aktuaalisena silloin, kun päätös tiedon vastaisesta toiminnasta syntyy.

¹⁹ Varhaisista tulkitsijoista Tuomas Akvinolainen voidaan tulkita tämän tulkinnan kannattajaksi: Tuomaan mukaan kohdassa [A] esitetty käyttämätön tieto vertautuu geometrikon tietoon silloin, kun hän ei harjoita geometrisiä taitojaan. (SLE 7.3, n.1338). Moderneista tulkitsijoista Pickavé & Whiting (2008, 330) kannattavat niin ikään tätä tulkintaa, perustellen kantansa sillä, että se on yhteen sopiva luvun *DA II.1* kanssa. On kuitenkin epäselvää, tarkasteleeko Aristoteles *DA:ssa* tietämistä samasta positiosta kuin *NE:ssa*. Aristoteles ei myöskään luvussa *DA II.1* käytä ilmaisua χρώμεται (käyttää), joka ratkaisun osassa [A] on juuri se ilmaisu, jonka ympärille esitetty erottelu rakentuu. Lisäksi Pickavé & Whiting perustelevat tulkintaansa sillä, että saman kaltainen jaottelu esitetään Platonin *Theatetus*-dialogissa. Ei kuitenkaan voida pitää selvänä, että Aristoteles tarkastelisi aihetta samasta näkökulmasta kuin Platon.

Myös tästä eriäviä tulkintoja on esitetty.²⁰ Voidaan tulkita, että tiedon käyttäminen viittaa vain sellaiseen toimintaan, jossa tietoa käytetään oikealla tavalla. Tämän tulkinnan mukaan tiedon soveltaminen esimerkiksi virhepäätelmässä ei olisi tiedon käyttämistä siinä merkityksessä, jossa Aristoteles näitä käsitteitä käyttää. Motivaation tälle tulkinnalle tarjoaa etenkin se, että kyseisen tulkinnan mukaan akraatikko voisi omata aktuaalisena tiedon suunnittelemansa toiminnan moitittavuudesta samalla, kun hän tekee päätöksen toiminnan suorittamisesta. Akrasian mahdollisuus edellyttäisi vain sen, että akraatikko ei käytä tätä tietoa asianmukaisessa ja pätevässä päätteilyssä. Tämän kaltainen ratkaisu vaikuttaisi arkijärjelle uskottavalta. Ovathan tosielämän tilanteet usein sen kaltaisia, että ihminen vaikuttaa aidosti tietävänsä toimintansa olevan moitittavaa, mutta toimii silti mielessään olevaa oikeaa tietoa vastaan.

Kohdan [A] sisäiset tekstinkohdat eivät kuitenkaan ilmeisellä tavalla tue tai kumo kumpaakaan näistä tulkinnoista. Vaikka kohta [A] ei tätä tulkintaongelmaa vielä ratkaise, saattaa ei-käyttämisen käsitteen merkitystä selventää se, että kohdassa [C] Aristoteles esittelee erään tavan, jolla ihminen voi olla käyttämättä (μη χρῆσθαι) tietoa (1147a11).²¹ Esimerkkeinä käyttämättä jättämisestä Aristoteles kohdassa [C] mainitsee nukkuvan, hullun tai juopuneen tavan omata tietoa (1147a13–14). Tarkastelen yksityiskohtaisesti kohtaan [C] liittyviä tulkintaongelmia alaluvussa 2.4. Tässä yhteydessä on kuitenkin tarpeen todeta, että kyseinen erottelu antaa nähdäkseni alustavasti tukea kummallekin kohdasta [A] esitetystä tulkintalinjasta.²² Perustelen seuraavaksi tämän väitteen.

Nukkuvan tapa olla käyttämättä tietoa vaikuttaisi olevan väistämättä sen kaltainen, millaiseksi intellektualistinen tulkintalinja tiedon käyttämättömyyden olettaa. Nukkuvalla ei ainakaan yleisen käsityksen mukaan ole aktuaalisesti mielessään niitä tiedollisia sisältöjä, joita hänen kuitenkin voidaan sanoa tietävän. Vaikuttaa myös selvältä, että nukkuvan tiedollinen virhe ei ole niinkään tiedon virheellinen käyttäminen tai virhepäätelmiin päätyminen kuin tiedon täysin passiivinen omaaminen.

Kuitenkin esimerkiksi hullun tai juopuneen tapa omata tietoa vaikuttaisivat poikkeavan edellä kuvatusta nukkuvan tavasta omata tietoa. Olisi perusteltua väittää, että esimerkiksi juopunut tai hullu henkilö voi kyllä omata aktuaalisesti mielessään tiedollisia sisältöjä, mutta hän ei käytä tietojaan johdonmukaisella tavalla

²⁰ Yksityiskohtaisesti seuraavana kuvatun tulkintalinjan perustelee ainakin Sarah Broadie (1991, 266–307)

²¹ Kohdassa [A] Aristoteles tosin käyttää kantasanaa χρῶμαι partisiippimuodossa, kohdassa [C] taas verbinä. Ei kuitenkaan ole syytä olettaa, etteikö itse käsite olisi sama kummassakin ratkaisun osista [A] ja [C].

²² Perustellessani jaksosta [A] esittämäni tulkintaa kohdasta [C] tekemilläni havainnoilla, on tulkintani altis redaktiokriittisestä tulkintatraditiosta nousevalle kritiikille. Cook Wilson (1879) olettaa nimenomaan kohtien [A] ja [C] olevan alkuaan peräisin kahdesta täysin eri tekstistä, jolloin kohdan [C] oletaminen kohtaa [A] tarkentavaksi kohdaksi olisi kyseisen tulkinnan mukaan virheellistä. Puolustaakseni tulkintaani pyrin tässä pääluvussa kuitenkin osoittamaan, että luku *NE VII.3* muodostaa yhtenäisen ja etenevän argumentin.

asianmukaisten päättelyiden osana. Sitä vastoin juopuneen tai hullun väittäminen täysin vailla aktuaalista tietoa oleviksi eli ikään kuin unissakävelijöiksi olisi ilmeisellä tavalla heikko ja ongelmallinen väite.

Aristoteles näyttää myös myöhemmin kohdassa [C] tarjoavan tukea tulkinnalle, jonka mukaan kaikki tiedon käyttämättä jättäminen ei ole sen ei-aktuaalisuutta tai täydellistä unohtamista: hän jatkaa edellä kuvattua esimerkkiä toteamalla ”ja esittäväthän tämän kaltaisissa tiloissa olevat todistuksia ja siteeraavat Empedoklesta”²³ (1147a19–20). Vaikuttaa selvältä, että tällä täsmennyksellä Aristoteles ei voi viitata edellä mainitsemistaan esimerkeistä ainakaan nukkuvaan: olisi erikoista, mikäli Aristoteleen mukaan nukkuvat tavanmukaisesti esittäisivät loogisia päätelmiä tai siteerisivat tunnettuja filosofeja. Toisaalta juopunut, joka edellä kuvatulla tavalla siteeraa filosofi Empedoklesta, mutta ei aidosti ymmärrä hänen ajatuksiaan, vaikuttaa uskotavalta esimerkiltä. Tässä tapauksessa juopunut selvästikin omaisi mielessään jonkinlaisen tiedollisen sisällön, jota hän kuitenkin käyttää tilansa vuoksi tavalla tai toisella väärin tai puutteellisesti.

Koska kaikki edellä mainitut, eli nukkuvat, juopuneet ja hullut mainitaan kohdassa [C] samassa yhteydessä esimerkkeinä tietoa ei-käyttävistä ihmisistä, voidaan perustellusti olettaa, että tiedon ei-käyttäminen ei ole Aristoteleelle aina täsmälleen samanlainen tila. Tulkintani mukaan tietoa voidaan Aristoteleen mukaan siis omata käyttämättä ainakin silloin, kun tieto omataan täysin passiivisesti (kuten nukkuvan tapauksessa) tai silloin, kun tietoa omataan aktuaalisesti, mutta käytetään virheellisellä tavalla (kuten filosofeja siteeraavan juopuneen tapauksessa).²⁴ Ratkaisun osassa [A] Aristoteles ei kuitenkaan ota vielä kantaa tähän jaotteluun. Ratkaisun osan [A] merkitys on tulkintani mukaan tuoda vasta alustavasti esiin mahdollisuus ratkaista akrasiaa koskeva tiedollinen ongelma sillä, että akraatikolla olisi jonkinlaista käyttämätöntä tietoa.²⁵ Jakso [A] ei näin ollen ole yksin kattava selitys akraatikon tietämistavasta, sillä se jättää avoimeksi ainakin sen, millä tavalla akraatikko on käyttämättä omaamaansa tietoa. Tästä syystä Aristoteles tarkentaa kuvausta seuraavissa ratkaisun osissa.

²³ και γὰρ οἱ ἐν τοῖς πάθεσι τούτοις ὄντες ἀποδείξεις καὶ ἔπη λέγουσιν Ἐμπεδοκλέους

²⁴ Tässä vaiheessa sanan käyttäminen (χρᾶσθαι) monimerkityksellisyyden osoittamiseen riittää sen toteaminen, että nukkuvan tapa käyttää tietoa eroaa hullun ja juopuneen vastaavasta. Lisäksi on mahdollista tulkita, että myös hullu ja juopunut ovat käyttämättä tietoa toisistaan poikkeavilla tavoilla. Tämä loisi erottelun myös aktuaalisena omatun tiedon käyttämättömyyden muotojen välille. Tätä aihetta tarkastelen yksityiskohtaisesti alaluvussa 2.4.

²⁵ Suuri osa nykytulkintoista muistuttaa omaani siltä osin, että myös ne olettavat jakson [A] esittelevän alustavasti paradigman, jonka pohjalta varsinainen ratkaisu seuraavissa kohdissa muotoillaan. Esimerkki tästä tulkintalinjasta on Pickavé & Whiting (2008, 333) sekä Charles (2009, 45). Historiallisesti merkittävistä tulkitsijoista ainakin Tuomas vaikuttaa sitoutuvan erilaiseen kantaan, jonka mukaan kohta [A] luo yhden niistä kolmesta osaperustelusta, jotka yhdessä ratkaisevat akraattisen tiedon ongelman (SLE 7.3, n.1338). Tällöin [A] ei siis pohjustaisi kohtien [B] ja [C] esittämiä tarkasteluja, vaan osaperustelut olisivat pitkälti toisistaan riippumattomia.

Toinen kohtaan [A] liittyvä tulkintaongelma koskee sitä, mitä Aristoteles tarkoittaa todetessaan kohdassa 1146b35 olevan omituista ($\delta\epsilon\iota\nu\acute{o}\nu$), mikäli henkilön ajateltaiisiin mietiskelevän tietoa ja toimivan samalla sitä vastaan. Viittaako $\delta\epsilon\iota\nu\acute{o}\nu$ tässä yhteydessä täyteen mahdollisuuteen toimia tietoa vastaan vai jättääkö se avoimeksi mahdollisuuden, että jotkin omituiset yksilöt voisivat toimia tällä tavalla tai jotkin omituiset tilanteet voisivat mahdollistaa kyseisen kaltaisen toiminnan? Osa kommentoijista ei ota tähän kysymykseen kantaa,²⁶ kun taas toiset olettavat sen tarkoittavan, että kyseinen toiminta olisi käytännöllisesti katsoen mahdotonta.²⁷

Osa tulkitsijoista puolestaan näkee ilmaisun $\delta\epsilon\iota\nu\acute{o}\nu$ monitulkintaisuudessa mahdollisuuden sille, että Aristoteleen saatettaisiin tulkita jättävän avoimeksi mahdollisuus ”selväjärkiselle” akrasialle, jossa akraatikko toimiessaan väärin omaa aktuaalisen tiedon toimintansa vääryydestä.²⁸ Tämän kaltainen tulkinta olisi nähdäkseni ongelmallinen, sillä se asettaa Aristoteleen koko *NE* VII.3:ssa esittämän tarkastelun hankalaan asemaan. Miksi Aristoteles näkisi ratkaisun osissa [B], [C] ja [D] huomattavasti vaivaa sen selittämiseksi, että akraatikko voi tavallaan omata tietoa ja tavallaan olla omaamatta tietoa yhtä aikaa, jos akrasia kuitenkin olisi oikeastaan mahdollista myös täysin tietävänä? Erityisen ongelmallista kyseisen tulkinnan kannalta olisi se, että Aristoteles ei näytä missään kohdin ratkaisua tarkastelevan sitä, millaista olisi täysin tietävän akraatikon toiminta. Kyseinen tulkinta joutuisi täten olettamaan, että Aristoteles ei suhtautuisikaan juuri millään vakavuudella *NE* VII.3:n alussa (1145b25–27) esittelemäänsä Sokrateen kantaan, joka pitää täysin tietävää akraatikkoa mahdottomana, vaan hän implisiittisesti hylkäisi sen jo osaratkaisussa [A] edes asiaa kunnolla mainitsematta tai ratkaisuaan perustelematta.

Eräs tapa, jolla tulkinta ilmaisun $\delta\epsilon\iota\nu\acute{o}\nu$ ei-ehdottomuudesta voitaisiin perustella, olisi se, että ”normaali” eli ei-omituinen akrasia tulisi täydellisesti selitetynksi esimerkiksi jo kohdassa [A]. Tällöin kohdat [B], [C] ja [D] voisivat itse asiassa olla kuvauksia omituisesta eli selväjärkisestä akrasiaista, jossa akraatikko toimii vastoin mietiskelemäänsä tietoa. Tämäkin kanta osoittautuu nähdäkseni ongelmalliseksi, kun otetaan huomioon, että ratkaisu [C] käsittelee juuri tapoja, joilla ihminen voi olla käyttämättä tietoa.

²⁶ Esimerkiksi Tuomas kirjoittaa Aristoteleen todenneen olevan vaikeaa (*durum*) toimia vastoin aktiivista tietoa. (SLE 7.3 n.1338) Ilmaisun *durum* ei ota kuitenkaan itsessään kantaa kyseisen toiminnan mahdottomuuteen tai mahdollisuuteen sen enempää, kuin Aristoteleen alkukielinen ilmauskaan.

²⁷ Esimerkiksi Broadie (1991, 295) luonnehtii Aristoteleen kannan olevan se, että käytössä olevaa tietoa vastaan toimiminen olisi kohdan 1146b35 mukaan ”kohtuuttoman paradoksaalista” (*unduly paradoxical*). Vaikka Broadie kannattaakin tulkintaa, jonka mukaan Aristoteles esittää ei-intellektuaalisen akrasiakäsityksen, hän ei käytä ilmaisun $\delta\epsilon\iota\nu\acute{o}\nu$ monitulkintaisuutta ratkaisunsa perustelussa, vaan sitoutuu tässä kohdin tyypilliseen tulkintaan, jonka mukaan toiminta mietiskeltävää tietoa vastaan on Aristoteleen mukaan käytännössä mahdotonta.

²⁸ Ainakin Grgić (2002) ehdottaa tätä tulkintaa. Myös Pickavé & Whiting (2008, 331–332) tuovat esiin kyseisen mahdollisuuden, vaikkakaan heidän tulkintansa ei vaikuta olevan riippuvainen tästä oletuksesta.

Näin ollen ainakaan ratkaisu [C] ei voi olla kuvaus tästä väitetystä omituisesta akrasiaasta, mikäli kohtien [A] ja [C] tiedon käyttämistä tarkoittava käsite oletetaan samaksi. Kohdat [B] ja [D] eivät nekään sisällä mitään viittauksia siihen, että niissä käsiteltäisiin jonkinlaista marginaalista akrasian alalajia, jossa henkilö olisi täysin selväjärginen toimiessaan akraattisesti. Näin ollen tulkintaa, jonka mukaan Aristoteles käyttäessään ilmaisua δεινόν jättäisi tarkoituksellisesti avoimeksi mahdollisuuden selväjärgiselle akrasialle, joutuisi tekemään perustelemattomia ja tarpeettoman rohkeita lisäoletuksia verrattuna tulkintaan, jonka mukaan δεινόν viittaa kuvatun toiminnan olevan käytännöllisesti katsoen mahdotonta. Vaikka päädyn siis tulkintaan, jonka mukaan Aristoteles pitää tietoaan mietiskelevää ja sitä vastoin toimivaa henkilöä käytännöllisesti katsoen mahdottomana, ei tämä väistämättä tarkoita, että tulkinta selväjärgisestä akrasiaasta olisi itsessään mahdoton. Kyseisen kaltainen tulkinta ei voi kuitenkaan perustua pelkästään ilmaisun δεινόν poikkeukselliseen tulkintaan.

2.3 Propositionoita (πρότασις) koskevat erottelut

ἔτι ἐπεὶ δύο τρόποι τῶν προτάσεων, ἔχοντα μὲν ἀμφοτέρας οὐδὲν κωλύει πράττειν παρὰ τὴν ἐπιστήμην, χρώμενον μέντοι τῇ καθόλου ἀλλὰ μὴ τῇ κατὰ μέρος· πρακτὰ γὰρ τὰ καθ' ἕκαστα. διαφέρει δὲ καὶ τὸ καθόλου: τὸ μὲν γὰρ ἐφ' ἑαυτοῦ τὸ δ' ἐπὶ τοῦ πράγματός ἐστιν: οἶον ὅτι παντὶ ἀνθρώπῳ συμφέρει τὰ ξηρά, καὶ ὅτι αὐτὸς ἄνθρωπος, ἢ ὅτι ξηρὸν τὸ τοιόνδε: ἀλλ' εἰ τότε τοιόνδε, ἢ οὐκ ἔχει ἢ οὐκ ἐνεργεῖ: κατὰ τε δὴ τούτους διοίσει τοὺς τρόπους ἀμήχανον ὅσον, ὥστε δοκεῖν οὕτω μὲν εἶδέναι μηδὲν ἄτοπον, ἄλλως δὲ θαυμαστόν. (1147a1–9)

[B1] Edelleen, koska on kahdenlaisia propositionoita, mikään ei estä molempia propositionoita omaavaa toimimasta vastoin tietoaan hänen käyttäessään vain yleistä osittaisen sijasta. Toimintahan on yksittäisen mukaista. [B2] Merkitystä on toisaalta myös yleisellä: onhan niitä toisaalta itseä koskevia, toisaalta taas asioita koskevia. [B3] Kuten ”kuiva on hyväksi kaikille ihmisille” ja ”olen itse ihminen” sekä ”määrätyn kaltainen on kuivaa”, mutta ei omata tai ei käytetä ”tämä on määrätyn kaltaista”. [B4] Nämä tavat omaavat mittaamattoman suuren merkityksen, sillä toisella tavalla tietäminen ei lainkaan ole epätavallista, mutta toisella tapaa olisi ihmeellistä.

Tässä alaluvussa kuvaan kohdassa 1147a1–9 esitettyä ratkaisun osaa [B] koskevia tulkintaongelmia, niihin esitettyjä tulkintalinjoja sekä esitän oman tulkintani kyseisestä ratkaisun osasta.

Tämän jakson alussa esiintyy luvun NE VII.3 ensimmäinen ἔτι-adverbin johdattelema siirtymä. Kyseisellä siirtymällä ratkaisu tavalla tai toisella kytkeytyy osaksi samaa tarkastelua, jonka ratkaisun osa [A] aloittaa. Siirtymä itsessään ei vielä selvennä sitä, onko osan [B] tarkoitus tarkentaa osassa [A] esitettyä alustavaa tarkastelua vai onko [B] siitä kokonaan itsenäinen erottelu, jota [A]:n rinnalla tarvitaan lopullisen ratkaisun muodostamiseksi.

Jakson [B] voidaan ajatella koostuvan useasta toisistaan sisällöllisesti eroavasta osasta. Näiden osien esittämät väittämät ovat hankalasti yhteensovitettavissa. Ne myös näyttävät muodostavan osin epä johdonmukaisen kokonaisuuden. Eri osien

välisiin suhteisiin toisistaan poikkeavin tavoin suhtautuvat tulkitsijat jaksottavat tekstiä hieman eri tavoin riippuen oman tulkintansa tarpeista. Jaettaessa teksti mahdollisimman pieniksi, yhden yhtenäisen ajatuksen esittäviksi perusyksiköiksi, on toisistaan erillisiä osia siitä tunnistettavissa nähdäkseni neljä. Viittaa näihin osiin jatkossa numerokoodeilla [B1], [B2], [B3] ja [B4].

Jakson [B] avaavassa osassa [B1] (1147a1–3) Aristoteles esittää jaottelun universaalien ja partikulaarisen proposition tai premissin (πρότασις)²⁹ välillä. Hän myös toteaa, että ”mikään ei estä molempia propositioneja omaavaa toimimasta vastoin tietoaan hänen käyttäessään [χρόμενον] vain yleistä [καθόλου] osittaisen [μέρος] sijasta: toimintahan on yksittäisen [ἕκαστα] mukaista” (1147a1–3).³⁰

Seuraavassa osassa [B2] (1147a3–5) ehdotetaan olevan merkitystä myös universaalilla propositionilla. Tekstin osassa todetaan: ”merkitystä [διαφέρει] on toisaalta myös yleisellä [καθόλου]: onhan niitä toisaalta itseä koskevia [ἐφ’ ἑαυτοῦ], toisaalta asioita koskevia [ἐπὶ τοῦ πράγματός]” (1147a3–5).³¹

Osassa [B3] (1147a5–8) Aristoteles esittää esimerkin, jonka suhde kohdissa [B2] ja [B3] esitettyihin erotteluihin ei ole täysin selvä. Esimerkissä ihminen omaa tiedolliset sisällöt, joiden mukaan ”kuiva (ruoka) on hyväksi kaikille ihmisille” (1147a5), ”olen itse ihminen” (1147a6) sekä ”määrätyn kaltainen on kuivaa (ruokaa)” (1147a6). Esimerkin lopuksi todetaan, että on kuitenkin mahdollista, että edellä mainitut propositionit tietävä ihminen ei omaa (οὐκ ἔχει) tai ei käytä (οὐκ ἐνεργεῖ) propositionia ”tämä (tietty ruoka) on määrätyn kaltaista” (1147a6–7).

Jakson päättävässä osassa [B4] (1147a8–9) Aristoteles vetää seuraavan johtopäätöksen edellä esittämästään ratkaisusta: ”nämä tavat [τοὺς τρόπους] (omaavat) mittamattoman suuren [ἀμήχανον ὄσον] merkityksen [διοίσει], sillä toisella tavalla tietäminen [εἰδέναι] ei lainkaan ole epätavallista [μηδὲν ἄτοπον], mutta toisella tapaa olisi ihmeellistä [θαυμαστόν].” (1147a8–9)³²

Jaksoon [B] liittyy lukuisia ratkaisemattomia tulkintaongelmia. Niistä yksi on jo aiemmin esiin tuotu epäselvyys siitä, mihin käsite πρότασις viittaa. Toinen keskeinen tulkintaongelma koskee sitä, mikä on osassa [B2] esitetyn universaaleja koskevan erottelun merkitys ratkaisulle. On myös epäselvää, miksi osa [B3] vaikuttaisi viittaavan partikulaarista tietoa koskevaan virheeseen, kun sitä edeltävä jaottelu on universaaleja koskeva jaottelu osassa [B2]. Osassa [B4] epäselvää on se, mihin tietämistapoihin

²⁹ Perinteisen tulkinnan mukaan termi πρότασις viittaa premiseihin. Tästä tulkinnasta seuraisi se, että Aristoteles voi osassa [B] tarkastella vain syllogismin premiseinä toimivia propositioneja. Nykyään paljon kannatusta on saanut Charlesin & Crivellin (2011) esittämä tulkinta, jonka mukaan πρότασις merkitsee mitä tahansa propositionia. Tämä avaa perinteisestä tulkinnasta poikkeavia mahdollisuuksia tulkita jaksoa [B]. Käsitellen aihetta myöhemmin tässä alaluvussa.

³⁰ ἔχοντα μὲν ἀμφοτέρως οὐδὲν κωλύει πράττειν παρὰ τὴν ἐπιστήμην, χρόμενον μέντοι τῆ καθόλου ἀλλὰ μὴ τῆ κατὰ μέρος: πρακτὰ γὰρ τὰ καθ’ ἕκαστα.

³¹ διαφέρει δὲ καὶ τὸ καθόλου: τὸ μὲν γὰρ ἐφ’ ἑαυτοῦ τὸ δ’ ἐπὶ τοῦ πράγματός ἐστιν

³² κατὰ τε δὴ τούτους διοίσει τοὺς τρόπους ἀμήχανον ὄσον, ὥστε δοκεῖν οὕτω μὲν εἰδέναι μηδὲν ἄτοπον, ἄλλως δὲ θαυμαστόν.

Aristoteles viittaa todetessaan toisen niistä olevan ei-tavaton, toisen taas ihmeellinen. Voidaan myös kysyä, miksi Aristoteles käyttää osassa [B4] tietämisestä verbiä εἰδέναι, kun *NE VII.3:n* muissa jaksoissa hän usein viittaa tietoon sanalla ἐπιστήμη.

Edellä kuvattuja tulkintaongelmia ei ole mahdollista käsitellä täysin toisistaan erillään, koska osa [B] muodostaa eräänlaisesta hajanaisuudestaan huolimatta yhdessä luettavan kokonaisuuden. Tulkintaongelmien ratkaisulinjat kuitenkin poikkeavat toisistaan eri tulkitsijoiden välillä, ja on tarkoituksenmukaista arvioida sitä, minäkalainen tulkinta selviäisi niistä mahdollisimman perustelluin tavoin ja ilman tarpeettomia lisäoletuksia.

Perinteinen, jo Tuomaan esittämä tulkinta olettaa, että ratkaisun [B] merkitys on erottaa juuri partikulaarinen ja universaali premissi toisistaan sekä ratkaista akrasiaa koskeva ongelma tämän erottelun pohjalta (*SLE 7.3 n. 1139–1141*). Tällöin osa [B1] kuvaisi kyseisen erottelun, [B3] kuvaisi esimerkin, jossa partikulaarista premissiä ei omata tai käytetä ja [B4] toteaisi, että toimiminen tietoaan vastaan kaikki asianmukaiset partikulaariset premissit käytössä olisi ihmeellistä, kun taas tarpeellista partikulaarista premissiä käyttämättä taas ei-tavatonta. Tomistisen tulkinnan ilmeinen heikkous on se, että se selittää heikosti ratkaisun osan [B2] merkityksen.³³ Tomistinen tulkinta ei myöskään jätä avoimeksi ainakaan ilmeistä mahdollisuutta selväjärkiselle akrasialle, sillä akraatikko on aina tämän tulkinnan mukaan tietämätön sellaisesta partikulaarisesta premissistä, jonka tietäminen olisi välttämätöntä teon moraalisen arvon tietämiselle.

Tomistisesta tulkinnasta irrottautuminen on ollut hankalaa, eikä konsensusta ole löydetty siitä, miten voisi selittää osan [B2] asemaa jaksossa [B]. Tomistista tulkintaa on pyritty ikään kuin korjaamaan esimerkiksi olettamalla, että jakso [B] ei ole vielä itsessään ratkaisu akrasiaan, vaan pikemmin havainnollistava esimerkki siitä, että partikulaarisen tiedon käyttämättömyys voi johtaa universaalia tietoa koskevaan virheeseen (Pickavé & Whiting 2008, 339). Tulkinnan ongelma ovat sen vaatimat muuttamat raskaat lisäoletukset jakson [B] rakenteesta ja motiivista.³⁴

³³ Tuomaan mukaan [B2] esittää universaaleja koskevan jaottelun, jossa universaali voisi olla joko universaali itsessään (esim. kaikki kuiva ruoka on hyvästä) ja toisaalta universaali siten kuin se näyttäytyy tietyssä partikulaarisessa asiassa tai itsessä (esimerkiksi tietyn kuivan ruuan kuivuus tai itsen ihmisyyys). Tulkinnan ongelmana on, että tämän kaltaisella erottelulla ei oikeastaan ole mainittavaa merkitystä ratkaisun kannalta: akraatikon tietämättömyyshän Tuomaan mukaan osoittautuu kuitenkin aina partikulaarista tietoa koskevaksi. Käyttämällä jakson [B2] merkityksellisyydestä sanaa διαφέρει Aristoteles kuitenkin kontrastoi jaottelun merkityksen virheelliselle ratkaisulle (1146b24-30) vastakkaiseksi, joten sen on oletettava olevan Aristoteleelle merkityksellisempi, kuin mitä tomistinen tulkintalinja olettaa. Sanan διαφέρει painoarvosta ks. myös Pickavé & Whiting (2008)

³⁴ Pickavé & Whiting (2008, 333-339) tulkitsevat jaksoa [B] hieman saman kaltaisesti kuin Tuomas, mutta heidän mukaansa jakson tehtävä on esittää eräs tapa, jolla henkilö voi olla käyttämättä omaansa universaalia tietoa. Käyttämättömyys johtuisi kyvyttömyydestä havaita tiedetyn universaalien ilmenemistä partikulaarisessa objektissa tai itsessä. Tämän väittäminen akraatikon virheeksi ei onnistu yksin selittämään akrasiaa, joten Pickavé & Whitingin mukaan jakso [B] ei kuvaa varsinaisesti akraatikon päättelyä, vaan vasta alustavasti kääntää huomion universaaleja koskeviin virheisiin. Pickavé & Whiting (2008, 337) kuitenkin tulkitsevat jakson [B] rakennetta erikoisesti olettaessaan, että [B4]:n

Toisaalta perinteistä tulkintaa, jonka mukaan akraatikon virhe ratkaisun osassa [B] on partikulaarista tietoa koskeva, on pyritty perustelemaan *NE:n* ulkopuolelta nousevilla havainnoilla. Merkittävin tekstinkohta näille perusteluille on *An.Pr.* II.21, jossa Aristoteles kuvaa erilaisia päättelyihin liittyviä tiedollisia virheitä. Näiden tulkintojen ongelmana on se, että niiden käyttämä ja *An.Pr.* II.21:n kuvaama esimerkki tiedollisesta virheestä ei näytä täysin vastaavan sitä virhettä, jonka Aristoteles kohdassa [B3] kuvaa.³⁵

Edellä kuvattuja tulkitsijoita selkeämmin perinteisestä tulkintalinjasta irrottautuvan tavan tulkita jaksoa [B] tarjoaa David Charles (2009). Charlesin tulkinta perustuu muutamiiin standarditulkinnasta poikkeaviin oletuksiin. Tärkeimmät näistä ovat sanan *πρότασις* tulkitseminen miksi tahansa propositioksi, eikä siis välttämättä vain syllogismin osana olevaksi premissiksi (Charles 2009, 67), sekä toisaalta [B4]:ssä esiintyvän termin ”tietäminen” (*εἰδέναι*) oletaminen varsinaisen tiedon (*ἐπιστήμη*) omaamisesta poikkeavaksi tilaksi, jossa henkilö ikään kuin näkee tai hahmottaa asian oikeassa valossa, mutta ei välttämättä käytä tätä oikeaa käsitystään premissinä sille asianmukaisessa syllogismissa (Charles 2009, 46).

Charlesin (2009) tulkinta termin *εἰδέναι* merkityksestä selventää huomattavasti osan [B4] esittämän erottelun merkitystä. Kyseisen tulkintalinjan mukaan Aristoteleelle ihmeellistä (*θαυμαστόν*) olisi se, jos akraatikko toimisi eri tavoin kuin kohdan [B3] esimerkissä, eli omaisi kaikki asianmukaiset propositiot asianmukaisesti käytettyinä. Ei-tavatonta sen sijaan olisi se, mikäli henkilö toimisi, kuten [B3] esittää, eli ei onnistuisi asianmukaisesti käyttämään jotain käsittämäänsä tai heikossa mielessä tietämäänsä (*εἰδέναι*) propositiota premissinä pätevässä syllogismissa. Koska tämä oikean toiminnan estävä, käyttämättä jäänyt tai henkilöltä jopa täysin puuttuva propositio voi olla joko universaali tai partikulaarinen, ovat molempien kohtien [B1] ja [B2] tarkastelut tässä tulkinnassa Aristoteleen ratkaisulle tarpeellisia ja aidosti kokonaisratkaisulle merkitseviä.

Charlesin tekemät oletukset sanojen *εἰδέναι* ja *πρότασις* merkityksistä eivät myöskään ole erityisen ongelmallisia. Itse asiassa termin *εἰδέναι* oletaminen merkitykseltään toisesta Aristoteleen tiedosta käyttämästä sanasta *ἐπιστήμη* poikkeavaksi voidaan nähdä kyseisen tulkinnan vahvuutena, sillä näiden kahden tietoa kuvaavan käsitteen oletaminen merkitykseltään hieman toisistaan eroaviksi ratkaisee varsin uskottavalla tavalla kohtaa [B4] koskevan tulkintaongelman. Sanan *πρότασις* merkityksen

jaottelu ihmeelliseen ja ei-tavattomaan tietämiseen viittaisi aina osaan [B2] asti, eikä niinkään sitä edeltävään kohtaan [B3]. Tämä voidaan nähdä muutoin vakuuttavan tulkinnan eräänä rasitteena.

³⁵ Akraatikon partikulaarista tietoa koskeva virhe on samaistettu ainakin esimerkkiin, jossa henkilö tietää A:n kuuluvan jokaiseen B:hen ja B:n kuuluvan jokaiseen C:hen, mutta ei tiedä, että C on olemassa. Tällöin hän tietää oikein, että A kuuluu kaikkeen siihen, mihin B kuuluu, mutta ei tiedä, että A kuuluu C:hen. (kts. Grgić 2002) Nähdäkseni kohdan [B2] esimerkissä henkilö ei kuitenkaan ole tietämätön minäkään partikulaarisen objektin olemassaolosta, kuten edellä kuvatussa esimerkissä, vaan on pikemmin kyvytön yhdistämään oikeaa universaalia käsillä olevaan partikulaariseen asiaan.

tulkitseminen propositioksi pelkän premissin sijaan ei sekään väitteenä ole itsessään ongelmallinen. Kyseinen tulkinta on myös Charlesin ja Crivellin (2011) kattavasti perustelema *An.Pr*:sta nousevien havaintojen nojalla.

En tässä tutkielmassa sitoudu Charlesin (2009) tulkintaan luvun *NE VII.3*:n kokonaisuudesta, vaikka tiettyjä samankaltaisuuksia tulkintani ja Charlesin esittämän välillä on olemassa. Nähdäkseni Charlesin (2009) tulkinta jaksosta [B] on kuitenkin kilpaileviin tulkintoihin verrattuna huomattavan ongelmaton ja onnistuu uskottavalla tavalla ratkaisemaan jaksoa [B] vaivaavat lukuisat ristiriitaisuudet, joten oletan itsekin Charlesin (2009) ehdotukset termien εἰδέναι sekä πρότασις merkityksistä paikkansapitäviksi.

Tällöin jakson [B] voidaan ajatella kuvaavan kaksi mahdollista virheelliseen toimintaan johtavaa tapausta: sellainen, jossa ihminen ei lainkaan omaa jotakin oikealle toiminnalle välttämätöntä propositiota (eli hän ei lainkaan omaa tietoa vaikkapa tietyn ruuan kuivuudesta tai ei tiedä kuivan ruuan olevan hyvää), sekä tapaus, jossa ihminen omaa kaikki tarpeelliset propositiot, mutta ei käytä kaikkia niistä premisseinä oikeissa päättelyissä. Koska akrasia on määritelmällisesti toimintaa henkilön omaamaa oikeaa käsitystä vastaan, ei näistä ensiksi mainittu ole Aristoteleelle lainkaan akrasiaa, vaan jonkinlaista tietämättömyyttä. Jälkimmäinen tapaus sen sijaan kuvaa tilanteen, jossa henkilöllä on kaikki tarvittava tieto, mutta hän ei käytä niitä asianmukaisten päättelyiden osana. Kohdan [B] esittämässä akrasiatapauksessa akraatikko siis tietää kaikki oikeaan konklusioon tarvittavat propositiot, mutta hän ei tiedä oikeaa konklusiota eikä siis myöskään voi tietää tekonsa moraalista arvoa. Kohdan [B] akrasia ei siis voi olla tämän tulkintalinjan kautta tarkasteltuna selväjärgistä akrasiaa.

Edellä kuvatun tulkinnan mukaan kohtaa [B] voitaisiin pitää jo yksin riittävänä sen osoittamiseen, että akrasia on mahdollista sen ei-selväjärgisessä muodossa. Ratkaisua voitaisiin kuitenkin pitää kahdella tapaa epätydyttävänä.

Ensinnäkään se ei selitä sitä, millä tavalla akraatikon tietämättömyys tapahtuu, eli ovatko hänen omaamansa propositiot käyttämättömiä esimerkiksi täysin passiivisina vai voiko hän esimerkiksi käyttää propositioita premisseinä virheellisissä päättelyissä ja olla tällä tavoin ”käyttämättä” tietoaan. Tämä on pitkälti sama kysymys, jonka kohta [A] jätti avoimeksi. Tämä on myös kysymys, johon Aristoteleen voidaan olettaa haluavan itsekin vastata: aporia, jota *NE VII.3* tarkastelee ja jonka Aristoteles tuo luvun alussa julki, kuuluu ”aluksi tulee selvittää, tietääkö [εἰδότες] (akraatikko) vai ei, ja millä tavalla tietää [εἰδότες]?” (1146b7–8).³⁶ Kohtaan [B] mennessä olisi siis selvitetty se, että akraatikko tietää ainakin sanan heikommassa merkityksessä, jossa tieto

³⁶ πρῶτον μὲν οὖν οκεπτεόν πότερον εἰδότες ἢ οὐ, καὶ πῶς εἰδότες. On huomionarvoista, että ko. kysymyksenasettelussa Aristoteles käyttää samasta sanasta οἶδα johdettua tietämistä tarkoittavaa termiä, kuin myös kohdassa [B4]. Charlesin (2009) tulkinnalle tällä on nähdäkseni se merkitys, että ihmisen tietäessä myös heikommassa mielessä εἰδέναι, voitaisiin häntä kutsua tietäväksi sellaisella tavalla, joka oikeuttaa akrasiaista puhumisen.

ei välttämättä ole aktuaalista. Hänen tietämisen tapansa olisi kuitenkin kuvattu vielä varsin vajavaisesti.

Toinen epäselvyys koskee sitä, että monet nykytulkitsijoista pitävät epäuskottavana väitettä, jonka mukaan selväjärkinen akrasia olisi ollut Aristoteleen mukaan mahdoton.³⁷ Olisi toki mahdollista olettaa, että Aristoteles ei pidä selväjärgistä akrasiaa lainkaan mahdollisena. Tämän kaltainen vahvan intellektualistinen kanta olisi kuitenkin arkikokemuksen perusteella hankala hyväksyä.³⁸ Näin ollen suopeuden periaatteen nojalla ei Aristoteleen voida mielestäni ajatella sitoutuvan kyseiseen kantaan. Toisaalta pelkästään kohdan [B] mukaan toimiva akraatikko ei kuitenkaan edes nyt esitellyn tulkinnan mukaan voisi olla selväjärkinen.

Koska osa ongelmista jää siis ratkaisematta, on vain luontevaa, että Aristoteles jatkaa ratkaisuaan kohdissa [C] ja [D]. Redaktiokriittisen tulkintatradition mukaan nämä kodat olisivat kohtien [A] ja [B] toisintoja, ja ratkaisisivat akrasiaa koskevan ongelman pitkälti samalla tavalla kuin nyt jo esiteltyt kaksi ensimmäistä tekstinkohtaa (kts. Cook Wilson 1879). Olen jo todennut, että kohtien [A] ja [B] luoma kuva akrasiaasta on osin puutteellinen, joten on perusteltua olettaa, että Aristoteles esittää seuraavissa osissa aiempia kohtia täydentävää tarkastelua. Tavoitteenani seuraavissa alaluvuissa on oman tulkintani esittämisen lisäksi osoittaa, että kohdat [C] ja [D] täydentävät kohtien [A] ja [B] luomaa kuvaa tavalla, joka ei mahdollista niiden olettamista osien [A] ja [B] toisinoiksi redaktiokriittisen tradition olettamalla tavalla.

2.4 Vertaus nukkuvaan, hulluun ja juopuneeseen

ἔτι τὸ ἔχειν τὴν ἐπιστήμην ἄλλον τρόπον τῶν νῦν ῥηθέντων ὑπάρχει τοῖς ἀνθρώποις· ἐν τῷ γὰρ ἔχειν μὲν μὴ χρῆσθαι δὲ διαφέρουσιν ὁρῶμεν τὴν ἕξιν, ὥστε καὶ ἔχειν πως καὶ μὴ ἔχειν, οἷον τὸν καθεύδοντα καὶ μαινόμενον καὶ οἰνωμένον. ἀλλὰ μὴν οὕτω διατίθενται οἱ γε ἐν τοῖς πάθεσιν ὄντες· θυμοὶ γὰρ καὶ ἐπιθυμίαι ἀφροδισίων καὶ ἕνια τῶν τοιούτων ἐπιδήλως καὶ τὸ σῶμα μεθιστάσιν, ἐνίοις δὲ καὶ μανίας ποιοῦσιν. δῆλον οὖν ὅτι ὁμοίως ἔχειν λεκτέον τοὺς ἀκρατεῖς τούτοις. τὸ δὲ λέγειν τοὺς λόγους τοὺς ἀπὸ τῆς ἐπιστήμης οὐδὲν σημεῖον· καὶ γὰρ οἱ ἐν τοῖς πάθεσι τούτοις ὄντες ἀποδείξεις καὶ ἔπη λέγουσιν Ἐμπεδοκλέους, καὶ οἱ πρῶτον μαθόντες συνείρουσι μὲν τοὺς λόγους, ἴσασι δ' οὐπω· δεῖ γὰρ συμφυῆναι, τοῦτο δὲ χρόνου δεῖται· ὥστε καθάπερ τοὺς ὑποκρινομένους, οὕτως ὑποληπτέον λέγειν καὶ τοὺς ἀκρατευομένους. (1147a10–24)

[C1] Edelleen ihminen omaa tietoa toisella tavalla nyt mainituista: sillä [koskien tilannetta, jossa] tietoa omataan mutta toisaalta ei käytetä, nähdään merkityksellinen mielentilaan liittyvä ero. Täten

³⁷ Merkittäviä tulkitsijoita, jotka postuloivat Aristoteleelle selväjärgisen akrasian mahdollisuuden sisältävän kannan, ovat mm. Broadie (1991), Pickavé & Whiting (2008) ja Charles (2009). Myös tässä tutkielmassa esittämäni tulkintaa voidaan pitää tietynlaisen selväjärgisyyden olettavana.

³⁸ Itse asiassa myös Aristoteles toteaa tämän kritisoidessaan ns. Sokrateen kantaa havaintojen perusteella kohdassa 1145b27. Pelkästään kyseinen kohta ei kuitenkaan yksin osoita, että selväjärkinen akrasia olisi Aristoteleelle väistämättä mahdollinen. Olisi täysin mahdollista olettaa, että akraatikko tietäisi Aristoteleen mukaan vain siinä mielessä, mitä jakso [B] Charlesin (2009) mukaan esittää, jolloin hänellä olisi kaikki tarvittava tieto oikean toiminnan päättelemiseksi, mutta hän ei saattaisi päättelyä oikealla tavalla loppuun. Tulevat jaksot [C] ja [D] nähdäkseni kuitenkin osoittavat, että Aristoteles ei tyydy pelkästään tämän täysin harkitsemattoman akrasian muodon kuvaamiseen.

voidaan tavallaan omata ja tavallaan olla omaamatta, kuten nukkuva tai hullu tai juopunut. [C2] Mutta varmasti samanlaisissa tiloissa ovat intohimojen vaikutuksessa olevat. Sillä kiivaus ja seksuaaliset halut ja muut tämän kaltaiset aiheuttavat muutoksia kehossa, jotkut jopa aiheuttavat hulluutta. On selvää, että samaa voidaan todeta akraatikosta. [C3] Toisaalta sellaisten todistusten lausuminen, jotka tulevat tiedosta, ei merkitse mitään, sillä näiden intohimojen vaikutuksessa olevatkin esittävät Empedokleen todistuksia ja lauseita. Ja aloittelevat oppilaat muodostavat tosia todistuksia, vaikka eivät vielä ole tietäviä: vaatiihan yhteen kasvaminen aikaa. Näin ollen juuri kuten näyttelevän, samoin tulee ajatella myös akraatikon puhuvan.

Jakson [C] keskeinen tulkintaongelma liittyy osittain myös jakson avaavaan ἔτι-lauseeseen. Kysymys koskee sitä, käsitteleekö jakso akrasiaa kokonaisuudessaan vai esittääkö se vain yhden akraatikon tietoa koskevan jaottelun tai akraattisen tietämistavan alalajin. Jakso alkaa kohdassa 1147a10 lauseella ”edelleen ihminen omaa tietoa [ἐπιστήμην] toisella tavalla [ἄλλον τρόπον] nyt mainituista” (1147a10).³⁹ Tämän lauseen perusteella jakson [C] kuvaama tietämistapa on nähtävä jossain suhteessa sitä edellä kuvatusta tietämistavasta tai -tavoista erilaisena ja jopa täysin erilaista tietämisen tyyppiä tai tapaa (τρόπος) edustavana. Tästä voitaisiin päätellä, että jakso ei tule kuvaamaan akrasiaa yleisellä tasolla, vaan jotakin sen alalajia tai osa-aluetta. Toisaalta kun jaksoa [C] luetaan pidemmälle, osoittautuu että kyseinen jakso vaikuttaa käsittelevän akrasiaa kokonaisuudessaan.⁴⁰ Varteenotettavan tulkinnan on siis kyettävä selittämään ristiriita, joka koskee yhden uuden tietämistavan mainitsemista jakson alussa, ja toisaalta akrasian yleisluontoista kuvausta jakson lopussa.

Perinteisesti vallalla olleen tulkinnan mukaan jakso [C] ei esitä varsinaisesti uutta tietämisen tapaa, joka olisi vaihtoehtoinen aiemmin kuvatuille. Sen sijaan kyseessä olisi uuden tietämistä koskevan erottelun kuvaus, joka mahdollistaa yhdessä jaksojen [A] ja [B] kuvaamien erottelujen kanssa akrasian selittämisen. Tunnetuin tämän tulkintalinjan edustaja lienee Tuomas Akvinolainen. Tuomaan mukaan jakso jaottelee tiedon vapaasti käytettävissä olevaan tietoon (*habitus solutus*) ja sidotulla tavalla omattuun tietoon, joka ei ole vapaasti otettavissa käyttöön (*habitus ligatus*) (SLE 7.3 n.1342). Tällöin esimerkiksi nukkuvan, hullun tai juopuneen henkilön tieto olisi jälkimmäisessä muodossa, jolloin hän ei voisi saada tietoa muististaan aktuaalisesti käytettäväksi, vaikka käsillä oleva tilanne kyseisen tiedon käyttämistä vaatisi.

Tomistinen tulkinta on yhteensopiva sen havainnon kanssa, että jakson [C] tulee avauslauseensa perusteella esitellä uusi tietämistapa tai tietämistä koskeva erottelu. Koska tämä erottelu on myös viimeinen, jota tarvitaan akraatikon tiedollisen virheen⁴¹ ymmärtämiseen, saattaisi olla myös luontevaa, että jakson [C] loppuosa esittää yhteenvedon akrasiaasta yleisemmällä tasolla. Tuomaan tulkinta onnistuu ratkaisemaan siis edellä kuvaamani jaksoa [C] koskevan ristiriidan varsin uskottavalla tavalla.

³⁹ ἔτι τὸ ἔχειν τὴν ἐπιστήμην ἄλλον τρόπον τῶν νῦν ῥηθέντων ὑπάρχει τοῖς ἀνθρώποις

⁴⁰ Esitän evidenssini tämän väitteen tueksi myöhemmin tässä alaluvussa.

⁴¹ Tuomaan tulkinnassa näitä virheitä on vain yksi: käyttämättömän ja partikulaarisen tiedon sidottu omaaminen.

Tomistisen tulkinnan ongelma puolestaan on se, että se ei jätä avoimeksi selväjärgärkisen akrasian mahdollisuutta. Tulkinnan mukaanhan tiedon tulee olla "sidottua" sillä tavoin, että se ei ole lainkaan otettavissa käyttöön toiminnan hetkellä. Lisäksi jakson [C] tomistinen tulkinta on holistinen kokonaisuus, jonka hyväksyminen on mielekäästä vain, jos sitoudutaan Tuomaan esittämään tulkintaan myös muita tekstijaksoja koskien. Tällöin törmätään jälleen siihen ongelmaan, että Tuomas ei kykene täysin ongelmitta ratkaisemaan ainakaan jakson [B] tulkintaa, kuten alaluvussa 2.3 osoitin.

Modernit tulkinnat ovat enenevässä määrin tulkinneet jakson [C] kuvauksena kokonaan erilaisesta tiedollisesta virheestä kuin mitä muut jaksot kuvaavat. Jakson on tulkittu esimerkiksi kuvaavan akrasiaa muistuttavan tilan mahdollisuus, mutta ei varsinaista akrasiaa (Kenny 1966). Toisaalta David Charles (2009, 49-50) ehdottaa, että jakso [C] esittäisi kuvauksen akrasiasta, jossa henkilöllä ei tilansa vuoksi ole lainkaan pääsyä toiminnan kannalta relevanttiin tietoon, kun taas jakson [B] esittämässä virheessä henkilö ei käytä tietämäänsä tietoa oikealla tavalla.⁴² Näiden tulkintojen ongelmana on se, että ne eivät kykene suoraviivaisesti selittämään sitä, miksi jakson [C] loppuosa vaikuttaa kuvaavan akrasiaa yleisellä tasolla, jos kyseessä kuitenkin on vain yksi akrasian alalajeista.

Jotta pääsemme tulkinnassa eteenpäin, tulee meidän huomioida se, millaiseksi Aristoteles akraatikon tiedon jaksossa [C] tarkemmin kuvaa. Kuvatessaan jakson [C] esittelemää tietämistapaa, Aristoteles mainitsee sen kuuluvan siihen ryhmään, jossa tietoa tavallaan omataan, tavallaan taas ei. Esimerkkeinä näistä tiloista Aristoteles mainitsee nukkuvan ($\kappa\alpha\theta\epsilon\acute{\upsilon}\delta\omicron\nu\tau\alpha$), hullun ($\mu\alpha\iota\nu\omicron\mu\epsilon\nu\nu$) sekä juopuneen ($\omicron\iota\nu\omicron\mu\epsilon\nu\nu$).

Aristoteleen vertausta ja sen tulkintalinjoja tarkasteltaessa on syytä huomata, että nukkuvan, hullun ja juopuneen tiedolliset tilat eivät millään ilmeisellä tavalla muistuta toisiaan. Käyttäessään juopuneista ilmausta $\omicron\iota\nu\omicron\mu\epsilon\nu\nu$ ei Aristoteles nimitäin voi viitata esimerkiksi juopuneisuutensa vuoksi nukkuvia muistuttaviin "sam-muneisiin". Tämän muun muassa Charles (2009, 50) tuo esiin perustellen havaintoaan kohdalla 1154b10, jossa Aristoteles vertaa juopuneita ($\omicron\iota\nu\omicron\mu\epsilon\nu\nu$) nuoriin, jotka käyttäytyvät ikänsä vuoksi ajattelemattomasti. Vaikuttaakin siltä, että juopunut tässä merkityksessä on suomen kielellä ilmaistuna "hiprakassa". Hän ei käytä tietoaan oikein, mutta hän ei ole samalla tavalla tiedoton kuin mitä nukkuva on. Myöskään hullu ($\mu\alpha\iota\nu\omicron\mu\epsilon\nu\nu$) ei vaikuta millään ilmeisellä tavalla vertautuvan ainakaan nukkuvaan tiedon käyttämistapansa osalta. $\mu\alpha\iota\nu\omicron\mu\epsilon\nu\nu$ viittaa hulluun, kiivastuneeseen tai raivostuneeseen henkilöön, ja ilmaisuun voidaan ajatella liittyvän konnotaatio myös kyseisessä tilassa olevan henkilön harkitsemattomasta ja impulsiivisesta toiminnasta.

⁴² Charlesin (2009) tulkinta jaksosta [C] on siis tietyiltä osin samansuuntainen kuin Tuomaan tulkinta: kummatkin olettavat, että jakson [C] kuvaama virhe on kyvyttömyys hakea tietoa käyttöön. Keskeinen ero on se, että Charles tulkitsee jakson [C] täysin aiemmista jaksoista erilaisen virheen kuvaavaksi, kun taas Tuomaalle [A]:n, [B]:n ja [C]:n kuvaamien virheiden tulee toteutua yhtäaikaaisesti, jotta akrasia olisi mahdollista.

Varsin harvat tulkitsijat ovat kiinnittäneet tarkkaa huomiota Aristoteleen esimerkeiksi valitsemien tilojen erilaisuuteen. Kuten edellä kuvasin, Charles (2009) tosin tuo tämän erilaisuuden esiin, mutta pitää kaikkien näiden tiedollista virhettä Aristoteleelle samaan pääryhmään kuuluvana eli tilana, joka estää kaikenlaisen tiedon ottamisen käyttöön. Charlesin mukaan tämä tila voi Aristoteleen teoriassa toteutua monella eri tavalla – kuten nukkuvan, hullun tai juopuneen tilaa muistuttavalla tavalla. Silti jakson [C] kuvaama tila olisi tarkasta toteutumistavastaan riippumatta Charlesin mukaan luonteeltaan perustavalla tavalla erilainen kuin jakson [B] kuvaama virhe.

Ongelma tämän kaltaisessa tulkinnassa on, että esimerkiksi nukkuvan tiedollinen virhe itse asiassa vaikuttaa muistuttavan varsin paljon sitä virhettä, jonka jakso [A] jo alustavasti kuvaa. Nukkuvanhan ei voida ajatella käyttävän tietoaan, ja hänen virheensä tulee siis ymmärrettäväksi jo jakson [A] kuvauksen kautta. Mikäli Aristoteles esittäisi alustavasti jaksossa [A] yhden tavan, jolla jaksossa [C] kuvattu virhe voisi toteutua, siirtyisi tämän jälkeen toiseen virhelajiin jaksossa [B], ja palaisi lopulta takaisin jakson [A] alustavasti esittämään virhelajiin hieman erisanaisesti, saattaisi tämän kaltainen havainto tukea tekstin epäyhtenäisyyttä korostavia tulkintalinjoja. Mikäli tulkinta muilta osin kuitenkin sitoutuu tekstin yhtenäisyyteen, kuten mm. Charlesin (2009) tulkinta tekee, voidaan tämä piirre nähdä tulkinnan uskottavuutta heikentävänä ongelmana.

Eräs tapa vastata ongelmaan olisi olettaa, että jakson [C] kuvaama uusi tietämistapa ei itse asiassa ole kaikkien kolmen mainitun esimerkkitapauksen tietämistapa. Tällöin jakso [C] voisi tuoda tarkasteluun mukaan tiedollisen virheen, joka on erilainen kuin nukkuvan tiedollinen virhe, ja siis eroaisi myös jakson [A] alustavasti kuvaamasta virheestä. Tällöin selitettäväksi jäisi se, miksi Aristoteles esittelee jaksossa [C] kaikki kolme esimerkkiä mukaan lukien myös nukkuvan, eikä pelkästään uutta tietämistapaa.

Eräs selitys tälle voi olla se, että jakson [C] alkupuolen keskeisin funktio on uuden tietämistavan esiin tuomisen sijasta aiempien jaksojen yhteenvedon esittäminen ja lopulta akrasian kokonaiskuvaukseen siirtyminen. Tällöin maininta toisenlaisesta, jaksoissa [A] ja [B] kuvaamatta jääneestä tietämistavasta näyttäytyisi pikemmin jakssoon [C] johdattelevana toteamuksena kuin koko jakson [C] asetelmaa määrittävänä ydinkohtana. Tähän mahdollisuuteen perustuu myös oma tulkintani, joka on aiemmin mainitsemistani tulkintalinjoista poikkeava vaihtoehto tulkita jakson [C] merkitystä.

Kun Aristoteles mainitsee nukkuvan, hullun ja juopuneen tavan omata tietoa, hän tulkintani mukaan luettelee kaikki tunnistamansa akraatikon tiedollisen virheen lajit. Kuten pian perustelen, näistä nukkuvan ja hullun tapa omata tietoa on tullut jo ainakin alustavasti kuvatuksi jaksoissa [A] ja [B]. Juopuneen tapa omata tietoa on tällöin kolmas mahdollinen tiedollinen virhe, johon Aristoteles jakson [C] alussa

viittaa "toisen tapaisena" tietämisenä, mutta jota tässä yhteydessä ei yksityiskohtaisesti ehdi erittelemään, kuten ei muitakaan akraattisen tietämistavan alalajeja.

Nyt esittämäni tulkinnan kannalta jakso [C] onkin jaettava useampaan näkökulmaltaan hieman toisistaan eroavaan alajaksoon. Esimerkit nukkuvasta, hullusta ja juopuneesta erittelevä ensimmäinen jakso [C1] (1147a10–14) mainitsee toisaalta uuden (juopuneen) tietämistavan mahdollisuuden, mutta palauttaa toisaalta mieleen myös aiemmin mainitut tietämistavat (nukkuva ja hullu). Lueteltuaan kaikki akraattisen tiedon lajit jaksossa [C1] Aristoteles siirtyy akrasiaa yleisemmällä tasolla kuvaaviin jaksoihin [C2] ja [C3]. Nämä käsittelevät kaikkia akraatikkoja yhtenä kokonaisuutena. Jakso [C2] (1147a14–17) siirtyy jaksojen [A], [B] ja [C1] esittämästä tiedollisen tilan loogisesta kuvauksesta tarkastelemaan akrasian perussyitä. Päätösjakso [C3] (1147a17–24) puolestaan käsittelee sitä paradoksaalista havaintoa, että akraatikko kykenee toimintansa hetkelläkin ilmaisemaan oikean toimintatavan, mutta ei silti toimi sen mukaan.

Esitän seuraavaksi yksityiskohtaisemman perustelun tulkintani tueksi tekstistä nousevin havainnoin lähtien jaksosta [C1]. Voidakseni olettaa nukkuvan ja hullun tietämistavat aiemmin kuvatuiksi sekä juopuneen tietämistavan aiemmin kuvaamatta jääneeksi, tulee minun tehdä muutamia lisäoletuksia, jotka eivät suoraan perustu jaksosta [C] nouseviin havaintoihin. Osoitan kuitenkin, että nämä lisäoletukset eivät ole tarpeettoman raskaita, vaan tulevat perustelluiksi aiempien jaksojen sekä Aristoteleen valitsemien esimerkkien luonteen kautta. Samalla nämä lisäoletukset kykenevät selittämään sen, miksi Aristoteles mainitsee jaksossa [C1] "toisenlaisen" tietämistavan, mutta näyttää silti käsittelevän jaksossa [C] kaikenlaista akrasiaa.

Jakson [C1] mainitsemista kolmesta tietämistavasta nukkuvan virhe on suoraviivaisesti selitettävissä tiedon ei-aktuaalisena käyttämättä omaamisena. Tämä tiedollisen virheen laji tulee ymmärrettäväksi jo yksinomaan jakson [A] kautta. Sitä voidaan siis perustellusti pitää jo Aristoteleen aiemmin kuvaamana.

Väitän myös, että hullun ($\mu\alpha\iota\nu\acute{o}\mu\epsilon\nu\nu$) tapa omata tietoa ei voi olla Aristoteleelle täysin identtinen nukkuvan omaaman tiedon kanssa ja on myös implisiittisesti läsnä jaksossa [B]. Sanaan $\mu\alpha\iota\nu\acute{o}\mu\epsilon\nu\nu$ liittyy ajatus järjettömästä, mutta ei kuitenkaan nukkuvan tavoin pelkkää passiivista tietoa omaavasta toimijasta. Väitän, että tässä kontekstissa sana viittaa toimijaan, jolla voi kyllä mielessään olla toimintaan vaikuttavia käsityksiä ja mielteitä, mutta jonka toimintaa ei voida pitää millään muotoa järjen ohjaamana.⁴³ Näin ollen hullun tapa omata tietoa vertautuu varsin suoraviivaisesti

⁴³ Esimerkiksi Aristoteleen kuvaamasta tilanteesta, jossa toimija toimii mielteidensä ohjaamana, mutta ei järjen ohjaamalla tavalla käy mm. MA 7-8. Kyseisissä tekstikohdissa eläinten toimintaa kuvataan itsestään liikkuvan lelun tai nukan kaltaiseksi kuitenkin sillä erotuksella, että eläimet omaavat aistihavaintoja ja jopa haluja, jotka vaikuttavat niiden toimintaan. Järjen ohjaamina toimijoina eläimiä ei tästä huolimatta tietenkään voida Aristoteleen mukaan pitää. On tarpeen todeta, että sanaa $\mu\alpha\iota\nu\acute{o}\mu\epsilon\nu\nu$ voidaan käyttää kuvaamaan ihmisten ohella myös esimerkiksi raivostunut eläintä, joten hullun tiedollisen tilan vertaaminen eläimeen on tässä yhteydessä relevanttia.

siihen jakson [B] kuvaamaan tilanteeseen, jossa toimijalla voi olla mielessään aktuaalista tietoa – jopa kaikki oikean konklusion saavuttamiseen tarvittava tieto – mutta toimija ei käytä tätä tietoa asianmukaisina propositionaalisina oikeaan konklusion johtavassa päättelyssä.

Tulkintani mukaan jaksot [A] ja [B] olisivat siis ainakin alustavasti kuvanneet sekä nukkuvaa että hullua muistuttavat tietämistavat. Uutena tietämistapana jakso [C1] mainitsisi mahdollisuuden omata tietoa tavalla, joka muistuttaa juopuneen tietämistapaa. Tässä kohden tämän tietämistavan tarkempi kuvaus jää kuitenkin vielä esittämättä. Kuten voidaan havaita, tämä kolmijako ei ole jakson [C] varsinainen aihe, eikä Aristoteles ylipäänsä koko luvussa *NE VII.3* käsittele yksityiskohtaisesti tätä akraattisten tietämistapojen typologiaa. On siis ymmärrettävää, että myöskään juopuneen tietämistavan kuvaukseen ei tässä yhteydessä pysähdytä. Muutenkin jakso [C] on esitystavaltaan erittäin tiivis, sillä se esittää yhteenvedon akraattisten tiedollisten tilojen typologiasta kohdassa [C1], kuvauksen akrasian aiheuttavista syistä kohdassa [C2] sekä kuvauksen siitä, millä tavoin akraatikot kykenevät toimimaan tietämäänsä tietoa vastaan kohdassa [C3]. Tätäkin taustaa vasten on ymmärrettävää, että nyt uutena mainittua tietämistapaa ei kuvata tässä yhteydessä yksityiskohtaisemmin.

Siirryn seuraavaksi esittämään tulkintani jaksosta [C2]. Jaksoa [C2] jaksosta [C1] erottaa kohdassa 1147a14 sana *ἀλλά* ("mutta"). Tämä korostaa sitä, että tarkastelu tavallaan liittyy jaksoon [C1], mutta tuo siihen samalla jonkin erisältöisen lisähuomion. Jaksossa [C2] Aristoteles toteaa seuraavaa: "Mutta varmasti samanlaisissa tiloissa ovat intohimojen [*πάθεισιν*]⁴⁴ vaikutuksessa olevat. Sillä kiivaus [*θυμοί*] ja seksuaaliset halut [*ἐπιθυμίας ἀφροδισίων*] ja muut tämän kaltaiset aiheuttavat muutoksia kehossa, jotkut jopa aiheuttavat hulluutta [*μανία*]. On selvää, että samaa voidaan todeta akraatikosta." (1147a14-17).

On huomattava, että samanlaisella tilalla Aristoteles tässä yhteydessä viittaa edellä lueteltuihin esimerkkeihin. Lisäksi tämä tekstikohta tulee nähdä akrasiaa yleisellä tasolla käsittelevänä, ei niinkään mitään tiettyä akrasian alalajia kuvaavana. Siis, että tekstikohta käsittelee akrasiaa yleisellä tasolla viittaa etenkin se, että Aristoteles mainitsee tässä yhteydessä paitsi kiivauden (*θυμοί*) myös halut (*ἐπιθυμίας*) toisiinsa rinnastuvina tiloina. Nämä ovat myöhemmin luvussa *NE VII.6* Aristoteleen mukaan ne kaksi eri syytä, joista akrasia voi johtua (1149a25). Tässä kohden niitä ei kuitenkaan ole eroteltu toisistaan, vaan niitä käsitellään yhdessä.

On myös huomionarvoista, että tässä yhteydessä Aristoteles mainitsee ensimmäistä kertaa suorasanaisesti akrasian koko jaksosten [A], [B] ja [C] muodostaman kokonaisuuden aikana. Tämän voidaan ajatella edelleen korostavan sitä, että vasta tässä

⁴⁴ Käsitteenä *πάθος* viittaa laajemmin kohteena- tai vaikutuksen alla olemiseen, johon liittyy jonkinlainen kokemus. Käsitteelle ei ole olemassa yksiselitteistä suomenkielistä vastinetta. Luvun *NE VII.3* sisällä Aristoteles viittaa ilmaisulla etenkin kiivauden tai halujen vaikutuksiin ihmisessä. Tässä kontekstissa nyt käyttämäni käänös on perusteltu, vaikkei se tavoitakaan termin koko merkitystä.

vaiheessa tekstissä puhutaan varsinaisesta akrasiaista.⁴⁵ Aiemmat tekstijaksot ovat sen sijaan esittäneet vain sen episteemisen tilan, joka mahdollistaa akrasian. Koska samantyyppisiä tiedollisia tiloja esiintyy myös ei-akraattisilla ihmisillä,⁴⁶ eivät jaksot [A] ja [B] vielä tarkalleen ottaen käsittele akrasiaa itsenäisenä ilmiönä, vaan niiden huomiot ovat periaatteessa sovellettavissa mihin tahansa päättelyvirheisiin.

Tarkasteltaessa jakson [C2] esittämää argumenttia on helppo huomata sen rinnastavan jaksossa [C1] esimerkkeinä luetellut tietämistavoiltaan akrasiaa muistuttavat tilat halujen ja kiihauksen aiheuttamiin muutoksiin. Koska [C2] rinnastaa edellä luetellut kolme esimerkkitapausta akrasiaan kokonaisuudessaan, tulee tulkintani mukaan olettaa, että nukkuvan, hullun ja juopuneen tietämistavat yhdessä kattavat koko akrasian kirjon. Tämä osaltaan tukee sitä olettamusta, että nukkuva, hullu ja juopunut eivät yhdessä voi edustaa sitä ”muun tyyppistä” tietämistapaa, johon jakson [C1] alku viittaa.

Tarkasteltaessa jakson [C2] omaa merkitystä siirtyy Aristoteles kyseisessä jaksossa tiedollisten virheiden loogisesta tarkastelusta sen kuvaamiseen, mistä syistä nämä tiedollisissa tilassa esiintyvät virheet juuri akraatikossa syntyvät. Keskeinen argumentti, jonka kohta 1147a14–18 esittää, on nähdäkseni se, että halut (ἐπιθυμῖαι) ja kiihkaus (θυμοί) aiheuttavat kehollisia muutoksia. Kehollinen tila taas voi vaikuttaa ihmisen tiedolliseen tilaan: tästä ilmeisinä esimerkkeinä juuri nukkuminen, hulluus ja juopuminen. Tässä suhteessa jakson [C2] näkökulma akrasiaan on täysin erilainen kuin jaksosten [A] ja [B] näkökulma. Jakso [C2] nimittäin alustavasti kuvaa akrasian taustalla olevia ruumiillisia tiloja, kun taas aiemmat jaksot kuvaavat sitä tiedollista tilaa, joka akraatikossa havaitaan.⁴⁷ Jakso [C1] taas toimii siirtymänä, joka johdattaa tiedollisen tilan loogisesta tarkastelusta akrasian yleiskuvaukseen ja rinnastaa akraatikon tiedollisen virheen lajit kehollisiin tiloihin. Tätä rinnastusta tarvitaan puolestaan jakson [C2] esittämässä argumentissa.

Jakso [C3] (1147a17–24) alkaa partikkelilla δέ (”mutta”, ”toisaalta”). Tämä korostaa sen asemaa samaan yhtenäiseen kokonaisuuteen jakson [C2] kanssa kuuluvana, mutta kuitenkin jaksosta [C2] eriävän ajatusrakenteen esittävänä jaksona. Kokonaisuudessaan jakso [C3] kuuluu seuraavasti: ”Toisaalta sellaisten todistusten lausuminen [λέγειν τοὺς λόγους], jotka tulevat tiedosta [ἐπιστήμης], ei merkitse mitään [οὐδὲν σημαῖον]: sillä näiden intohimojen [πάθεισι] vaikutuksessa ovatkin esittävät Empedokleen todistuksia ja lauseita. Ja aloittelevat oppilaat [πρῶτον μαθόντες] muodostavat tosia todistuksia, vaikka eivät vielä ole tietäviä [ἴσασι δ’ οὐπω]: sillä vaatiihan yhteen

⁴⁵ Myös mm. Pickavé & Whiting (2008) tekevät tulkinnessaan tämän havainnon ja olettavat osin sen perusteella, että jakso [C] tulee nähdä tältä osin yleisesityksenä koko akrasiaista, ei niinkään akrasian mahdollisuutta taustoittavana tarkasteluna.

⁴⁶ Kuten nukkuvilla, hulluilla ja juopuneilla.

⁴⁷ Palaan tähän tulkinnalleni keskeiseen erotteluun pääluvussa 3.

kasvaminen [συμφυῆναι] aikaa. Näin ollen juuri kuten näyttelevän [ὑποκρινομένου], samoin tulee ajatella myös akraatikon puhuvan.”

Sisällöllisesti [C3] ei siis käsittele samaa aihepiiriä kuin akraatikon kehollista tilaa pintapuolisesti käsittelevä [C2], vaan siirtyy tarkastelemaan sitä paradoksaalista ja akrasian ongelmalle keskeistä havaintoa, että akraatikko kykenee esimerkiksi sanallisesti ilmaisemaan parhaan toimintatavan ja silti toimimaan sitä vastaan. Tämän paradoksin ratkaiseminen on tavallaan koko *NE VII.3:n* tavoite. Jakso [C] voidaan siis lopulta nähdä vastauksena niihin kysymyksiin, jotka Aristoteles itselleen luvun *NE VII.3* alussa asetti – eli onko akraatikolla toimiessaan tietoa, ja millaista tämä tieto on.

Jaksossa [C3] Aristoteles käyttää tietoon ja tietämiseen viitatessaan sekä substantiivina ἐπιστήμη että verbiä οἶδα. Tässä yhteydessä sanalla ἐπιστήμη Aristoteles viittaa tietoon, jota akraatikolla on, mutta jota hän ei ”tiedä”. Hänen sanomisensa siis ovat vahvan ja tieteellisen tiedon mukaisia, vaikka hän ei olekaan tietävä, eli ei esimerkiksi omaa riittäviä perusteluita tiedolleen. Toisin kuin jaksossa [B] myös verbiä οἶδα käytetään tässä yhteydessä viittaamaan vahvaan tiedolliseen tilaan.⁴⁸ Tässä kontekstissa οἶδα nimittäin viittaa henkilön tiedolliseen tilaan, jossa tieto on vieläpä kasvanut jollain tavalla yhteen tai osaksi henkilöä (συμφυῆναι)⁴⁹. Jakson [C] vastaus akraatikon tietämistä koskevaan kysymykseen on siis se, että akraatikolla on tietoa, mutta hän ei ole tietävä, koska tietäminen sanan vahvassa merkityksessä vaatisi tiedon liittymistä luontevaksi ja erottamattomaksi osaksi ihmisen omaamia haluja.

Aristoteleen nopea siirtyminen jakson [C] aikana aiheesta toiseen tukee sitä vaihtelmaa, että hän pyrkii tämän jakson aikana viimeistelemään kokonaisesityksensä siitä, voidaanko akraatikolla sanoa olevan tietoa. Jos jakso [C] olisi vain yhtä akrasian alalajia tai tietämistä koskevaa yksittäistä erottelua kuvaava jakso, pysyisi se oletettavasti tiiviimmin juuri tämän yhden tietämisen lajin kuvaamisessa, eikä siirtyisi nopeasti aiheesta toiseen, luoden kattavamman tarkastelun kaikenlaisista akrasiaan liittyvistä kysymyksistä. Ylipäänsä jakso [C] käsittelee aihepiirejään varsin pintapuolisesti: jakso pelkästään mainitsee akraatikon epistemisten tilojen arkkityypit (nukkuva, hullu ja juopunut) sekä akrasian materiaaliset syyt (halut ja kiivaus), eikä paneudu yksityiskohtaisesti niihin perusteluihin, joista nämä jakson [C] väittämät nousevat.

Osa jakson [C] vaatimista perusteluista onkin esitetty jaksoissa [A] ja [B]. Näisähän alustavasti kuvataan se, minkä tyyliin virheeseen esimerkiksi nukkuvan (pelkkä potentiaalinen, ei-aktuaalinen tietäminen) tai hullun (tieto, joka on aktuaalisena mielessä, mutta jota ei käytetä oikealla tavalla propositiiona) tiedollinen tila voisi

⁴⁸ Joudun siis oletamaan, että Aristoteles ei käytä kyseistä verbimuotoa teknisenä terminä: saahan se jaksossa [B] hieman eri merkityksen kuin jaksossa [C3]. Aristoteleen voidaan ajatella käyttävän kysäntä οἶδα väljässä ja kontekstisidonnaisessa merkityksessä. ἐπιστήμη viittaa sen sijaan tulkintani mukaan aina vahvaan ”tieteelliseen” tietoon, joka on asianmukaisesti perusteltua.

⁴⁹ Verbi συμφυῆναι voi viitata esimerkiksi haavan umpeen kasvamiseen. Näin ollen kielikuva jonkin asian kasvamisesta osaksi henkilöä itseään on kyseisessä sanassa ilmeisellä tavalla läsnä.

perustua. Koska jaksot [A] ja [B] täydentävät jakson [C] esittämää yhteenvedonomaista tarkastelua, ei jaksoa [C] voida pitää näistä alun perin erillisenä ja pohjimmitaan jopa samansisältöisenä tekstinä redaktiokriittisen tulkintatradition esittämällä tavalla.

Kolmen ensimmäisen jakson [A], [B] ja [C] muodostaman kokonaisuuden jälkeen epäselväksi jää ainakin se, miten Aristoteles vastaa alussa esiin tuomaansa akraasian sokraattiseen kysymykseen. Tämä kysymyshän koskee sitä, kuinka halut voivat ohittaa järjen antamat ohjeet, jos järki oletetaan vahvimaksi ihmisen toimintaa ohjaavista periaatteista. Vastataksaan tähän ongelmaan Aristoteles joutuu jatkamaan tarkasteluun vielä jaksossa [D], joka esittää tarkemman analyysin akrasiaasta käytännöllisen syllogismin tarjoamasta näkökulmasta. Tulkintani mukaan jakso [D] käsittelee samalla vähintään implisiittisesti myös kolmatta akraattista virhettä, eli juopuneen tietämistapaa.

2.5 Luonnollinen näkökulma ja praktinen syllogismi

ἔτι καὶ ὧδε φυσικῶς ἄν τις ἐπιβλέψει τὴν αἰτίαν. ἢ μὲν γὰρ καθόλου δόξα, ἢ δ' ἑτέρα περὶ τῶν καθ' ἕκαστά ἐστιν, ὧν αἴσθησις ἤδη κυρία: ὅταν δὲ μία γένηται ἐξ αὐτῶν, ἀνάγκη τὸ συμπερανθὲν ἔνθα μὲν φάναι τὴν ψυχὴν, ἐν δὲ ταῖς ποιητικαῖς πράττειν εὐθύς: οἷον, εἰ παντὸς γλυκέος γεύεσθαι δεῖ, τοῦτι δὲ γλυκὸν ὡς ἐν τι τῶν καθ' ἕκαστον, ἀνάγκη τὸν δυνάμενον καὶ μὴ κωλυόμενον ἅμα τοῦτο καὶ πράττειν. ὅταν οὖν ἢ μὲν καθόλου ἐνῆ κωλύουσα γεύεσθαι, ἢ δέ, ὅτι πᾶν γλυκὸν ἢ δὴ, τοῦτι δὲ γλυκὸν (αὕτη δὲ ἐνεργεῖ), τύχη δ' ἐπιθυμία ἐνοῦσα, ἢ μὲν οὖν λέγει φεύγειν τοῦτο, ἢ δ' ἐπιθυμία ἄγει: κινεῖν γὰρ ἕκαστον δύναται τῶν μορίων: ὥστε συμβαίνει ὑπὸ λόγου πως καὶ δόξης ἀκρατεῦεσθαι, οὐκ ἐναντίας δὲ καθ' αὐτήν, ἀλλὰ κατὰ συμβεβηκός—ἢ γὰρ ἐπιθυμία ἐναντία, ἀλλ' οὐχ ἢ δόξα—τῷ ὀρθῷ λόγῳ: ὥστε καὶ διὰ τοῦτο τὰ θηρία οὐκ ἀκρατῆ, ὅτι οὐκ ἔχει καθόλου ὑπόληψιν ἀλλὰ τῶν καθ' ἕκαστα φαντασίαν καὶ μνήμην. πῶς δὲ λύεται ἢ ἄγνοια καὶ πάλιν γίνεται ἐπιστήμων ὁ ἀκρατής, ὁ αὐτὸς λόγος καὶ περὶ οἴνωμένου καὶ καθεύδοντος καὶ οὐκ ἴδιος τούτου τοῦ πάθους, ὃν δεῖ παρὰ τῶν φυσιολόγων ἀκούειν. (1147a24–b9)

[D] Ja edelleen aihetta voidaan tarkastella luonnollisesta näkökulmasta. Toisaaltahan on universaali uskomus, toisaalta toinen koskien partikulaarista – eli kulloinkin määrävää aistihavaintoa: ja kun yksi saadaan näistä aikaiseksi tällöin välttämättä sielu toisaalta hyväksyy konklusion, tai toisaalta toimintaa koskevista asioista toimii välittömästi: esimerkiksi jos ”kaikkea makeaa täytyy maistaa”, sekä ”tämä on makeaa” olemalla tämän kaltainen partikulaarinen asia, tällöin toimintaan kykenevä ja jota mikään ei estä väistämättä myös toimii. Milloin taas universaali toisaalta kieltää maistamasta, sekä ”kaikki makea on nautinnollista”, sekä ”tämä on makeaa” (ja tämä on käytössä) ja halu on läsnä, tällöin ... käskää välttämään sitä, mutta toisaalta halu ohjaa toimimaan: liikuttaahan se kaikkia ruumiinosia. Näin ollen akraattisesti toimitaan järjen ja uskomuksen vaikutuksessa, ei toinen toisiaan vastustaen, vaan aksidentaalisesti - sillä haluhan vastustaa oikeaa käsitystä, ei uskomus: ja näin ollen eläimet eivät ole akraattisia, sillä niillä ei ole universaaleja käsityksiä, vaan vain partikulaarista koskevia mielikuvia ja muistoja. Koskien taas sitä, kuinka tietämättömyys purkautuu ja akraatikon tiedot palautuvat, tämän selitys ja juopunutta ja nukkuvaa koskevat selitykset eivät ole toisistaan irrallisia, ja niissä täytyy kuunnella luonnontutkijoita.

Viimeistä ἔτι -siirtymää seuraava jakso [D] tarkastelee akrasiaa Aristoteleen luonnolliseksi näkökulmaksi kutsumalla tavalla. On varsin yleisesti hyväksyttyä, että tämä jakso edustaa jollain tapaa erilaista näkökulmaa akrasian ongelmaan kuin aiemmat akraatikon omaaman tiedon luonnetta kuvanneet jaksot. Aiempien jaksosten

tarkastellessa etupäässä akraatikon omaaman tiedon loogisia piirteitä näyttäisi jakso [D] keskittyvän puolestaan tarkastelemaan psykologisluontoista prosessia, joka selittää akraatikon kyvyn toimia omaamaansa tietoa vastaan.⁵⁰ Tyypillisesti jaksojen [A], [B] ja [C] kuvaamat akrasiatapukset ajatellaan tällöin samoiksi kuin jakson [D] kuvaama. Toisin sanoen alkupään jaksot ja jakso [D] kuvaisivat saman tilanteen mutta eri näkökulmista.

Omassakin tulkinnassani sitoudun pääosin tähän taustaoletukseen. Tulkintani mukaan jakson [D] näkökulma akrasiaan on nykytermein ilmaistuna moraalipsykologinen, ja jakson [D] kuvaamat huomiot akraatikon moraalipsykologisesta tilasta pätevät kaikkiin akraatikoihin. Katson kuitenkin useimmista tulkitsijoista poiketen, että jakso [D] yhdessä kohdan 1147b9-14 sisältämän päätäntöjakson kanssa kuvaa vähintään implisiittisesti aiemmissa jaksoissa kuvaamatta jääneen ja vahvemmin haluihin perustuvan akraattisen virheen lajin, jonka kuvaaminen pelkästään akraatikon tiedolliseen tilaan paneutuvissa edeltävissä jaksoissa ei olisi ollut mahdollista. Perusteluni tälle tulkinnalle sekä tulkintani yksityiskohdat esitän myöhemmin tässä alaluvussa sekä alaluvussa 2.6.

Valitusta tulkintalinjasta riippumatta selvää on, että jaksossa [D] Aristoteles selvittää akraatikon toimintaa kuvaamalla tiedon ja halujen merkitystä ihmisen toimintaa ohjaavassa päättelyssä. Aristoteleen tapaa kuvata toimintaa ohjaavaa päättelyä kutsutaan yleisesti praktiseksi syllogismiksi. Jaksossa [D] praktinen syllogismi esitellään ensimmäisen kerran kohdassa 1147a25–29. Kuvauksen alussa Aristoteles erottelee toisistaan universaalien ja partikulaarisen uskomuksen (δόξα). Tämän jälkeen hän toteaa kyseisistä uskomuksista: ”Kun yksi [μία] syntyy näistä [γένηται ἐξ αὐτῶν], tällöin väistämättä toisaalta sielu hyväksyy konklusion, mutta toisaalta toimintaa koskevissa asioissa [ποιητικαῖς] toiminta seuraa suoraan [εὐθύς]”.(1147a26–29)⁵¹

On varsin ilmeistä, että Aristoteles kohdassa 1147a26–29 rinnastaa teoreettisen päättelyn käytännöllisiä asioita koskevaan päättelyyn, ja toteaa, että samaan tapaan kuin teoreettisen päättelyn suorittaminen johdattaa ja peräti pakottaa tietyn konklusion hyväksymiseen, pakottaa käytännöllisiä asioita koskevan johtopäätöksen tekeminen toimintaan.⁵²

Edellä alustavasti kuvaamaansa käytännöllistä syllogismia Aristoteles havainnollistaa esimerkillä kohdassa 1147a29–31. Tässä esimerkissä kuvataan

⁵⁰ Jo Tuomas Akvinolainen tulkitsee jaksoa pitkälti tällä tavalla (SLE 7.3 n. 1345–1350). Samoin suuri osa NE VII.3:a yksityiskohtaisesti tarkastelevista moderneista tulkitsijoista (mm. Pickavé & Whiting (2008, 347) ja Charles (2009, 52)) ehdottavat jakson [D] siirtyvän edeltävissä jaksoissa esitetystä abstraktista ja loogisesta tarkastelusta käytännöllisemmälle luonnonilmiöiden tasolle. Särön konsensuskehen luo Cook Wilson (1879) ehdottamalla, että jaksot [B] ja [D] ovat pohjimmiltaan samansisältöiset.

⁵¹ ὅταν δὲ μία γένηται ἐξ αὐτῶν, ἀνάγκη τὸ συμπερασθῆν ἕνθα μὲν φάναι τὴν ψυχὴν, ἐν δὲ ταῖς ποιητικαῖς πράττειν εὐθύς

⁵² Vaihtoehtoisesti voidaan tulkita, että Aristoteleen mukaan praktisen syllogismin konklusio on toiminta. Tulen esittämään tulkinnan, jonka kannalta tämän tulkintaongelman ratkaisu ei ole välttämätöntä. Näin ollen en tutkielmassani paneudu tähän paljon kiistelyyn tulkintaongelmaan.

propositiot ”kaikkea makeaa tulee maistaa”⁵³ sekä ”tämä on makeaa”.⁵⁴ Tästä esimerkkitalanteesta Aristoteles toteaa, että ”väistämättä [ἀνάγκη] tällöin toimintaan kykenevä [δυνάμενον] ja jota mikään ei estä [μὴ κωλύμενον] samantien myös toimii [πράττειν]”.⁵⁵

On huomattava, että tämän esimerkin tilanne ei vielä voi kuvata akraatikon tilannetta. Esimerkissä henkilö ei toimi akraatikon tavoin omaamaansa käsitystä vastaan vaan päinvastoin omaamansa käsityksen edellyttämällä tavalla. Tässä vaiheessa Aristoteles siis vasta kuvaa praktisen syllogismin yleisen loogisen muodon,⁵⁶ jota hän seuraavaksi tulee soveltamaan akraatikon tapaukseen.

Akraatikon tapauksen kuvaamiseksi Aristoteles muokkaa edellä kuvaamaansa esimerkkiä siten, että läsnä on yleisen arvostelman ja halun välinen ristiriita. Kohdassa (1147a31-35) todetaan: ”Milloin taas universaali [καθόλου] pyrkii estämään [κωλύουσα] maistamasta, ja toisaalta ’kaikki makea on nautinnollista’ ja toisaalta ’tämä on makeaa’ (ja tämä on käytettävissä) ja lisäksi halu on läsnä, tällöin varmasti ... pyytää välttämään sitä [ἢ μὲν οὖν λέγει φεύγειν τοῦτο], kun taas halu [ἐπιθυμία] asettuu johtoon [ἄγει]: pystyyhän se liikuttamaan kaikkia ruumiinosia”.⁵⁷

Esimerkki sisältää useita tulkinnallisesti haastavia kohtia. Edellä kuvatun esimerkin täsmällinen merkitys onkin jakson [D] ja mahdollisesti koko NE VII.3:n kiistellyimpiä tulkintaongelmia.

Ensimmäinen tulkintaongelma liittyy esimerkin kuvaaman toimintaa vastustavaan universaaliin. On ilmeistä, että esimerkki kuvaa syllogismin, jossa henkilö päätelee premisseistä ”makea on nautinnollista” ja ”tämä on makeaa” konklusion ”tämä on nautinnollista”. On kuitenkin epäselvää, millä tavalla universaalitermi pyrkii tässä yhteydessä vastustamaan kyseistä konklusiota.

Yksi ratkaisu olisi olettaa, että 1147a31-35 kuvaa itse asiassa kaksi keskenään kilpailevaa universaalipremissiä, joista johdetaan kaksi rinnakkaista syllogistista päättelyä. Tällöin hyveellinen konklusio käyttäisi esimerkiksi universaalipremissiä ”makeaa ei tule maistaa” ja päättyisi konklusioon ”tätä ei tule maistaa”. Henkilö ei kuitenkaan jostakin haluihin liittyvästä syystä noudattaisi tätä moraalisesti kiitettävää päättelyä, vaan valitsisi toimintansa perustaksi vastakkaisen päättelyn. Tämä päättely taas johtaa maistamiseen yllyttävään konklusioon.⁵⁸

⁵³ παντὸς γλυκέος γεύεσθαι δεῖ

⁵⁴ τοῦτι δὲ γλυκὸν

⁵⁵ ἀνάγκη τὸν δυνάμενον καὶ μὴ κωλύμενον ἅμα τοῦτο καὶ πράττειν

⁵⁶ Tämä muoto on ilmeisellä tavalla sama kuin minkä tahansa muunkin syllogistisen päättelyn sillä erotuksella, että konklusio ei ole uusi propositio. Praktisen syllogismin johtopäätös on sen sijaan tulkinnasta riippuen joko toiminta tai toimintaan heti johtava kognitiivinen tila.

⁵⁷ ὅταν οὖν ἢ μὲν καθόλου ἐνῆ κωλύουσα γεύεσθαι, ἢ δέ, ὅτι πᾶν γλυκὸν ἡδύ, τοῦτι δὲ γλυκὸν (αὕτη δὲ ἐνεργεῖ), τύχη δ’ ἐπιθυμία ἐνοῦσα, ἢ μὲν οὖν λέγει φεύγειν τοῦτο, ἢ δ’ ἐπιθυμία ἄγει: κινεῖν γὰρ ἕκαστον δύναται τῶν μορίων

⁵⁸ Esimerkiksi Broadie (1991, 304) esittää, että akraatikolla olisi kyseisessä esimerkissä kaksi toisilleen vastakkaista syllogismia aktuaalisena mielessään. Tätä oletusta hän käyttää osana omaa ei-intellektualistista tulkintaansa NE VII.3:sta. Myös Terence Irwin (1999, 260) olettaa, että akraattista toimintaa

On kuitenkin yhtä lailla mahdollista olettaa, että esimerkki ei kuvaa kahta vastakkaisista syllogistista päättelyä. Tällöin toimintaa vastustavaa universaalialia ei esimerkiksi käytettäisi premissinä, vaan se omattaisiin jollakin muulla tavalla. Alkuperäisteksti ei millään muotoa täsmennä, mikä universaali asia kohdassa 1147a34 vastustaa akraattista toimintatapaa. Selvää on, että vastustava asia ei ainakaan voi olla konklusio, koska praktisen syllogismin konklusio ei ole muodoltaan universaali. Konklusioon johtavan universaalipremissin lisäksi kyseessä kuitenkin voisi olla käyttämätön universaalinen *propositio* tai väärällä tavalla käytetty universaalinen *propositio*. Tulkintani mukaan Aristoteles ei täsmennä sitä, kumpi näistä tarkalleen on toimintaa vastustava voima, koska eri tyyppisillä akraatikoilla toimintaa vastustava universaalitermi voi olla erilainen käytössä olemisensa suhteen.

Toinen kyseistä tekstikohtaa koskeva tulkintaongelma on se, miten akraatikko voi halujensa perusteella valita toimintansa perustaksi universaalipremissistä ”makea on nautinnollista” seuraavan konklusion eikä tätä vastustavaa oikean järjen ehdottamaa toimintatapaa. Tällöinhän tieto näyttäisi joutuvan haluille alistaiseksi. Tämä taas on kanta, jota Sokrates ei Aristoteleen mukaan hyväksynyt. Koska Aristoteles kuitenkin luvun *NE VII.3* lopuksi toteaa Sokrateen kannan olevan tavallaan oikea (1147b15), ei Aristoteles voi *NE VII.3*:ssa esittää täysin sokraattiselle kannalle vastakkaisista akraasiakuvausta.

Tämä tulkinnallinen kysymys liittyy läheisesti edellä kuvattuun tulkintaongelmaan, eikä sen ratkaisu erillään siitä ole mahdollista. Ja kuten havaittiin, se myös sivuaa läheisesti akrasian sokraattista ongelmaa. Aristoteles viimeistelee vastauksensa sokraattiseen ongelmaan vasta kohdassa (1147b9-14), jota käsittelen alaluvussa 2.6. Näin ollen kuvaan ratkaisuni tähän tulkintaongelmaan lopullisessa muodossaan vasta kyseisessä alaluvussa.

Kolmas ratkaistava asia on se, miten akraattiseen konklusioon päätyneen henkilön havainto partikulaarisen makean asian nautinnollisuudesta muuttuu käytännön toiminnaksi. Tämän tulkintaongelman ratkaisu on tarpeen ennen edellä kuvatun ongelman käsittelyä. Lisäksi tämän kysymyksen käsittely on mahdollista pitkälti jakson [D] ehdoin. Esitänkin oman tulkintani aiheesta seuraavaksi.

Jakson [D] kuvaaman akraatikon toimintaa selitettäessä on huomattava, että *propositio* ”makea on nautinnollista” ei johda vielä pelkän partikulaarisen premisin ”tämä on makeaa” kanssa konklusioon ”tätä tulee maistaa”. Näin ollen akraatikon koko toimintaa ei ole täysin luontevaa kuvata pelkästään edellä mainittuja premissejä noudattavana syllogistisena päättelynä. Konklusio, johon akraattinen päättely johtaa, vaikuttaisi olevan sen sijaan ”tämä on nautinnollista”. Koska *propositio* ”tämä on nautinnollista” ei itsessään kuvaa vielä mitään toimintamallia, ei sitä

vastustaa sille vastakkainen konklusio, joten hänen tulkintaansa voidaan myös pitää tämän kuvauksen mukaisena.

tulkintani mukaan voida pitää vielä akraatikon toimintaa määrittävänä praktisen syllogismin toimintaan rinnastuvana konklusiona.⁵⁹

Jos Aristoteles olisi sen sijaan halunnut kuvata syllogismin, joka johtaa suoraviivaisesti toimintaan, olisi hän valinnut esimerkkinsä premissiksi oletettavasti proposition ”makeaa tulee maistaa”. Tällöin konklusioksi saataisiin ”tätä tulee maistaa”. Tällöin ongelmana olisi, että akraatikolla vaikuttaisi olevan mielessään kaksi keskenään ristiriitaista universaalipremissiä. Tämä tekisi hänen psykologisesta tilastaan erikoisen. Tätäkin ongelmallisempaa Aristoteleen teorian näkökulmasta olisi se, että akraatikko käyttäisi praktisessa syllogismissaan avoimesti hyveellisen toimintamallin vastaista premissiä. Tällöinhän henkilö vaikuttaisi olevan itse asiassa paheellinen, eikä suinkaan akraattinen.

Koska Aristoteleen esimerkin henkilö ei ole paheellinen, ei hän voi omata hyveelle avoimesti vastakkaista universaalipremissiä ”makeaa tulee maistaa” eikä hän voi myöskään päätyä paheelliseen konklusion ”tätä tulee maistaa”. Tulkitsen siis, että akraattinen konklusio ei kyseisessä esimerkissä eikä yleisemminkään voi olla toimintaan suoraan ohjaava, koska väärään toimintaan suoraan kehottavan universaalialia koskevan uskomuksen omaaminen on Aristoteleen eettisessä teoriassa ominaista pikemmin paheelle kuin akrasialle.

Universaalitermi ”makea on nautinnollista” akraatikon on kuitenkin mahdollista omata. Tästä johtamansa konklusion perusteella akraatikko ei vielä päädy kuitenkaan toimintaan, vaan pelkästään partikulaarisen asian nautinnollisuuden havaitsemiseen. Tästä syystä tarvitaan ylimääräinen askel päättelyn viimeistelemiseksi. Tätä varten Aristoteles ottaa mukaan tarkasteluun halun (ἐπιθυμία), joka jakson [C2] perusteella on kiivauden (θυμοί) ohella toinen akrasiaan johtavista syistä.

Jakson [D] esimerkin mukaan henkilö voi toimia akraattisesti haluamalla nautinnollisia asioita. Halu onkin Aristoteleelle periaate, joka käytännöllisen päättelyn rinnalla toimii ihmisen toimintaa määrittävänä tekijänä. Kun henkilöllä on mielessään halu nautinnollisiin asioihin sekä tieto käytettävissä olevan asian nautinnollisuudesta, toimii hän tällöin Aristoteleen mukaan suoraviivaisesti halunsa toteuttamiseksi. Tämän Aristoteles ilmaisee *NE* VII.3:n sisällä⁶⁰ muun muassa kohdassa 1147a34-35: ”halu kuitenkin asettuu johtoon, liikuttaahan se kaikkia ruumiinosia”.⁶¹

⁵⁹ Vaihtoehtoinen tulkinta olisi, että Aristoteles ajattelee akraatikon konklusion ”tämä on nautinnollista” todella olevan toimintaan suoraan ohjaava praktisen syllogismin konklusio. Intellektualistiselle tulkintalinjalle tämän kaltainen oletus onkin luonteva. Mielenkiintoisen tavan tulkita konklusio ”tämä on nautinnollista” toimintaan pakottavaksi, mutta ei-intellektualistisella tavalla tarjoaa Broadie (1991). Broadien mukaan universaalipremissit jakautuvat toimintaa määrääviksi ja toimintaa ehdollisesti suositteleviksi, ja akraatikon virhe olisi ottaa halujen vaikutuksesta ehdollisen premissin ehdollinen konklusio käyttöön toimintaa määräävänä premissinä (Broadie 1991, 304). En sitoudu Broadien tulkintaan, vaikkakin omassa tulkinnassani on tiettyjä samankaltaisuuksia.

⁶⁰ Laajemmin aihetta käsitellään teoksessa *MA*, jonka esittämä malli halujen ja toiminnan suhteesta ei ole ristiriidassa tulkintani kanssa.

⁶¹ ἢ δ' ἐπιθυμία ἄγει, κινεῖν γὰρ ἕκαστον δύναται τῶν μορίων

Olen nyt kuvannut praktisen syllogismin ja halujen roolin akraatikon toiminnassa siten, kuten Aristoteles nämä jaksot [D] esimerkissä kuvaa. Kuten voidaan havaita, jaksot [D] mukaan akraatikko ei tulkintani mukaan välttämättä luule toimivansa sen enempää oikein kuin väärinkään, vaan hän toimii halujensa sanelemalla tavalla oikeaa toimintatapaa vastaan. Tarkastelen seuraavaksi kysymystä siitä, miten tämän kaltaisesta akrasiaasta kärsivä pystyy Aristoteleen mukaan toimimaan omaansa tietoa eli universaalia käsitystä vastaan.

Suoraviivainen vastaus kysymykseen olisi, että nautintoihin suuntautunut halu Aristoteleen mukaan jollain tavoin häiritsee akraatikon järjen toimintaa. Halun ei välttämättä tarvitse ohjalla akraatikon järjen toimintaa, mikä olisi sokraattisen kannan vastaista. Voimakas nautinnonhalu sen sijaan ikään kuin sammuttaisi järjen jollakin sellaisella tavalla, joka ei vielä *NE VII.3*:ssa tule kuvatuksi.

Näin voidaan ajatella olevan ainakin intellektualististen akrasiatapausten, kuten tietämistavaltaan nukkuva ja myös hullua muistuttavan akraatikon kohdalla. Jos siis tämän kaltaisen akraatikko tunnistaa tietyn makean asian nautinnolliseksi joko järjensä avustamana⁶² tai vaikkapa pelkästään havaintojensa nojalla, ei hän enää pysähdy tarkastamaan sitä, kieltäisikö jokin toinen universaalipremissi kyseisen asian käyttämistä. Sen sijaan hän toimii halujensa ohjaamana suoraviivaisesti nautinnollisten asioiden tavoittelemiseksi.

Tämä tulkinta haluista järjen käytön sammuttavana voimana kykenee selittämään intellektualistisen akrasiakäsityksen oletettaman akrasian. Se ei kuitenkaan yksin kykene täysin tyydyttävästi selittämään tilannetta, jossa akraatikko omaa halujen ohjaamaa toimintaa vastustavan konklusion mielessään ja voi jopa sanallisesti ilmaista tämän konklusion toimimatta sen mukaisesti. Tämän kaltaisen tilanteen Aristoteles kuitenkin kuvaa kohdissa 1147a20 ja 1147b11-12 viitattaessa Empedoklesta siteeraaviin juopuneisiin. Vastauksensa tähän ongelmaan Aristoteles antaa kohdan (1147b9-14) yhteenvetokappaleessa, jota käsittelem seuraavassa alaluvussa.

2.6 Viimeinen propositio (πρότασις)

ἐπεὶ δ' ἡ τελευταία πρότασις δόξα τε αἰσθητοῦ καὶ κυρία τῶν πράξεων, ταύτην ἢ οὐκ ἔχει ἐν τῷ πάθει ὄν, ἢ οὕτως ἔχει ὡς οὐκ ἦν τὸ ἔχειν ἐπίστασθαι ἀλλὰ λέγειν ὡσπερ ὁ οἰνωμένος τὰ Ἐμπεδοκλέους, καὶ διὰ τὸ μὴ καθόλου μὴδ' ἐπιστημονικὸν ὁμοίως εἶναι δοκεῖν τῷ καθόλου τὸν ἔσχατον ὄρον καὶ εἴκειν ὁ ἐζήτει Σωκράτης συμβαίνειν: οὐ γὰρ τῆς κυρίως ἐπιστήμης εἶναι δοκούσης παρουσίας γίνεται τὸ πάθος, οὐδ' αὐτὴ περιέλεται διὰ τὸ πάθος, ἀλλὰ τῆς αἰσθητικῆς. (1147b9–14)

[D/Päätäntö] Ja lopuksi, viimeinen propositio taas on sekä havaittavaa koskeva uskomus että toiminnan määrääjä. Tätä joko ei omata intohimojen vaikutuksesta tai se omataan, mutta ei omata tietäen, vaan kuten juopunut siteeraa Empedoklesta. Ja koska viimeinen propositio ei ole universaali eikä

⁶² kohdan 1147a31-35 esimerkin kuvaamalla tavalla

universaalin tavoin tieteellistä, näyttää Sokrateen kanta tästä seuraavan: eihän intohimo synny tiedon ollessa vallassa, eikä tieto siten joudu intohimojen vetämäksi, vaan pelkkä havainto.

Aristoteles on sivunnut akrasian sokraattista kysymystä useissa *NE VII.3* tekstikohdissa, mutta vasta kohdan 1147b5–14 päätäntöjaksossa hän antaa siihen yksityiskohdaisen vastauksen. Vastauksen mukaan viimeinen *propositio* tai -premissi (*πρότασις*) on partikulaarista koskeva. Näin ollen se ei ole tietoa sanan vahvassa merkityksessä, eikä tieto varsinaisesti alistu halujen vietäväksi edes akrasiassa. Vaikka vastaus vaikuttaa yksinkertaiselta, on koko *NE VII.3:n* tulkinnan kannalta suuri ero sillä, mihin Aristoteles kuvaa akraatikon virheen kohdistuvan, kun hän toteaa virheen kohteen olevan viimeinen *πρότασις*.

Jos päätäntöjakso nähdään perinteisen tulkinnan tapaan jakson [D] suorana jatkona ja jopa jakson [D] osana ja sana *πρότασις* käännetään vakiintuneeseen tapaan premissiksi, viittaisi kyseinen ilmaus tällöin ilmeisellä tavalla jakson [D] esimerkin viimeisenä mainittuun premissiin ”tämä on makeaa”. Koska päätäntöjaksossa Aristoteles toteaa, että akraatikon virhe kohdistuu viimeiseen premissiin, voitaisiin tästä päätellä, että akraatikon virhe liittyy edellä kuvatussa esimerkissä asian makeuden unohtamiseen. Tämä johtaa jyrkkään intellektualistiseen tulkintaan, jonka mukaan akraatikko ei voi olla aidosti tietoinen esimerkiksi syömänsä asiansa makeudesta, kun hän toimii tietämäänsä universaalia ”makeaa ei tule maistaa” vastaan.

Tälle tulkinnalle on kuitenkin löydettävissä myös vaihtoehto. Tarkastellessani sanan *πρότασις* käännökseen liittyvää ongelmaa alaluvussa 2.3 sitouduin Charlesin & Crivellin (2011) esittämään tulkintaan, jonka mukaan sanaa ei voida perinteiseen tapaan kääntää merkitsemään premissiä, vaan sen tulee ymmärtää merkitsevän mitä tahansa *propositiota*. Tämä mahdollistaisi tulkinnan, jonka mukaan Aristoteles toteaa akraatikon virheen kohdistuvan viimeiseen *propositioon*. Syllogismin ollessa kyseessä tämä olisi mitä ilmeisimmin konklusio.

Päätöskappaletta voidaan pitää Charlesin & Crivellin (2011) käännoistä tukevana evidenssinä. Keskeinen kyseistä käännoistä tukeva havainto on se, että Aristoteles toteaa viimeisen *proposition* olevan ”toiminnan määrääjä” (*κυρία τῶν πράξεων*) (1147b10). On hankala perustella sitä, miksi Aristoteles kutsuisi päätäntöjaksossa juuri partikulaarista premissiä toimintaa määrittäväksi tekijäksi, kun hän aiemmin on todennut praktisen syllogismin konklusion ja toisaalta halujen olevan toimintaa viime kädessä määrittäviä tekijöitä. Partikulaarinen premissi voitaisiin nähdä toimintaa määräävänä lähinnä siten, että se osaltaan määrittää syllogismin konklusion lopullista muotoa. Tämäkään ei kuitenkaan ratkaise esimerkiksi sitä ongelmaa, miksi Aristoteles toteaa jaksossa [B] merkitystä olevan myös universaalilla *propositiolla*, jos akraatikon koko virhe selittyisi partikulaarista premissiä koskevan virheen kautta.

Mikäli viimeinen *πρότασις* viittaa kuitenkin viimeiseen *propositioon* eli tässä yhteydessä konklusioon, muuttuu Aristoteleen argumentti täysin ymmärrettäväksi. Jos

akraatikolla ei ole oikeaa toimintatapaa ehdottavaa praktisen syllogismin konklusiota tai se on hänellä jollain tapaa käyttökelpottomassa muodossa – samaan tapaan kuin Empedokleen säkeet juopuneen huulilla – vaikuttaa tällöin siltä, että akraatikolla ei ole hyviä edellytyksiä toimia oikean toimintatavan mukaisesti. Praktisen syllogismin konklusio, joka saadaan yhdistämällä universaalipremissi partikulaariin premissiin, ei myöskään ole muodoltaan universaali, vaan partikulaarista koskeva, kuten päätäntöjakso edellyttää. Tältäkin osin viimeisen proposition tulkitseminen konklusioksi on siis luontevaa.

Hyväksyn siis tulkinnassani oletuksen, jonka mukaan akraatikon virhe Aristoteleen mukaan kohdistuu lopulta aina tavalla tai toisella konklusioon.⁶³ Tällöin Aristoteleen kanta on seuraava: pelkkä partikulaarista asiaa koskeva propositio itsessään ei ole ”tieteellistä” (ἐπιστημονικός) eli tietoa vahvassa mielessä, vaan muistuttaa pikemmin partikulaarista asiaa koskevaa havaintoa tai mielikuvaa. Praktisen syllogismin konklusio kuitenkin on tämän kaltainen partikulaarinen mielikuva. Näin ollen voidaan pitäytyä Sokrateen kannassa, jonka mukaan ihminen ei toimi koskaan omaa maansa varsinaista tietoa vastaan, koska pelkkä praktisen syllogismin konklusio esitettyinä irrallaan universaalipremissistä ei ole varsinaista tietoa.

Ongelmaksi nousee tämän jälkeen se, että omataksaan mielessään praktisen syllogismin konklusion ja kyetäkseen esimerkiksi lausumaan sen ääneen, täytyisi ihmisellä ilmeisesti olla hallussaan konklusion selvittämiseen tarvittava universaalipremissi, joka siis on varsinaista tietoa (ἐπιστήμη). Jos ihmisellä taas olisi käytössään toimintaa vastustavaa varsinaista eli universaalista tietoa, tällöin hänen Aristoteleen mukaan ilmeisesti olisi mahdotonta toimia kyseistä tietoa vastustaen. Ylipäänsä oikealla tavalla universaalista premissistä ja partikulaarisesta premissistä johdettu praktisen syllogismin konklusio vaikuttaa Aristoteleelle olevan toimintaan pakottava, joten ratkaistavaksi jää tulkinnassani edelleen se, miten akraatikko voi toimia jo päättelemäänsä praktisen syllogismin konklusiota vastaan.

Aristoteles ei tarjoa luvussa *NE VII.3* suoranaista vastausta tämän ongelman ratkaisemiseksi. Mikäli henkilö kuitenkin ei tunnista toimintatapansa olevan tietämänsä universaalien vastainen, ei varsinaisen tiedon (ἐπιστήμη) ja toiminnan välistä konfliktia pääse tällöin syntymään. Väitän, että aiemmista jaksoista on johdettavissa ainakin kaksi⁶⁴ tapaa, jolla henkilö voi omata universaalitermin aktiivisena mielessään, mutta samalla toimia sitä vastaan.

⁶³ Tämän kannan tavallaan hyväksyy mm. myös Irwin (1999, 261). Irwinin tulkinta poikkeaa omastani siltä osin, että hänen mukaansa akraatikko vaikuttaa aina saavuttavan konklusion, ja sitten tavallaan unohtavan sen perustelut. Oman tulkintani mukaan tämä on vain yksi mahdollinen akraattinen virhe. Kutsun kyseistä virheluokkaa omassa tulkinnassani juopuneen virheeksi Aristoteleen esimerkkitapausta mukailien. Nukkuvan ja hullun virheitäkin voidaan pitää konklusioon liittyvänä siltä osin, että niissä akraatikko ei onnistu lainkaan saavuttamaan oikean toiminnan edellyttämää konklusiota.

⁶⁴ Nämä ovat hullun ja juopuneen tavat. Nukkuvaa muistuttavaa akraatikkoa nyt käsiteltävä ongelma ei sen sijaan koske. Hänellähän ei ole hallussaan aktuaalista universaalitermiä.

Ensimmäinen on jo edellä kuvattu hullun tietämistavaksi kuvattu tapa omata tietoa. Tällöin henkilö ei käytä universaalia koskevaa propositiota premissinä, eikä hän siten päättelee asianmukaista konklusiota. Tällöin hän ei saavuta oikean toiminnan edellyttämää praktisen syllogismin konklusiota, eikä myöskään tunnista oikeaa toimintatapaa, jolla hänen tulisi kyseiseen partikulaariin suhtautua. Näin ollen hän voi toimia kyseisen partikulaarin suhteen väärällä tavalla tietämättä lainkaan tekonsa moitittavuutta. Tämä tietämistapa voi kuvata osaa akrasiatapauksista. Toisaalta se ei millään tavalla mahdollista oikeaa toimintatapaa kuvaavan konklusion tiedostamista ja esimerkiksi sanallista ilmaisemista, joten se ei voi olla Empedoklesta siteeraavan juopuneen tietämistapaan samaistuva virhe.

Tämän lisäksi voidaan ajatella olevan juopunutta muistuttava tietämistapa, jossa henkilö ei edellä kuvatulla tavalla käytä universaalia tietoa oikeaan konklusioon joltavan päättelyn osana, mutta hän edellisestä poiketen omaa mielessään tämän konklusion kanssa samansisältöisen ja oikeaa toimintatapaa ilmaisevan proposition. Hän ei siis omaa kyseistä propositiota varsinaisena tietona eli asianmukaisen praktisen syllogismin konklusiona. Koska hän ei tiedä tämän oikeaan toimintatapaan kehittävän käsityksensä perusteluita, ei se näyttäydy hänelle varsinaisena tietona tai praktisen syllogismin mukaisena ja toimintaan samaistuvana konklusiona. Näin ollen sen vastainen toiminta on mahdollista, vaikka propositio onkin henkilön mielessä aktuaalisena. Tulkintani mukaan tämä on Aristoteleen mukaan se tapa, jolla tietyt akraatikot voivat muistuttaa tiedolliselta tilaltaan Empedoklesta siteeraavaa juopunutta: juopunutkaan ei lähtökohtaisesti ymmärrä esittämänsä hankalan todistuksen loogista rakennetta tai sitä, miten hänen lausumaansa konklusioon on päädytty, tai hän kenties unohtelee kesken todistuksen niitä premissejä, joita on jo aiemmin itse sanonut. Näin ollen hän ei omaa esittämänsä todistuksen tiedollista sisältöä mielessään vakuuttavana tieteellisenä tietona (ἐπιστήμη), vaan pelkästään irrallisena sitaattina, johon hän ei riittävien perustelujen puuttuessa täysin usko.

Juopunutta muistuttava akraatikkokin tosin omaa oikeaan konklusioon tarvittavan universaalipremissin. Muutenhan hän ei olisi akraatikko, vaan samassa ei-akraattisessa tilassa kuin eläimetkin kohdan 1147b3–5 kuvaamalla tavalla. Akrasiaan sortuessaan hän unohtaa tämän tietämänsä oikean toimintatavan perustelut tai ei käytä perusteluja enää oikean konklusion premissinä. Samalla oikea konklusio säilyy edelleen hänen mielessään irralliseksi ja perustelemattomaksi propositioksi muuttuneena.

Olen nyt esittänyt tulkintani luvusta *NE VII.3* niiltä osin, kuin kolmea akraattista virhelajia koskevan tulkintani esittämisen ja perustelun kannalta on tarpeellista. Pääluvussa 3 siirryn tarkastelemaan sitä, millaisena nyt esittämän tulkinta näyttäytyy yleisemmällä tasolla Aristoteleen eudaimonistisen eettisen teorian osana.

3 KOLME VAI KAKSI AKRAATTISTA VIRHETTÄ

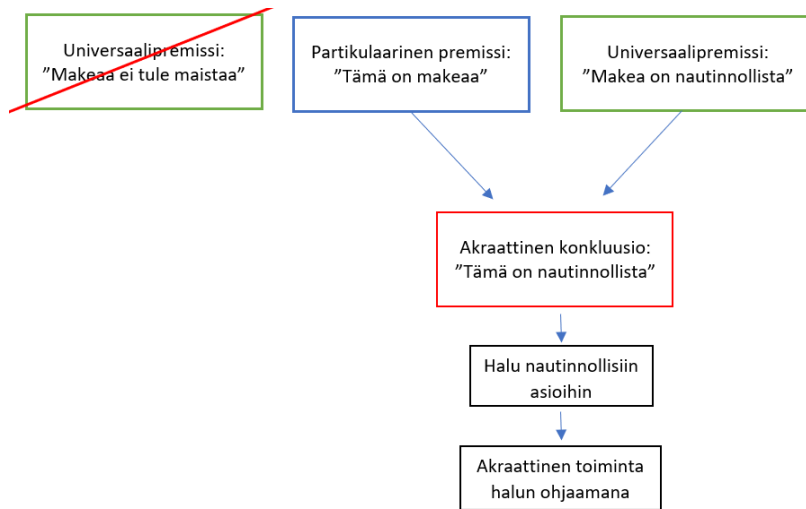
Olen edellä pääluvussa 2 esittänyt tulkintani siitä, millaiseksi Aristoteles kuvaa akrasian taustalla olevat virheluokat luvussa *NE VII.3*. Tässä pääluvussa tulen esittämään yhteenvedon tunnistamistani kolmesta virheluokasta sekä tarkastelen tunnistamani kolmijaon yhteensopivuutta kirjan *NE VII* myöhemmissä luvuissa esitettyihin akrasiaa koskeviin kahtiajakoihin. Tavoitteenani on eritellä tapoja, joilla tunnistamieni virheluokkien merkitystä myöhemmille luvuille ja toisaalta myöhempien lukujen merkitystä tulkinnalleni voidaan lähestyä.

Tulen tarkastelemaan tulkintaani etenkin suhteessa lukuun *NE VII.7*. Kyseinen luku esittää akrasian jakautuvan kahteen pääryhmään, joten sen voidaan ajatella haastavan oma tulkintani kolmesta eri virheluokasta. Pääluvun lopuksi tarkastelen myös luvuissa *NE VII.4* ja *NE VII.6* esitettyjä ja tulkintani kannalta haastavia tekstikohtia. Lukujen välisen kontrastoinnin kautta pyrin paitsi testaamaan oman tulkintani uskottavuutta suhteessa muuhun Aristoteleen eettiseen teoriaan, myös vastaamaan siihen kysymykseen, voidaanko tunnistamani akrasiaa koskeva kolmijako nähdä kolmena aidosti erilaista virheluokkaa edustavana jaotteluna.

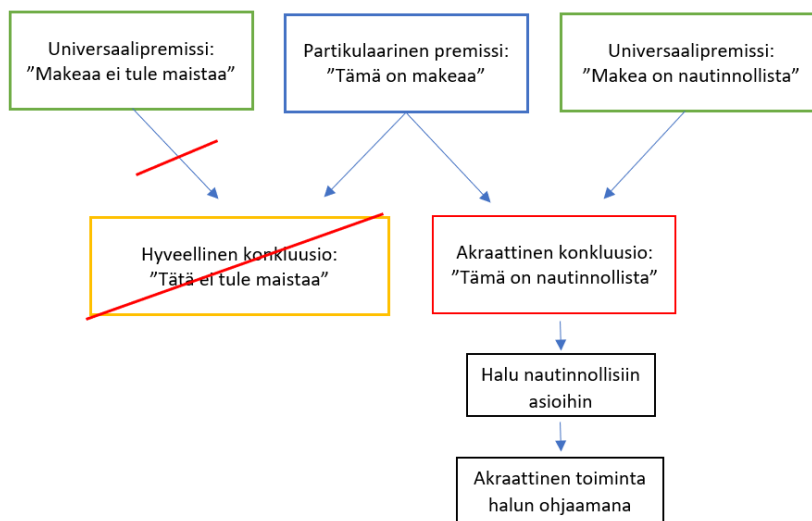
3.1 Nukkuvan, hullun ja juopuneen tieto

Seuraavassa esitän yhteenvedon pääluvussa 2 tunnistamistani kolmesta laadultaan erilaisesta akraattisesta virheestä. Käytän virheiden havainnollistamiseen Aristoteleen jaksossa [D] esittämää esimerkkiä käytännöllisestä päättelystä makean syömisestä suhteen. Virheluokat esitän kuvioissa 1, 2 ja 3.⁶⁵

⁶⁵ Kuvioiden kuvaamisessa esimerkeissä oletan, että makean syöminen ei ole ihmiselle hyväksi eikä hyveellinen ihminen siten syö koskaan makeaa. Tämä ei kuitenkaan ole Aristoteleen hyveteorialle täysin uskollinen esimerkki. Uskottavampi esimerkistä saataisiin, jos hyveellinen universaalipremissi olisi muotoa ”kohtuullinen makean syöminen on ihmiselle hyvän mukaista”. Tästä toimintaa kuvaavaan

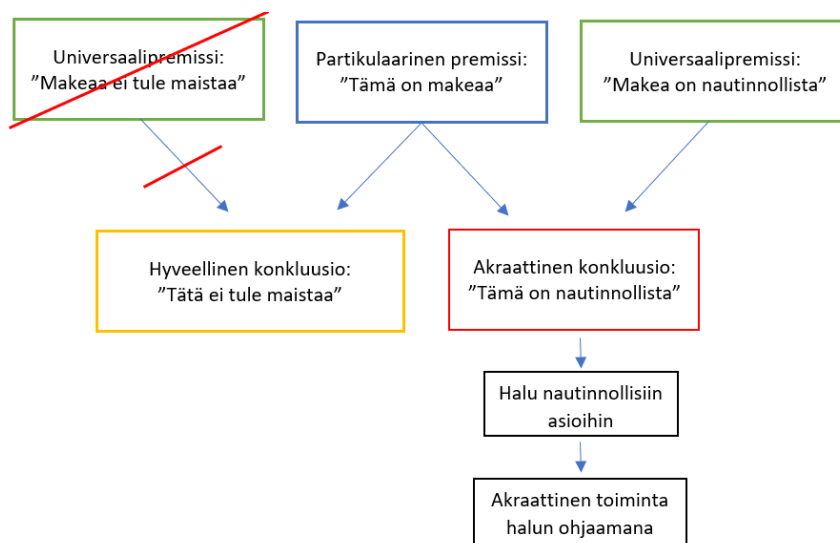

KUVIO 1: Nukkuvan virhe. Tässä akraatikko ei jakson [A] kuvaamalla tavalla käytä oikean toiminnan tunnistamisen edellyttämää universaalipremissiä, koska ei omaa sitä mielessään aktuaalisena. Hän omaa kuitenkin tiedollisen sisällön potentiaalisena ja käyttämättömänä – muussa tapauksessa kyseessä ei olisi akrasia vaan tietämättömyys.

KUVIO 2: Hullun virhe. Tässä akraatikko omaa oikean toiminnan edellyttämän universaaliproposition aktuaalisena mielessään, mutta ei jaksojen [A] ja [B] kuvaamalla tavalla käytä sitä syllogismin premissinä. Näin ollen hän ei myöskään saavuta oikean toiminnan edellyttämää konklusiota, vaikka hänellä on mielessään kaikki sen saavuttamiseen tarvittava tieto. Esimerkissäni virhe on kuvattu kohdistuvan universaalipremissin käyttöön. Kuten alaluvussa 2.3 esitän, tämä virhe voisi yhtä lailla kohdistua myös partikulaarisen premissin käyttöön.

konklusion johtava syllogismi vaatisi kuitenkin myös kohtuullisuutta ja oletettavasti myös aiemmin syötyä makean määrää kuvaavia premissejä. Mahdollisesti näistä syistä myös Aristoteles itse käyttää yksinkertaisempaa esimerkkiä kuvatessaan akraatikon praktista syllogismia jaksossa [D].

KUVIO 3: Juopuneen virhe. Tässä henkilö omaa oikean toiminnan vaatiman proposition samaan tapaan kuin juopuneet siteeraavat Empedoklesta. Hän ei siis joko enää muista premissejä, joiden kautta on päätytty oikean toimintatavan tunnistamiseen (kuten kuviossa 1) tai ei enää käytä perusteluiden vaatimia propositionia premisseinä (kuten kuviossa 2). Tämän lisäksi hän ei omaa tarpeeksi vahvaa hyveen mukaista halua, joka ohjaisi valitsemaan oikean toimintatavan silloinkin, kun konklusio ei näyttäydä hänelle perusteluiden osalta vakuuttavana. Näin ollen nautintoihin suuntautunut halu ohjaa toteuttamaan virheellisen toimintatavan. Jaksoa [C] mukailien voitaisiin todeta, että hänen halunsa ja tietonsa eivät ole kasvaneet yhteen (συμφυῆναι) muodostaen yhdessä hyveeseen suuntautuvaa kokonaisuutta.

On huomionarvoista, että yllä kuvatut akraatikkojen virheluokat eivät samaistu niitä vastaavissa ruumiillisissa tiloissa oleviin ihmisiin. Akraatikot eivät siis lähtökohdaisesti ole Aristoteleen mukaan juopuneita, hulluja tai nukkuvia. Tulkintani mukaan kyseisissä tiloissa olevien ihmisten tapa käyttää tietoa kuitenkin muistuttaa kuvioissa 1, 2 ja 3 kuvattuja tiloja. Lisäksi on huomionarvoista, että Aristoteles vertaa akraatikkoja juuri erilaisissa ruumiintiloissa oleviin henkilöihin.

Virheluokista juopuneen virhettä (kuvio 3) voidaan kutsua tietyssä rajatussa merkityksessä selväjärkiseksi – tässä tilassa olevalla akraatikolla nimittäin on mielessään aktuaalisena oikea toimintatapa, jota hän ei halua noudattaa. Toisaalta tämä akraatikko ei aktuaalisesti omaa perusteluita oikealle toimintatavalle, joten virhe on samaan aikaan myös tiedollinen. Hullun virhe (kuvio 2) taas ei ole selväjätkinen. Vaikka tästä virheestä kärsivä pystyy ilmaisemaan kaikki oikeaan konklusioon päätymiseksi tarvittavat propositionit, hän ei kuitenkaan tiedä oikeaa toimintatapaa eikä siten tiedä toimintansa olevan moitittavaa. Lisäksi hänen virheensä on myös täysin intellektualistinen eli tietoon ja sen käyttöön paikantuva. Ei-selväjärkistä intellektualistista akrasiaa edustaa myös nukkuvan virheeseen syyllistynyt akraatikko (kuvio 1), sillä hän ei toimintansa hetkellä tiedä sen enempää oikeaa toimintatapaa kuin sen päättämiseen tarvittavia propositionitakaan.

Tulkintani mukaiset akrasiatapaukset kattavat siis monipuolisesti erilaisia tilanteita, joissa henkilön tietoisuus toimintansa moitittavuudesta vaihtelee täydestä ymmärtämättömyydestä osittain selväjärkiseen ymmärrykseen. Yhdenkään akraatikon ei kuitenkaan voida sanoa vahvalla tavalla tietävän oikeaa toimintatapaa. Nyt esittämäni tulkintaa voitaisiin luonnehtia semi-intellektualistiseksi, sillä se vaatii akraatikolta aina jonkinlaista tietoon kohdistuvaa virhettä, mutta se sallii silti oikean toimintatavan tiedostamisen tietyin ehdoin. Lisäksi edellä kuvatuista virheluokista etenkin juopuneen virhe vaatii episteemisen virheen lisäksi myös oikeaa toimintaa vastustavan halun.

Olen nyt esittänyt yhteenvedon *NE VII.3*:ssa tunnistamistani akraattisen tiedon luokista. Seuraavaksi tulen kuvaamaan Aristoteleen luvussa *NE VII.7* esittämän akrasiaa koskevan kahtiajaon pääpiirteet. Kyseisen luvun tarkastelu on aiheellista, koska sen esittämä dikotomia mahdollisesti haastaa tulkintani kolmesta eri virheluokasta. Luvun *NE VII.7* loppuosa (1150b19–29) on ylipäänsä useissa lukua *NE VII.3* tarkastelevissa tulkinnoissa sivuttu tekstikohta. Näin ollen sen tarkastelu on myös perusteltua verrattaessa omaa tulkintaani aiemmin esitettyihin tulkintalinjoihin.

3.2 Akrasia harkitseamattomuuden (προπέτεια) ja voimattomuuden (ἀσθένεια) suhteen

ἀκρασίας δὲ τὸ μὲν προπέτεια τὸ δ' ἀσθένεια. οἱ μὲν γὰρ βουλευσάμενοι οὐκ ἐμμένουσιν οἷς ἐβουλευσάντο διὰ τὸ πάθος, οἱ δὲ διὰ τὸ μὴ βουλευσάσθαι ἀγονταὶ ὑπὸ τοῦ πάθους: ἔνιοι γάρ, ὥσπερ προγαγαλίσαντες οὐ γαργαλίζονται, οὕτω καὶ προαισθόμενοι καὶ προϊδόντες καὶ προεγείραντες ἑαυτοὺς καὶ τὸν λογισμὸν οὐχ ἡττῶνται ὑπὸ τοῦ πάθους, οὐτ' ἂν ἤδὴ ἢ οὐτ' ἂν λυπηρόν. μάλιστα δ' οἱ ὀξεῖς καὶ μελαγχολικοὶ τὴν προπετῆ ἀκρασίαν εἰσὶν ἀκρατεῖς: οἱ μὲν γὰρ διὰ τὴν ταχυτῆτα οἱ δὲ διὰ τὴν σφοδρότητα οὐκ ἀναμένουσι τὸν λόγον, διὰ τὸ ἀκολουθητικοὶ εἶναι τῆ φαντασίᾳ. (1150b19–29)

Akrasia esiintyy toisaalta harkitseamattomuutena toisaalta voimattomuutena. Toisaaltahan jotkut harkitsevat, mutta eivät pitäydy harkitsemassaan intohimon vuoksi. Toisaalta taas jotkut eivät harkitse, vaan ovat intohimojensa ohjaamia. Jotkut, kuten kutitukseen valmistautuneet eivät kutia, valmistavat havaintonsa ja tietonsa ennalta ja pitävät itsensä ja järkensä valppaina eivätkä murru intohimojen alle, olivat ne sitten nautinnollisia tai vastenmielisiä. Harkitseamattomalla tavalla akraattisia ovat äkkinäiset ja melankoliset: hehän eivät toisaalta ketteryytensä ja toisaalta tunteiden voimakkuuden vuoksi odota järkeä, vaan ovat taipuvaisia seuraamaan mielikuviaan.

Luvun *NE VII.7* lopussa Aristoteles esittelee edellä kuvatulla tavalla kahtiajaon, jonka mukaan on olemassa harkitseamattomuuteen (προπέτεια) ja voimattomuuteen (ἀσθένεια) liittyvää akrasiaa (*NE VII.7*, 1150b19). Aristoteles kuvaa näitä kahta ryhmää vain hyvin yleisluontoisesti. Hänen mukaansa voimattomat akraatikot eivät pysty pitäytymään siinä, mitä he ovat harkinneet parhaaksi toimintatavaksi, kun taas harkitseamattomat eivät järjellä harkitse toimintaansa (*NE VII.7*, 1150b20–21). Vaikka *NE VII.7* jää tämän tutkielman aiheenrajauksen ulkopuolelle, on tutkimuskysymykseni kannalta

tarpeellista tarkastella sitä, miltä osin esittämäni tulkinta kolmesta erityyppisestä akraattisesta virheestä on yhteensopiva *NE VII.7:n* esittämän dikotomian kanssa. *NE VII.3:n* suhde *NE VII.7:n* esittämään dikotomiaan on myös tulkintaongelma, jota lukuaisat aiemmat lukua *NE VII.3* käsittelevät kommentaarit ovat tarkastelleet. Ryhmittelen mahdolliset ratkaisulinjat seuraavaksi viiteen luokkaan.

Ensinnä olisi mahdollista olettaa, että *NE VII.3* kuvaa vain toisen *NE VII.7:n* mainitsemista akrasian alalajeista. Tämä tulkinta olisi siltä osin heikko, että mikään *NE VII.3:ssa* ei viittaa luvun tarkastelevan vain jotain akrasian erikoistapausta. On sen sijaan luontevaa olettaa, että *NE VII.3* on akraatikon tiedollisen tilan kokonaisesitys, joka pyrkii siten kattamaan kaikki *NE VII.7:ssä* mainitut akrasian alalajit.⁶⁶ Tulkintoja, jotka eksplisiittisesti olettaisivat *NE VII.3:n* kuvaavan vain toisen myöhemmin esiteltävistä akrasian lajeista ei olekaan juuri esitetty.

Toisaalta on mahdollista esittää, että *NE VII.3* kuvaa kaksi erilaista tiedollista tilaa. Tällöin näiden tilojen samaistaminen kirjan *NE VII.7* kuvaamiin tiloihin olisi luonteva tapa ratkaista lukujen välistä suhdetta koskeva ongelma. Tämänkaltaisen tulkinta olisi mahdollista esittää esimerkiksi David Charlesin (2009) esittämän *NE VII.3:a* koskevan tulkinnan pohjalta. Charlesin mukaan jakso [B] keskittyy sellaisen tilanteen kuvaamiseen, jossa henkilön tiedoista osa on aktuaalisena ja oikein käytettynä, osa taas ei-aktuaalisena. (Charles 2009, 49-50) Näin ollen kyseisen kaltainen akraatikko ei onnistu lainkaan saavuttamaan oikeaa konklusiota jonkin relevantin tiedon ollessa hänellä kokonaan ei-aktuaalisessa muodossa. Jakson [C] akrasia taas kuvaisi tilanteen, jossa henkilö käyttää kaikkea omaamaansa tietoa, mutta käyttää sitä epäjohdonmukaisella tai virheellisellä tavalla. Tällöin hänellä voi olla kaikki tieto aktuaalisena käytössään ja hän voi jopa omata mielessään oikean konklusion, mutta hän ei silti toimi sen mukaisesti. Charles (2009) ei itse ota vahvaa kantaa siihen, samaistuuko tämä kahtiajako luvun *NE VII.7* kahtiajakoon. Eräs tapa sovittaa lukuja yhteen kuitenkin saattaisi olla sen olettaminen, että toinen esimerkiksi Charlesin (2009) tulkinnan mukaisista tietämistavoista on voimatonta, toinen taas harkitsematonta akrasiaa.

Kolmas mahdollisuus olisi olettaa, että *NE VII.3* kokonaisuudessaan kuvaa vain yhden, kaikkiin akraatikoihin pätevän tiedollisen tilan, joka pätee sekä voimattomiin että harkitsematomiin akraatikoihin. Tämän kaltainen tulkinta voidaan esittää useilla eri tavoilla. Esitän seuraavaksi kaksi esimerkkiä edellä kuvatun kaltaisesta tulkinnasta.

⁶⁶ Aristoteles suorasanaisesti toteaa harkitsematomien ja voimattomien olevan akraatikkoja. (1150b19) Näin ollen *NE VII.3:n* akrasiakuvaus on nähdäkseni luontevaa tulkita tavalla, joka mahdollistaa sekä harkitsematoman että voimattoman akrasian selittämisen. Aristoteles esittelee tämän lisäksi toisen tyypologian luvuissa *NE VII.4* ja *NE VII.6*, joissa hän käsittelee akrasiaa halujen ja kiihauuden suhteen. Kiihvas akrasia osoittautuu kuitenkin olevan vain akrasian kaltainen tila, ei varsinaista akrasiaa. Palaan tähän aiheeseen liittyvään ongelmaan vielä alaluvussa 3.5.

Pickavé ja Whiting (2008, 359) esittävät tulkinnan, jonka mukaan akraatikko voi toimia konklusiota vastaan joko silloin, kun hän on kykenemätön saavuttamaan sitä (harkitsematon) tai toisaalta mikäli hän menettää konklusion mielestään sen jo saavutettuaan (voimaton), eli esimerkiksi unohtaa aiemmin päättämänsä konklusion. Kummatkin tavat tulevat kuvatuiksi *NE VII.3*:ssa, mutta akraatikon tiedollinen tila on molemmissa tapauksissa sama, eli hänellä ei ole hallussaan aktuaalista konklusiota toimintansa hetkellä. Pickavé ja Whitingin (2008, 359) mukaan *NE VII.3* ei vielä erottele näitä kahta virheluokkaa toisistaan. Pikemmin vaikuttaa siltä, että *NE VII.3*:n esittämää akraattisen tiedon kuvausta on Pickavé ja Whitingin (2008, 359) mukaan mahdollista ja mielekästä tulkita tällä tavoin vasta *NE VII.7*:n valossa.

Myös Terence Irwin (1999) esittää osittain saman kaltaisen tulkinnan. Myös Irwinin (1999, 257–262) mukaan *NE VII.3* kuvaa vain yhden tiedollisen tilan, joka pätee sekä voimattomiin että harkitsematomiin akraatikoihin. Toisin kuin Pickavé ja Whiting (2008) Irwin kuitenkin tulkitsee lukua *NE VII.3* siten, että akraatikolla olisi Aristoteleen mukaan aina oltava hallussaan oikean toiminnan edellyttämä konklusio (Irwin 1999, 260). Tämä aiheuttaa Irwinin tulkinnalle *NE VII.3*:n ja *NE VII.7*:n suhdetta koskevan ongelman. *NE VII.7*:n esittämän kuvauksen mukainen harkitsematon akraatikko nimittäin ei vaikuta päättävän oikeaa konklusiota toimintansa hetkellä. Tällöin *NE VII.3* kuvaisi pelkän voimattoman akraatikon. Irwin itse pitää vain toisen akrasialajin selittävää tulkintaa *NE VII.3*:sta ongelmallisena, joten hän pyrkii vastaamaan kyseiseen ongelmaan. Irwinin vastaus on, että akraatikko on voinut päätellä praktisen syllogismin jo ennen akraattista toimintaansa, jolloin hänellä on konklusio aktuaalisena mielessään, vaikka hän ei sitä enää toimintansa hetkellä päätele (Irwin 1999, 265). Tämän etukäteen päättävän akraatikon Irwin tulkitsee harkitsematomaksi. Toiminnan hetkellä syllogismin suorittavaa akraatikkoa kutsuttaisiin taas voimattomaksi. Irwin (1999) ei kuitenkaan näyttäisi väittävän, että ero etukäteen harkitsevan ja toimintansa hetkellä harkitsevan akraatikon välillä olisi havaittavissa vielä *NE VII.3*:ssa. Kuten Pickavé ja Whitingin (2008) tulkinnassa, dikotomia tulee siis myös Irwinin (1999) tulkinnassa näkyväksi vasta, kun lukua *NE VII.3* tarkastellaan luvun *NE VII.7* avulla.

Edellä kuvattujen tulkintalinjojen lisäksi olisi mahdollista esittää neljäs tapa tulkita *NE VII.3*:n suhdetta *NE VII.7*:n esittämään dikotomiaan. On nimittäin mahdollista tulkita *NE VII.3*:n esittävän useita erilaisia tiedollisia tiloja, joiden ei oleteta millään tavalla rinnastuvan *NE VII.7*:n kuvaamaan kahteen akrasialajiin. Tällöin luontevinta olisi olettaa sekä *NE VII.3*:n että *NE VII.7*:n kuvaavan akrasiaa kokonaisuudessaan, mutta niiden näkökulmat akrasiaan olisivat oleellisesti erilaiset. Tämän kaltaisia tulkintoja ei ole tietääkseni esitetty, vaikka tulkintalinja ei ole ilmeisessä ristiriidassa alkuperäistekstin kanssa. Tulen esittämään erään tavan puolustaa kyseistä tulkintalinjaa alaluvussa 3.4.

Viides mahdollinen tulkinta olisi olettaa, että *NE VII.3* ja *NE VII.7* ovat toisiinsa täysin liittymättömiä ja mahdollisesti keskenään ristiriitaisia tekstijaksoja, eikä niiden välisen yhteyden tarkastelu ole lainkaan mielekäästä. Aristoteleen käsitys akrasiaasta siis olisi joko oleellisesti muuttunut lukujen edetessä, tai vaihtoehtoisesti luvut olisivat peräisin täysin eri ajanjaksoilta tai jopa eri kirjoittajilta, ja ne olisivat päättyneet samaan kirjaan lähinnä epäjohdonmukaisen toimitustyön takia.

Seuraavaksi on tarpeen tarkastella, mikä *NE VII.3:n* ja *NE VII.7:n* suhdetta koskevista tulkinnoista on yhteensopiva oman *NE VII.3:sta* esittämäni tulkinnan kanssa. Vastaus tähän vaikuttaa myös siihen, miten *NE VII.3:ssa* havaitsemieni virheluokkien merkitys osana Aristoteleen akrasiaa koskevaa teoriaa tulisi käsittää, joten kysymyksen tarkastelu on relevanttia tutkimustehtäväni kannalta.

Oletan tulkinnassani akraatikon tiedollisia tiloja olevan useita. On siis ilmeistä, että vain yhden akraattisen virheen *NE VII.3:ssa* olettavat tulkintalinjat eivät ole yhteensopivia oman tulkintani kanssa. Tulkinta, joka olettaisi *NE VII.3:n* alustavasti kuvaavan *NE VII.7:ssä* esitetyn dikotomian ei myöskään ole suoraviivaisesti sovitettavissa osaksi omaa tulkintaani. Tunnistanhan omassa tulkinnassani kolme akraattista virhettä, kun taas myöhemmin niitä Aristoteleella vaikuttaa olevan kaksi.

Vaihtoehtoja puolustaa omaa tulkintaani jää nähdäkseni kolme: yhtäältä voin olettaa, että tunnistamani kolme virheluokkaa ovat jollain tavoin palautettavissa kahteen eri virheluokkaan. Toisaalta voin tulkita, että *NE VII.3:ssa* tunnistamani kolme virheluokkaa ovat voimatonta ja harkitsematonta akrasiaa koskevasta dikotomiasta erillinen jaottelu. Tällöin kukin kolmesta virheluokasta säilyisi itsenäisenä, myöhemmin esiteltävästä dikotomiasta riippumattomana virheluokkana. Kolmas vaihtoehto olisi kyseenalaistaa kirjan *NE VII* yhtenäisyys. Tämän kolmannen tulkintalinjan puolustaminen vaatisi kuitenkin nyt esitettyä huomattavasti laajempaa analyysiä luvun *NE VII.3* ulkopuolisista tekstikohdista kuin mikä tämän tutkielman yhteydessä on mahdollista. Tarkastelen siis seuraavassa kahdessa alaluvussa ainoastaan kahta ensiksi mainittua tulkintalinjaa.

3.3 Tulkintalinja I: reduktio kahteen virheluokkaan

Tässä alaluvussa tarkastelen, millä tavoin tunnistamani kolme akrasialuokkaa olisivat mahdollisesti redusoitavissa kahteen eri luokkaan. Lukua *NE VII.7* mukaillen nämä virheluokat olisivat harkitsematon ja voimaton akrasia.

Nähdäkseni yksinkertaisin tapa esittää kyseinen tulkinta olisi olettaa, että puhtaan intellektualistiset virheet (nukkuvan ja hullun virhe) muodostaisivat yhdessä harkitsemattoman akrasian. Näissä henkilö ei lainkaan päädy oikeaan konklusioon. Sen sijaan hänellä on jokin oikeaan konklusioon tarvittavista premisseistä joko

pelkästään potentiaalisena tai vaihtoehtoisesti aktuaalisena, mutta väärällä tavalla käytettynä. Voimattoman akraatikon virheeksi jäisi puolestaan juopuneen virhe. Tällöin voimattomalla akraatikolla olisi oikea konklusio aktuaalisena mielessään, mutta hän ei omaisi joitakin sen vaatimia perusteluita aktuaalisina tai käytössä olevina.

Edellä kuvattu tulkintalinja veisi omaa tulkintaani varsin lähelle Charlesin (2009) tulkintaa. Osoittautuahan akraatikon virheitä olevan oikeastaan vain kaksi. Lisäksi tunnistamani virheluokat muistuttaisivat varsin läheisesti Charlesin (2009) omassa tulkinnassaan tunnistamia.⁶⁷ Hullun ja nukkuvan virheen välinen erottelu myös osoittautuisi tässä tulkinnassa Aristoteleelle jokseenkin irrelevantiksi, koska hän jaotellee akraatikot kirjan *NE VII* myöhemmissä luvuissa pelkästään näihin kahteen pääryhmään redusoidun jaottelun mukaisesti. *NE VII.3* siis tässä tulkinnassa sisältäisi kaksi akrasian pääluokkaa, joista harkitsemattoman sisällä tosin olisi havaittavissa jaottelu niihin, jotka omaavat universaalipremissin aktuaalisena ja niihin, jotka eivät näin tee.

Tämän tulkintalinjan valossa *NE VII.3*:sta esittämäni tulkinta olisi nähtävä sen osoituksena, että harkitsematon ja voimaton akrasia voidaan ajatella tulevan kuvatuksi jo *NE VII.3*:ssa. Lisäksi tulkintani osoittaisi, että harkitsemattoman akraatikon tiedollinen tila voisi *NE VII.3*:n mukaan toteutua vielä kahdella erilaisella tavalla (siis hullua ja nukkuvaa muistuttavilla tavoilla). Koska kutakin tunnistamistani kolmesta tietämistävästä sivuavia tulkintoja on esitetty jo aiemmin, olisi tässä tutkielmassa tekemäni uusi havainto etenkin se, että näitä erilaisia tietämistäpoja ei ole pakko ymmärtää toisiaan poissulkevinä vaihtoehtoina.

Kyseinen tulkintalinja on nähdäkseni pääkohdiltaan sisäisesti ristiriidaton ja yhteensopiva luvusta *NE VII.3* esittämäni tulkinnan kanssa. Tulkinta on myös yhteensopiva *NE VII.7*:n pääkohtien kanssa. Tulkintalinjan heikkoutena voidaan pitää sitä, että se ei onnistu ainakaan suoraviivaisesti selittämään sitä, miksi Aristoteles redusoi *NE VII.3*:n kolmijaon *NE VII.7*:ssä esitettyyn kahtiajakoon. On mahdollista olettaa, että kolmijaon tekemä erottelu nukkuvan ja hullun tietämistävä välillä olisi lopulta Aristoteleen eettiselle teorialle jokseenkin irrelevantti, jolloin tämän erottelun esillä pitäminen myöhemmissä luvuissa ei olisi enää tarpeellista. Tämä kuitenkin on tekstiin perustumaton lisäoletus, jota on alustavasti pidettävä edellä esittämäni tulkintalinjan heikkoutena.

Seuraavassa alaluvussa esitän edellä kuvatulle tulkinnalle vaihtoehdon, jossa havaitsemani kolme akraattista tietämistävä eivät redusoidu myöhemmän dikotomian ehdottamaan kahteen virheluokkaan. Tämä vaihtoehtoinen tulkintalinja myös kykenee selittämään nyt esitettyä tulkintalinjaa vakuuttavammin sen, miksi *NE VII.7*

⁶⁷ Charlesin (2009, 49) tulkinnan mukaan osa akraatikoista ei lainkaan käytä jotakin tilanteelle relevanttia tietoa. Nämä akraatikot kuvattaisiin jaksossa [B]. Toinen Charlesin (2009, 49) tunnistama akrasialaji esiteltäisiin etenkin jaksossa [C]. Tällä akraatikkotyypillä tapa, jolla tietoa käytetään, olisi jollakin tavoin virheellinen, vaikka kaikki relevantti tieto olisi henkilön mielessä.

esittäisi akrasian kahteen pääryhmään jakautuvana, vaikka *NE VII.3* sisältäisi kolme akraattisen tietämistavan lajia.

3.4 Tulkintalinja II: materiaallinen ja formaalinen syy

Tässä alaluvussa ehdottamani tulkintalinja perustuu siihen oletukseen, että *NE VII.3*:ssa tunnistamani akrasialuokat ovat myöhemmin esitetystä jaottelusta riippumaton tapa tyypitellä akrasiatapauksia. Tällöin oletetaan, että *NE VII.3* sisältää akraattikon episteemistä tilaa kuvaavan typologian, kun taas myöhempi dikotomia voimattomaan ja harkitsemattomaan akrasiaan taas jossain olennaisessa suhteessa poikkeaa tästä kolmijaosta.

Tämä tulkintalinja ei sinällään ole riippuvainen *NE VII.3*:n ulkopuolisista tekstikohdista. Koska tulkintalinjan mukaan *NE VII.3*:sta tunnistamani kolme virheluokkaa eivät samaistu *NE VII.7*:n esittämään dikotomiaan, eivät tätä myöhempää dikotomiaa koskevat havainnot vaikuta suoraan *NE VII.3*:n tulkintaan. Toisaalta olisi ongelmallista väittää, että Aristoteleella olisi kaksi erilaista ja yhteenliittymätöntä typologiaa kuvaamaan samaa ilmiötä eli akraattikon episteemistä tilaa. Näin ollen tämänkin tulkintalinjan puolustamiseksi on tarpeen pystyä selittämään se, miksi Aristoteles kuvaa myöhemmissä luvuissa akrasiaa koskevan kahtiajaon, jos akrasia kuitenkin jakautuu *NE VII.3*:ssa kolmeen ryhmään. Erityisesti olisi tarpeen selittää, missä suhteessa tämä kahtiajako on erilainen kuin *NE VII.3*:ssa esitetty episteemisten tilojen typologia.

Kenties suoraviivaisin tapa vastata edellä kuvattuun kysymykseen olisi olettaa, että myöhempi jaottelu harkitsemattomaan ja voimattomaan akrasiaan kuvaa sellaisia ihmisen psykofyysisiä tiloja, joiden vallitessa ihminen saattaa sortua akraattisiin virheisiin. *NE VII.3* puolestaan kuvaa näiden virheiden loogista muotoa. Jaotteluja voitaisiin luonnehtia Aristoteleen neljän syyn oppia mukaillen akrasian formaaliseksi ja materiaaliseksi syyksi.⁶⁸ Tällöin harkitsemattomuus ja voimattomuus olisivat akrasian materiaalisia syitä ja *NE VII.3*:ssa tunnistamani kolme episteemistä virheluokkaa akrasian formaalisia syitä.

⁶⁸ On mahdollista väittää, että harkitsemattomuus ja voimattomuus ovat enemmän aikaansaavia syitä kuin materiaalisia syitä. Se, ymmärretäänkö harkitsemattomuus ja voimattomuus aikaansaaviksi vai materiaalisiksi syiksi riippuu lähinnä näkökulmasta, josta aihetta tarkastellaan. Mikäli tarkastellaan sitä, mikä synnyttää akraatikossa tiedollisen virheen, on tällöin luontevaa sanoa harkitsemattomuutta ja voimattomuutta aikaansaaviksi syiksi. Mikäli huomio kiinnitetään sen sijaan hyveellisen ihmisen päämäärään, eli järjen ohjaamaan oikeaan toimintaan, voidaan puolestaan kysyä, millainen ihmisen tilan täytyy olla hänen epäonnistuessaan päämääränsä saavuttamisessa. Vastaus tähän on, että hänen tietonsa ja halujensa täytyy olla järjestynyt määrättyllä tavalla (formaalinen syy) ja hänessä täytyy lisäksi vallita tietty ruumiillinen tila, jossa tieto ja halu voivat ylipäänsä olla kyseisellä tavalla järjestyneet (materiaalinen syy). Oman tulkintani kannalta ei ole merkitystä kutsutaanko harkitsemattomuutta ja voimattomuutta aikaansaaviksi vai materiaalisiksi syiksi.

Tulkintalinjan eräänä ongelmana voidaan pitää sitä, että *NE VII.7:n* akraasiakuvaus itse asiassa näyttäisi osittain kuvaavan myös tapaa, jolla akraatikon tieto on järjestäytynyt, eli akrasian formaalista syytä. *NE VII.7* nimittäin ehdottaa, että harkitsematon akraatikko ei päättelee oikeaa toimintamuotoa, koska esimerkiksi melankolikkolle tyypillinen äkkipikaisuus tai tunteiden voimakkuus johtavat intohimon (*πάθος*) ehdottamaan toimintaan jo ennen järjen mukaisen toimintatavan päättelyä (1150b25–27). Harkitsematonta vaikuttaisi siis tässä kohdin osittain määrittävän hänen tiedollinen ”muotonsa”, joka on päättelyn kesken jättäminen.

Samoin *NE VII.7* ehdottaa, että voimattomien akraatikkojen virhe on parhaaksi harkitusta toimintatavasta luopuminen (1150b20). Myös tätä voidaan pitää akraatikon tiedollisen tilan kuvauksena, joka muistuttaa läheisesti juopuneen virheeksi tunnistamaani tietämistapaa. Nämä havainnot vaikuttaisivat alustavasti puoltavan tulkintaa, jonka mukaan Aristoteles lopulta luvussa *NE VII.7* tunnistaa kaksi erilaista episteesmistä virheluokkaa ja akraatikkoja koskeva kolmijako esiintyy *NE VII.7:ssä* kahteen pääryhmään redusoidussa muodossa.

Oma vastaukseni tähän ongelmaan perustuu kahteen havaintoon. Ensinnä harkitsemattoman tiedollinen muoto on joka tapauksessa tulkintani mukaan jaettavissa kahteen eri ryhmään: nukkuva ja hullua muistuttaviin ryhmiin. Näin ollen ainakaan harkitsemattomuus ei yksin tyhjentävästi kuvaa sitä tiedollista tilaa, joka kyseisellä akraatikolla on. *NE VII.3:n* kuvaus siis ainakin tarkoittaa tätä *NE VII.7:n* esittämää jaottelua akraatikon tietämistavan osalta.

Tämän lisäksi *NE VII.7* korostaa *NE VII.3:sta* poiketen juuri akraatikon psykofyysistä tilaa, koska se mainitsee esimerkiksi melankoliset ihmiset tyyppiesimerkkinä harkitsemattomasta akraatikosta. *NE VII.3* puolestaan ei yksityiskohtaisesti esittele sitä ruumiillista tilaa, joka akrasian taustalla on.⁶⁹ Tämä siitäkkin huolimatta, että akraatikkojen tiedollisiin tiloihin samaistuvat esimerkit ovat juuri erilaisia ruumiintiloiksi miellettäviä piirteitä (nukkuminen, hulluus ja humaltuminen). Onkin varsin luontevaa esittää tulkinta, jonka mukaan *NE VII.3:ssa* kuvaamatta jäänyt akraatikon kehollinen olotila tulee myöhemmin kuvatuksi. Nyt esitellyn tulkintalinjan mukaan *NE VII.7:n* esittämä kahtiajako esittää juuri tämän akraatikon kehollisen tilan eli materiaalisen syyn. *NE VII.7:n* esittämä psykofyysinen tarkastelu akraasiasta vaikuttaa siis noudattavan oleellisesti eri näkökulmaa kuin *NE VII.3:n* episteeminen tarkastelu.

Voidaan vielä kysyä, miksi *NE VII.7* vaikuttaa sivuavan myös akrasian taustalla olevaa episteesmistä tilaa eli formaalista syytä, jos se tulkitaan kuitenkin kuvaukseksi akrasian materiaalisesta syytä. Luvussahan kuvataan esimerkiksi harkitsemattomien akraatikkojen olevan päättelynsä kesken jättäviä ja voimattomien taas päättelemässään pysymättömiä. Tämä episteemisen tilan kuvaaminen luvussa *NE VII.7*

⁶⁹ Aihetta tosin erittäin ylimalkaisesti sivutaan jaksossa [C2], kuten alaluvussa 2.4 osoitan.

vaikuttaisi häivyttävän rajaa kahden eri syyluokan välillä ja tukevan siten kahteen virheluokkaan redusoituvaa tulkintalinjaa.

Luonteva tapa vastata tähän ongelmaan on olettaa, että materiaallinen syy rajoittaa sitä, mikä akraatikon tiedollinen tila eli formaalinen syy voi olla. Näin ollen *NE VII.7* myös tuo esiin sen, mitä virhepäätelymuotoa noudattavat akraatikot kuuluvat mihinkin materiaalisten syiden ryhmiin. Harkitsematommat akraatikot siis ovat *NE VII.7:n* mukaan niitä, joiden virhe on päättelyn kesken jättäminen. He voisivat kolmen tunnistamani virheluokan kautta tarkasteltuna olla episteemiseltä muodoltaan joko nukkuvaa tai hullua muistuttavia.⁷⁰ Voimattomat akraatikot taas olisivat niitä, jotka eivät pitäydy päätelmässään. He siis olisivat episteemiseltä muodoltaan aina juopuneita muistuttavia. Tällä tavoin muotoiltuna edellä kuvattu tulkintalinja on paitsi *NE VII.7:n* kanssa oleellisilta osin ristiriidaton myös yhteensopiva *NE VII.3:sta* esittämäni tulkinnan kanssa.

Edellä kuvattu tulkintalinja säilyttää *NE VII.3:ssa* tunnistamani jaottelun aseman itsenäistä merkitystä omaavana tapana tyypitellä akrasiatapauksia. Vaikka *NE VII:n* myöhemmissä luvuissa tähän kolmijakoon ei vaikuteta enää palaavan, voidaan pelkästään *NE VII.3:n* sisältämien päätelyvirheiden variaatioiden ymmärtämistä pitää tarpeellisena pyrittäessä ymmärtämään akraatikon moraalipsykologista tilaa Aristoteleen teoriassa. Tämä tulkintalinja tarjoaa lisäksi uuden aiemmin esittämättömän hypoteesin, jonka mukaan Aristoteleen voidaan ajatella esittävän luvuissa *NE VII.3* ja *NE VII.7* kaksi erilaista typologiaa akrasiaa koskien. Näiden typologioiden tunnistamisella saattaa myös olla laajempaa vaikutusta koko kirjan *NE VII* tulkinntalle. Tätä koskeva jatkotutkimus ei kuitenkaan tämän tutkielman aiheenrajauksen puitteissa ole mahdollista.

Olen nyt kuvannut ja perustellut tavan tulkita lukujen *NE VII.3* ja *NE VII.7* välistä suhdetta, jolla tulkintani kolmesta akrasialuoaksta ei ajaudu ristiriitaan *NE VII.7:ssä* esitetyn akrasiaa koskevan dikotomian kanssa. Haasteen tulkinnalleni luo vielä *NE VII.6:ssa* ja *NE VII.4:ssä* kuvattu jaottelu akrasiaan kiivauden ja halujen suhteen. Ennen tutkielmani päätäntöä käsittelen vielä tämän jaottelun vaikutusta tulkinnalleni.

⁷⁰ Vaikka tätä ei tietenkään eksplisiittisesti *NE VII.7:ssä* mainita, olisi ongelmallista väittää, että juopunut muistuttava akraatikko voisi olla harkitsematon. Harkitsematoman virhe nimittäin on se, että hän ei suorita päätelyä loppuun. Tulkinnassani juopuneen tietämistapaa määrittää kuitenkin juuri oikean konklusion omaaminen ja sitä vastaan toimiminen. Vastaavasti olisi ongelmallista väittää, että nukkuvaa tai hullua muistuttavat akraatikot voisivat olla voimattomia. Hehän eivät toimi päättelemäänsä vastaan, kuten harkitsematommat *NE VII.7:n* mukaan tekevät, vaan pikemmin jättävät päätte-lynsä kokonaan kesken.

3.5 Akrasia kiivauden (θυμός) ja halun (ἐπιθυμία) suhteen

Luvuissa *NE VII.4* ja *NE VII.6* Aristoteles kuvaa akrasian kiivauden (θυμός) suhteen ja akrasian halun (ἐπιθυμία) suhteen. Näistä Aristoteles toteaa *NE VII.4:ssä* akrasian kiivauden suhteen olevan akrasiaa muistuttava ja sen kanssa samankaltainen (ὁμοιότητα) tila, mutta ei varsinaista akrasiaa (*NE VII.4, 1148b12*). Varsinainen akrasia sen sijaan liittyy aina kohtuullisuuden hyvettä vastustaviin haluihin.

Tämä kuvaus ei vaikuta sellaisenaan olevan ongelmallinen *NE VII.3:ssa* esitetyn akrasiakuvauksen suhteen. Vaikuttaahan siltä, että *NE VII.3* kuvaa juuri akrasiaa halujen suhteen eli siis varsinaista akrasiaa. Erityisen selvästi *NE VII.3:n* kuvaaman akrasian yhteys haluihin tulee ilmi jakson [D] esittämästä esimerkistä, jossa kuvataan halujen vaikutusta akraatikon moraalipsykologisessa prosessissa.

Myöskään oma tulkintani *NE VII.3:sta* ei ehdota, että akraatikon tiedollisen virheen taustalla olisi jokin muu vaikuttava tekijä kuin oikeaa toimintaa vastustava halu. Näin ollen kiivaan akrasian osoittautuminen akrasiaksi vain metaforisessa mielessä ei ole suoranaisesti ongelmallista *NE VII.3:sta* esittämälleni tulkinnalle. Kiivautta ja haluja koskeva kahtiajako sen sijaan voi aiheuttaa ongelmia *NE VII.3:n* ja *NE VII.7:n* välistä suhdetta koskevalle tulkinnalleni. Kuvaan seuraavaksi tämän ongelman.

Aristoteles toteaa luvussa *NE VII.6* kiivaan akraatikon tavallaan kuuntelevan järjettä, mutta kuuntelevan sitä väärin, koska kiivas toimii jo ennen kuin järki on ehtinyt antaa koko ohjetta (*NE VII.6, 1149a25–27*). Kiivaan virhe näyttää siis olevan päättelyn kesken jättäminen. Tämä kuvaus kiivaan päättelymuodosta muistuttaa läheisesti luvussa *NE VII.7* annettua kuvausta harkitsemattomasta akraatikosta, joka ei myöskään päättelee oikeaa toimintatapaa ennen toimintaan ryhtymistä (*NE VII.7, 1150b20*).

Voisikin olla luontevaa tulkita luvun *NE VII.7* suhdetta kiivaaseen akrasiaan siten, että harkitsemattomuus ja kiivaus ovat jossain suhteessa toisiinsa samaistuvat tilat. Mikäli *NE VII.7:ssä* kuvatut harkitsemattomat akraatikot olisivat myös kiivaita eli luvun *NE VII.4* mukaisesti akraatikkoja vain vertauskuvallisessa merkityksessä, seuraa tästä ongelma tulkinnalleni. Episteemiseltä muodoltaan nukkuvia ja hulluja muistuttavat akraatikot nimittäin osoittautuivat alaluvussa 3.4 *NE VII.7:n* kautta tarkasteltuna harkitsemattomiksi. Edellä kuvattu tulkinta johtaisi siis tulkinnassani siihen, että nukkuvan ja hullun tietämistapa eivät Aristoteleen teoriassa edustaisi varsinaista akrasiaa, vaan pikemmin akrasiaa metaforisessa mielessä. Kuitenkin tulkintani mukaan nukkuvaa ja hullua muistuttavat tietämistavat kuvataan *NE VII.3:ssa* selkeästi varsinaisen, haluihin liittyvän akrasian lajeiksi. Tämä luo ristiriidan *NE VII.3:sta* esittämäni tulkinnan ja kiivasta akrasiaa koskevan kuvauksen välille.

Suoraviivaisin tapa vastata havaittuun ongelmaan olisi eräänlainen redaktiokriittinen lähestymistapa. Tällöin hyväksyttäisiin ristiriidan olemassaolo ja oletettaisiin, että *NE VII.3* ei muodosta lukujen *NE VII.4*, *NE VII.6* ja *NE VII.7* kanssa

yhtenäistä kokonaisuutta. Sen sijaan kirjan *NE VII* tulkittaisiin olevan jälkikäteen useista erillisistä ja keskenään ristiriitaisitakin tekstijaksoista yhteen toimitettu kyhäelmä. Tämä tulkinta olisi suoraviivaisuudestaan huolimatta ongelmallinen. Nimittäin mikäli kirjan epäyhtenäisyyden puolesta ei olisi muuta näyttöä kuin oma tulkintani, voitaisiin nyt esittämästäni tulkinnasta luopumista pitää uskottavampana vaihtoehtona kuin kirjan *NE VII* yhtenäisyyden kiistämistä. Mikäli omaa tulkintaani on siis mahdollista puolustaa Aristoteleelle suopealla tavalla, joka edelleen säilyttää kirjan *NE VII* yhtenäisyyden, on tämän kaltaista puolustusta lähtökohtaisesti pidettävä edellä kuvattua lähestymistapaa vakuuttavampana.⁷¹

Pyrin seuraavaksi hahmottelemaan näitä mahdollisia tapoja, joilla esittämäni tulkinta voi suhtautua edellä kuvattuun ongelmaan. Koska kiivautta ja haluja koskevan jaottelun kuvaus on aiemmin käsiteltyä *NE VII.7:n* sisältämää dikotomiaa laajempi, ei tämän jaottelun yksityiskohtainen analyysi ole tämän tutkielman puitteissa mahdollista. Kuvaan kuitenkin lyhyesti kaksi vaihtoehtoista tapaa, joilla ongelmaa on mahdollista lähestyä.

Olisi ensinnä mahdollista olettaa, että kiivas akrasia on harkitsemattoman akrasian alalaji. Tällöin vain osa harkitsemattomista akraatikoista olisi kiivaita. Koska kiivaan akrasian lisäksi ainoa vaihtoehtoinen tapa olla akraattinen näyttäisi olevan haluava akrasia, olisivat tällöin ei-kiivaat harkitsemattomat akraatikot halun vuoksi akraattisia eli Aristoteleen mukaan varsinaisia akraatikkoja. Koska tämä tulkinta sisältäisi tavan, jolla henkilö voisi olla samaan aikaan sekä harkitsematon että aidosti akraattinen, ratkaisisi tulkinta edellä kuvatun tulkintaani koskevan ongelman. Tekstiin perustuvia havaintoja, joilla tätä tulkintalinjaa olisi mahdollista perustella, voisi tarjota ainakin *NE VII.7:n* kuvaus harkitsemattomasta akrasiasta. Kyseisen kuvauksen mukaan harkitsematon akrasia voi liittyä joko äkkinäisyyteen tai melankolisuuteen (*NE VII.7, 1150b25*). Vaikuttaa siis siltä, että harkitsemattomuus ei ole Aristoteleen mukaan aina täsmälleen samankaltainen tila, vaan sen sisällä on edelleen erotettavissa jaotteluja. Tämän hypoteesin testaaminen jää kuitenkin tutkielmani aiheenrajauksen ulkopuolelle.

Toiseksi olisi mahdollista olettaa, että jaottelu kiivaaseen ja haluavaan akrasiaan ei samaistu lainkaan *NE VII.7:n* esittämään dikotomiaan. Tällöin kiivaan akrasian samankaltaisuus harkitsemattoman akrasian kanssa olisi vain näennäistä. Harkitsemattomat akraatikotkin siis olisivat akraattisia halujen suhteen ja siten varsinaisia akraatikkoja. Kiivaita ei tämän tulkinnan mukaan *NE VII.7:ssä* enää lainkaan käsiteltäisi.

Tämä tulkintalinja ei vaadi kenties yhtä runsaita lisäoletuksia kuin edellä esitetty harkitsemattomien akraatikkojen useita alalajeja olettava tulkinta. Toisaalta tämän

⁷¹ Toinen vaihtoehto olisi testata redaktiokriittisen tulkinnan uskottavuutta koko kirjan *NE VII* kattavalla analyysillä ja pyrkiä löytämään lisäevidenssiä sille, että kirja tosiasiaa on sisäisesti ristiriitainen, eivätkä siten myöhempiä lukuja koskevat havainnot horjuta tulkintaani luvusta *NE VII.3*. Tämän kaltaisen tarkastelu ei ole tutkielmani rajauksen puitteissa mahdollinen.

tulkintalinjan perustelemiseksi olisi tarpeen tarkastella sitä, millä tavoin haluavaa akraatikkoa koskeva kuvaus on yhteensopiva *NE VII.7:ssä* esitetyn harkitsematonta akraatikkoa koskevan kuvauksen kanssa. Tämä *NE VII.4:n*, *NE VII.6:n* ja *NE VII.7:n* välisten suhteiden nyt nähtyä yksityiskohtaisempi tarkastelu ei taaskaan ole tämän tutkielman puitteissa mahdollista.

On vielä tarpeen todeta, että harkitsemattoman akrasian suhde kiivaaseen akrasiaan ei ole pelkästään nyt esittämäni tulkintaa koskeva ongelma. Näitä kahta akrasialuokkaa koskevien kuvausten samankaltaisuus ja toisaalta kiivaan akrasian toteaminen luvussa *NE VII.4* akrasiaaksi vain metaforisessa mielessä tuottaa ongelman periaatteessa mille tahansa tulkintalinjalle, joka pyrkii selittämään kirjan *NE VII* eri lukujen välistä yhteyttä. Toisin kuin *NE VII.3:n* ja *NE VII.7:n* välisen suhteen kohdalla, tutkimusta kiivaan ja haluavan akrasian suhteesta lukuihin *NE VII.3* ja *NE VII.7* ei kuitenkaan ole juuri esitetty.

Olen nyt hahmotellut tapoja, joilla esittämäni tulkinnan yhteensopivuutta kirjan *NE VII* myöhempien lukujen kanssa on mahdollista puolustaa. Tämän puolustuksen avaamien uusien tulkintalinjojen yksityiskohtainen analyysi tai jatkokehittely ei enää tässä yhteydessä ole mahdollista tai tarkoituksenmukaista. Kuitenkin jo nyt esitetyn perusteella voidaan todeta, että tulkintani kolmesta erilaisesta virheluokasta ei ole ilmeisellä tavalla ristiriidassa sen seikan kanssa, että Aristoteles esittää myöhemmissä kirjan *NE VII* luvuissa erilaisia akrasiaa koskevia kahtiajakoja.

PÄÄTÄNTÖ

Tutkielmassa olen esittänyt luvun *NE VII.3* filosofiseen ja eksegeettiseen analyysiin perustuvan uuden tulkinnan tästä runsasta tutkimuskeskustelua herättäneestä luvusta. Lisäksi olen arvioinut tulkintani suhdetta keskeisimpiin aiemmin esitettyihin tulkintoihin. Olen myös tarkastellut tulkintani suhdetta luvuissa *NE VII.7*, *NE VII.4* ja *NE VII.6* esitettyihin akrasiaa koskeviin dikotomioihin.

Tutkielmani keskeiset tulokset voidaan tiivistää muutamaaan pääkohtaan. Ensinnä tutkielma osoittaa, että lukua *NE VII.3* on mahdollista tulkita tavalla, jossa Aristoteleen kolme esimerkkiä akrasiaa muistuttavista tiloista voidaan nähdä myös esimerkkeinä kolmesta erilaisesta akraattisesta tietämistavasta. Kyseisen kaltaista tulkintalinjaa ei ole aiemmin ehdotettu. Toisaalta tutkielma esittää uuden tulkinnan siitä, millaisena akraatikon tietämistavat ja moraalipsykologinen prosessi voidaan *NE VII.3:n* ehdoin nähdä. Kolmanneksi tutkielma alustavasti perustelee uuden mahdollisen tulkintalinjan lukujen *NE VII.3* ja *NE VII.7* välisestä suhteesta. Ehdottamassani uudessa tulkintalinjassa nämä kaksi lukua esittävät kaksi erilaista akraatikkoja koskevaa typologiaa.

Tämän tutkielman tutkimuskysymys koski sen selvittämistä, voidaanko Aristoteleen ajatella esittävän luvussa *NE VII.3* useita erilaisia akraattisen virheen lajeja. Olen pääluvussa 3 kuvannut toisilleen vaihtoehtoiset tulkintalinjat, joiden kautta pääluvussa 2 esittämäni tulkinta *NE VII.3:sta* voidaan nähdä joko kahteen akraattisen virheen pääluokkaan redusoituvana tai vaihtoehtoisesti kolme erillistä virheluokkaa kuvaavana. Kannan ottaminen sen suhteen, kumpi edellä ehdotetuista tulkintalinjoista on vahvempi, osoittautui osin mahdottomaksi pelkästään *NE VII.3:n* sisäisiin tekstikohtiin vedoten.

Osin ristiriita edellä kuvattujen tulkintalinjojen välillä on pelkästään näennäinen. Vaikka tulkintani mukaiset virheluokat myöhemmissä luvuissa palautuisivatkin kahteen pääryhmään, ovat havaitsemani kolme virheluokkaa silti läsnä *NE VII.3:ssa*. Luettaessa lukua *NE VII.3* sen omin ehdoin voidaan tutkimuskysymykseeni siis vastata

yksiselitteisesti siten, että akraattisia tiedollisen virheen lajeja on siitä mahdollista tunnistaa kolme.

Toisaalta väitettä kolmesta virheluokasta ei itsessään voida pitää erityisen mielenkiintoisena, ellei sitä jollain tavoin suhteuteta Aristoteleen muuhun akrasiaa esittämään teoriaan ja laajemmin koko Aristoteleen eudaimonistiseen eettiseen teoriaan. Tästä syystä luvun *NE VII.3* esittämää akrasiaa koskevaa dikotomiaa oli tarkoituksenmukaista tarkastella suhteessa lukuun *NE VII.7*. Toinen motiivi kyseiselle tarkastelulle oli sen osoittaminen, että tulkintani ei ainakaan ilmeisellä tavalla johda Aristoteleelle erityisen epäsuopeaan tulkintaan, jonka mukaan *NE VII* olisi sisäisesti ristiriitainen kokonaisuus. Tämän tarkastelun perusteellinen loppuunsaattaminen on kuitenkin mahdollista vasta siinä vaiheessa, kun sekä luvusta *NE VII.3* että luvusta *NE VII.7* sekä mielellään myös muista kirjan *NE VII* luvuista on muodostettu eheä tulkinta. Tämän tutkielman puitteissa olen paitsi pyrkinyt esittämään kyseisen tulkinnan luvusta *NE VII.3*, myös pyrkinyt hahmottelemaan, millä vaihtoehtoisilla tavoilla *NE VII.3*:sta esittämäni tulkinnan suhdetta myöhempiin lukuihin voidaan jatkossa lähestyä, ja millä tavoin etenkin lukujen *NE VII.3* ja *NE VII.7* välinen suhde saattaisi vaikuttaa tutkimuskysymykseeni antamani vastauksen merkitykseen.

Tulkintani vahvuus suhteessa aiempiin tulkintoihin on etenkin se, että tulkintani kykenee selittämään niiden tilojen erilaisuuden, joita Aristoteles käyttää esimerkkeinä akraatikon tietämistävästä. Samalla esittämäni tulkinta kuitenkin vaatii joukon lisäoletuksia, joita voitaisiin pitää rasitteena tulkintani uskottavuudelle. Tulkintani tekemisiin keskeisiin lisäoletuksiin sisältyvät esimerkiksi termin *πρότασις* kääntäminen Charlesin ja Crivellin (2011) perustelemalla valtavirtakäännöksistä poikkeavalla tavalla, tiedon käyttämisen (*χρᾶσθαι*) käsittäminen suppeassa merkityksessä, jossa vain oikeanlainen tiedon käyttäminen ymmärretään tiedon käyttämiseksi, sekä tässä tutkielmassa uutena esitetty oletus, jonka mukaan jakson [C] esittelemät nukkuvan, hullun ja juopuneen tietämistäpa ovat Aristoteleelle olennaisesti toisistaan poikkeavia tiloja.

Toisaalta edellä kuvatut lisäoletukset ovat ristiriidattomia alkuperäistekstin kanssa, ristiriidattomia Aristoteleen muun eettisen teorian kanssa, sekä kukin niistä on osaltaan välttämätön perusteltaessa nyt esitellyn tulkinnan muodostamaa kokonaisuutta. Ylipäänsä Aristoteleen esitystapaa voidaan pitää niin tiiviinä ja niukkasanaisena, että tulkitsijan tekemistä lisäoletuksista täysin vapaa esitys esimerkiksi luvusta *NE VII.3* ei olisi sen enempää mielekäs kuin mahdollinenkaan. Näin ollen nyt esitetty tulkinta on muiden tulkintojen rinnalla yksi mahdollinen tapa ymmärtää luvun *NE VII.3* merkitystä.

Tutkielma myös esittää useita muita tulkintoja yksityiskohtaisemman kuvauksen akraatikon moraalipsykologisesta tilasta. Tämä yksityiskohtaisuus vaatii edellä kuvatulla tavalla runsaamman joukon tekstiin perustumattomia lisäoletuksia kuin

mitä ylimalkainen tulkinta vaatisi. Runsaita lisäoletuksia vaativa yksityiskohtaisuus ei kuitenkaan ole pelkästään rasite tulkinnalleni. Suurpiirteisempiä tulkintalinjoja voitaisiin perustellusti kritisoida siitä, että ne eivät kykene selittämään tutkittavaa tekstiä yksityiskohtaisesti, eivätkä ne siten tee tulkintatyötä loppuun saakka. Tämä myös vähentäisi ylimalkaisen tulkinnan käyttökelpoisuutta, kun pyritään täsmällisellä tavalla ymmärtämään akrasian merkitystä Aristoteleen eettisessä ja moraalipsykologisessa teoriassa.

KIRJALLISUUS

Aristoteles, ed. J Bywater, *Aristotle's Ethica Nicomachea*. Oxford, Clarendon Press. 1894

Broadie S (1991) *Ethics with Aristotle*. Oxford, Oxford University Press, 266–307

Burnet J (1900) *The Ethics of Aristotle*. London, Methuen

Charles D (2007) *Aristotle's Weak Akrates: What does her Ignorance Consist In?* Teoksessa Bobonich C & Destrée P (toim.) *Akrasia in Greek Philosophy: from Socrates to Plotinus*. Brill

Charles D (2009) *NE VII.3: Varieties of akrasia*. Teoksessa Natali C (toim.) *Aristotle's Nicomachean Ethics, Book VII*. *Symposium Aristotelicum*. 41–71

Charles D & Crivelli P (2011) 'ΤΙΠΟΤΑΣΙΣ' in *Aristotle's Prior Analytics*. *Phronesis* 56(3), 193–203

Cook Wilson J (1879) *Aristotelian Studies I. On the Structure of the Seventh Book of the Nicomachean Ethics Chapters I–X*. Oxford, Clarendon Press

Grgić F (2002) *Aristotle on the Akritic's Knowledge*. *Phronesis* 47(4), 336–358

Irwin T (1999) *Aristotle: Nicomachean Ethics*. 2nd edn. Hackett Publishing Co.

Kenny A (1966) *The Practical Syllogism and Incontinence*. *Phronesis* 11(2), 163–84

Lorenz H (2009) *Nicomachean Ethics VII.4: Plain and Qualified akrasia*. Teoksessa Natali C (toim.) *Aristotle's Nicomachean Ethics, Book VII*. *Symposium Aristotelicum*, 72–101

Pickavé M (2013) Aquinas on incontinence and psychological weakness. Teoksessa Hoffmann T ym. (toim.) *Aquinas and the Nicomachean Ethics*. Cambridge, Cambridge University Press, 184–202

Pickavé M & Whiting J (2008) Nicomachean ethics 7.3 on akratic ignorance. Teoksessa Sedley D (toim.) *Oxford studies in ancient philosophy XXXIV*. Oxford, Oxford University Press

Robinson R (1969) Aristotle on Akrasia. Teoksessa (toim.) Barnes J ym. *Articles on Aristotle II, ethics and politics*, London, Duckworth

Tuomas Akvinolainen, ed. R-A Gauthier, *Sententia Libri Ethicorum, Editio Leonina*, Roma